294.308

อ233ส

อนุสรณ์

นางสมศรี วิริยะสัก

๒๙ ตุลาคม ๒๕๒๒

#4954

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นางสมศรี วิริยะชัย

ณ ฌาปนสถานวัดโสมนัสวิหาร

วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

เวลา ๑๗.๐๐ น.

เจ้าภาพขอขอบพระคุณทุกท่าน ที่ได้ให้เกียรติมาในงานฌาปนกิจศพ หากการต้อนรับขาดตกบกพร่องไม่เรียบร้อยประการใด เจ้าภาพขอกราบประทานอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

สามี บุตร ธิดา เจ้าภาพ

เลขหมู่ ๒๙๔.๖๐๘
๑๒๖๓ส
เลขทะเบียน ๐๑๗๔๕๒

13975

ประวัติย่อ

นางสมศรี วิริยะชัย เกิดเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ตรงกับวันอังคารแรม ๑๐ ค่ำ เดือนอ้าย ปีกุน ณ บ้านตำบลตลาดพลู อำเภอธนบุรี กรุงเทพฯ เป็นบุตรนายโกศล นางสมบุญ ศิริเวชกุล มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน รวม ๕ คน คือ

๑. พันโท นายแพทย์ บุญรอด ศิริเวชกุล (ถึงแก่กรรม)
๒. น.ส. บุญเกิด ศิริเวชกุล
๓. น.ส. สุวรรณา ศิริเวชกุล
๔. นางสมศรี วิริยะชัย
๕. นายบุญฉาย ศิริเวชกุล (ถึงแก่กรรม)

และมีพี่น้องร่วมบิดา แต่ต่างมารดากันอีก ๔ คน คือ

๑. น.ส. มณี ศิริเวชกุล
๒. พันตรี บุญแจ่ม ศิริเวชกุล
๓. น.ส. ยุพิน ศิริเวชกุล
๔. นางสมผล พูลสุข

นางสมศรี วิริยะชัย สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนซางตาครูซคอนแวนต์ ได้สมรสกับ นายยง วิริยะชัย เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๑ มีบุตรธิดา รวม ๔ คน คือ

๑. นางพรพิมล กมลวัทน์ (สมรสกับนายภาณุเดช กมลวัทน์ มีบุตรธิดา ๒ คน คือ ด.ช. ศุภฤกษ์ กับ ด.ญ. อรอนงค์)
๒. นายยุทธนา วิริยะชัย (สมรสกับ น.ส. วิชยาพร อภัยโรจน์ มีธิดา ๒ คน คือ ด.ญ. นลินี และ ด.ญ. ชินนันท์)
๓. นางศุทธินี หลีอาภรณ์ (สมรสกับนายวิรัช หลีอาภรณ์ มีบุตรธิดา ๒ คน คือ ด.ญ. ลิสา และ ด.ช. นภัทร์)
๔. นายอนุชา วิริยะชัย (สมรสกับ น.ส. ภรณี ตันตสูติ)

ตามปกติ นางสมศรี วิริยะชัย เป็นผู้มีสุขภาพและพลานามัยดี ไม่เคยเจ็บไข้ได้ป่วยถึงล้มหมอนนอนเสื่อ นางสมศรีได้ล้มป่วยครั้งแรกเมื่อประมาณกลางเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ และได้เข้ารับการตรวจรักษาอย่างละเอียดที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธ แพทย์พบว่า เป็นโรคมะเร็งในไขกระดูก และได้รับการดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด จาก ศาสตราจารย์ แพทย์หญิง ถนอมศรี ศรีชัยกุล ตั้งแต่วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา ศาสตราจารย์ แพทย์หญิง ถนอมศรี ศรีชัยกุล ได้ให้การดูแลรักษาอย่างเต็มความสามารถ ตลอดระยะเวลา ๗ ปีเศษ จึงถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบ โดยปราศจากอาการกระวนกระวาย เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๒๐.๓๐ น. ณ โรงพยาบาลวิชัยยุทธ สิริรวมอายุได้ ๖๒ ปี ๖ เดือนกับ ๑๖ วัน

ในระหว่างมีชีวิตอยู่ นางสมศรี วิริยะชัย ได้ประกอบคุณงามความดีเพียบพร้อมด้วยลักษณะของกุลสตรี ในด้านการบำเพ็ญบุญกุศลและสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ ก็ได้กระทำอยู่เสมอ เป็นต้นการบริจาคเงินบำรุงโรงพยาบาล การบริจาคเงินถวายวัดและสร้างถาวรวัตถุไว้ในพระศาสนา ในบั้นปลายของชีวิตตอนใกล้จะถึงแก่กรรม ก็ได้บริจาคอาคารโครงสร้างเป็นเหล็ก หลังคาเป็นกระเบื้องลอนคู่ให้กับมูลนิธิ แนบ มหานีรานนท์ เพื่อใช้ทำเป็นศาลาเอนกประสงค์ในการปฏิบัติวิปัสสนา ในด้านของครอบครัว นางสมศรี วิริยะชัย เป็นแม่บ้านที่ดีเยี่ยม เอาใจใส่ดูแลการบ้านการเรือน และเลี้ยงดูบุตรธิดาให้ได้รับความสุขสมบูรณ์อย่างดียิ่ง มีความรักใคร่และห่วงใยในบุตรธิดามาก แม้ว่าบุตรธิดาแต่ละคน จะจบการศึกษาขั้นสูงจากต่างประเทศ อันเป็นพื้นฐานทำให้มีอาชีพการงาน เป็นหลักฐานมั่นคงทุกคน โดยไม่น่าจะต้องเป็นห่วงเป็นใยแล้วก็ตาม แต่นางสมศรี วิริยะชัย ก็ยังคงห่วงใยในความเป็นอยู่และทุกข์สุขของบุตรธิดาและหลาน ๆ อยู่เสมอ ด้วยกุศลผลบุญที่ได้บำเพ็ญมานี้เอง นางสมศรี วิริยะชัย จึงถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบ

ขอวิญญาณอันบริสุทธิ์ของนางสมศรี วิริยะชัย จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วย เทอญ.

ส่งบุตรและธิดาไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ

วันรับปริญญาธิดาคนโต

วันแต่งงานบุตรคนโต

พี่สาวทั้งสอง

บุตรคนเล็กและหลาน

สามี บุตร ธิดา

สามี บุตร ธิดา และญาติ

ญาติพี่น้อง และ หลาน

งานสวดพระอภิธรรม

งานสวดพระอภิธรรม

งานสวดพระอภิธรรม

ถวายภัตตาหารในงานทำบุญสัตตมวาร

รายนามผู้ที่กรุณารับเป็นเจ้าภาพ

ในการสวดพระอภิธรรม

ศพ นางสมศรี วิริยะชัย

ณ วัดโสมนัสวิหาร

---

๑๘ กรกฎาคม ๒๕๒๘	สามี บุตรธิดา
๑๙ กรกฎาคม ๒๕๒๘	เพื่อนช่างร่วมรุ่นคุณยง
	พี่ และ น้อง ของคุณสมศรี
๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๘	ร.อ. พัก วิริยะชัย ร.น.
	นายฟูม วิริยะชัย
	นางทองสุข เมฆรัตน์
๒๑ กรกฎาคม ๒๕๒๘	บริษัทเจแปนแอร์ไลน์
๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๘	คุณชาญ อิสสระ
	บริษัทยูนิฟูดส์ (ประเทศไทย) จำกัด
๒๓ กรกฎาคม ๒๕๒๘	บริษัทจอห์นสัน และ จอห์นสัน
	(ประเทศไทย) จำกัด
๒๔ กรกฎาคม ๒๕๒๘	บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์
	บางกอกอินเวสท์เมนท์ จำกัด

สึกหรอเพราะใช้ ดีกว่าทิ้งไว้เป็นสนิม

รายนามผู้ที่กรุณานำพวงหรีดมาเคารพศพ

นางสมศรี วิริยะชัย

ณ วัดโสมนัสวิหาร

ในงานสวดพระอภิธรรม วันที่ ๑๘—๒๔ กรกฎาคม ๒๕๒๘

---

๑. AROMAS LIMITED (บริษัทอาร์โรมัส จำกัด)
๒. สำนักงานกฎหมาย บลง, บางกอกอินเวสท์เมนท์ จำกัด
๓. บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บางกอกอินเวสท์เมนท์ จำกัด
๔. อธิบดีกรมทางหลวง (คุณจำลอง – คุณสมทรง ศาลิคุปต์)
๕. คุณชาญ – คุณประนุช วงศ์บุปผา
๖. Johnson & Johnson (Thai) Ltd.
๗. คณะอาจารย์ โรงเรียนดอนเมืองจาตุรจินดา
๘. หมวดวิทยาศาสตร์ โรงเรียนดอนเมืองจาตุรจินดา
๙. หมวดคณิตศาสตร์ โรงเรียนดอนเมืองจาตุรจินดา
๑๐. หมวดภาษาอังกฤษ โรงเรียนดอนเมืองจาตุรจินดา
๑๑. แผนกขายบริษัทจอห์นสัน & จอห์นสัน จำกัด
๑๒. พ.ต.ท. นัทธี – คุณสุภาพ วงศ์สถาพร
๑๓. คุณขันธ์ชัย – คุณสุจินตนา อยู่เวียงชัย
๑๔. กรรมการบัณฑิต ๒๐ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๕. คุณสุชาติ – คุณวันทนีย์ จวางนุวัฒน์
๑๖. คุณชัชวาลย์ – คุณดวงพร วงศ์ศรีตระกาล
๑๗. คุณสืบพงศ์ – คุณกรรณิกา ชลิตอาภรณ์

๑๘. Johnson & Johnson (Thai) Ltd. DPS. DIVISION

๑๙. Johnson & Johnson (Thai) Ltd. GA DIVISION

๒๐. Johnson & Johnson (Thai) Ltd. R&D DIVISION

๒๑. Johnson & Johnson (Thai) Ltd. SIN—MIS DIVISION

๒๒. Johnson & Johnson (Thai) Ltd. CP DIVISION

๒๓. Johnson & Johnson (Thai) Ltd. FIN/MIS DIVISION

๒๔. คุณอุไร แก้วคำเสนาะ และลูกๆ

๒๕. คุณศรเทพ โกมุทบุตร

๒๖. คุณชบา แจ่มใส

๒๗. คุณอรพิน อาชีพสมุทร

๒๘. SIM Research Co., Ltd.

๒๙. ชมรมช่างโยธาทางหลวง

๓๐. เพื่อนช่างร่วมรุ่น

๓๑. ตุ้ย—ตั้น—ตุ่ม—ซัง

๓๒. J. Walter Thomson

๓๓. คุณชาญ อิสสระ

๓๔. คุณจิตติ—คุณวิกันดา ทังสุบุตร

๓๕. คุณมิ่งเฮง—คุณเซียม

๓๖. แผนกขาย ยูนิฟูดส์

๓๗. บริษัทยูนิฟูดส์ประเทศไทยจำกัด

๓๘. DETERGENT Group Unifood.

๓๙. P.P. Group Unifood.

๔๐. คุณสุเทพ—คุณศรีสด วิริยะชัย

๔๑. คุณโชติ—คุณสารี อภัยโรจน์

๔๒. คุณสุพจน์—คุณสมศรี พืชทอง

๔๓. คุณคณิต—คุณสุมาลี

๔๔. พี่น้อง และ หลานๆ

๔๕. กองบำรุง กรมทางหลวง

๔๖. สมาคมศิษย์เก่าบดินทร์เดชา

๔๗. JAL แผนกช่าง

๔๘. JAPAN AIRLINE

๔๙. PPF Asia

๕๐. บริษัทโรนิมมาร์เก๊ตติ้ง จำกัด

๕๑. คุณคงศักดิ์—เบญจมาศ พานิช

๕๒. S S C & B Lintas

๕๓. บริษัทประยูรวิศว์การช่าง จำกัด

๕๔. คุณทรง—คุณเฉลิมศรี มณีเนตร

๕๕. มูลนิธิ แนบ มหานีรานนท์

๕๖. คุณฤทธิ์ โอฬาริกศิริ

๕๗. BICR

คำไว้อาลัย

ในบ่ายวันหนึ่งราว ๆ กลางเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ข้าพเจ้าได้ยินคุณสมศรี วิริยะชัย ภรรยาของข้าพเจ้าร้องเรียกให้ช่วยจากในห้องน้ำ ข้าพเจ้าจึงได้รีบรุดเข้าไปในห้องน้ำ พบว่า คุณสมศรีกำลังนั่งในท่าทรุดตัวลงกับพื้น สอบถามได้ความว่า หลังจากทำธุรกิจเสร็จแล้วก็ลุกขึ้นจะยืน แต่ลุกไม่ไหว ทรงตัวไม่ได้ ขาทั้งสองข้างไม่มีกำลัง และรู้สึกปวดหลังมาก ข้าพเจ้าจึงได้พยุงตัวช่วยให้ค่อย ๆ เดินไปพักในห้องนอน และต่อมาสักพักหนึ่ง พออาการค่อยดีขึ้นจึงได้พาขึ้นนั่งรถไปคลีนิคของ นายแพทย์บุญรอด ศิริเวชกุล ซึ่งเป็นพี่ชายของคุณสมศรี แต่ปรากฏว่า พี่หมอไม่อยู่ จึงได้พาไปที่คลีนิคของ นายแพทย์จรัญ บุญประสาน นายแพทย์จรัญได้ทำการตรวจและให้การรักษาพยาบาล โดยได้พาตัวไปที่คลีนิคของนายแพทย์จรัญทุกวันในตอนเย็น พอถึงวันที่สามของการรักษาพยาบาล นายแพทย์จรัญได้บอกกับข้าพเจ้าว่า คุณอาครับ ผลจากการตรวจโดย X—ray อย่างละเอียดตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ปรากฏว่า โรคของคุณอาสมศรีเป็นเรื่องใหญ่เสียแล้ว ข้าพเจ้าได้ยินก็ใจหายวูบ นึกเดาว่าคงจะต้องเป็นโรคร้ายซึ่งเป็นที่รู้ ๆ กันอยู่ว่ารักษาให้หายได้ยาก สอบถามคุณหมอถึงรายละเอียดของอาการของโรค ก็ทราบว่า กระดูกในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายคุณสมศรีโดยทั่วไปสึกกร่อนและบางลง ข้าพเจ้าแข็งใจถามไปว่า เป็นมะเร็งใช่ไหม นายแพทย์จรัญตอบว่า ก็คล้าย ๆ โรคนั้นแหละครับ นายแพทย์จรัญได้แนะนำว่าควรส่งคุณสมศรีไปรักษาที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธ ซึ่งมีแพทย์ที่เชี่ยวชาญทางด้านโลหิตวิทยาประจำอยู่ เมื่อนายแพทย์จรัญได้โทรศัพท์ติดต่อกับแพทย์ที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธเรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าก็พาคุณสมศรีไปโรงพยาบาลวิชัยยุทธในเย็นวันนั้น

จากการตรวจโดยละเอียดของศาสตราจารย์แพทย์หญิงถนอมศรี ศรีชัยกุลที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธ ปรากฏว่า คุณสมศรีเป็นโรงมะเร็งในไขกระดูก กระดูกแทบทุกส่วนของร่างกายผุกร่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระดูกสันหลังผุกร่อนมาก

จนเกือบจะหักหรือทรุดอยู่แล้ว โชคยังดีอยู่ที่ตรวจพบเสียก่อน หากช้าไป ถ้าคนไข้หกล้ม กระดูกสันหลังจะหักหรือทรุด และไปทับเส้นประสาทจะเป็นอัมพาต

ในระยะที่เข้าไปรักษาที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธนี้ คนไข้มีอาการปวดหลังมาก และช่วยตัวเองไม่ได้เลย ต้องนอนอยู่บนเตียง โดยจะพลิกตัวหรือเคลื่อนไหวเกือบไม่ได้ ข้าพเจ้าเศร้าใจและสงสารคุณสมศรีเป็นที่สุด ข้าพเจ้าได้รู้เห็นอาการของคนไข้ตลอดเวลา เพราะข้าพเจ้าได้เฝ้าพยาบาลคุณสมศรีอยู่ตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน เพื่อให้กำลังใจแก่คนไข้

ด้วยความสามารถและความเอาใจใส่ของแพทย์ผู้รักษา คุณสมศรีมีอาการดีขึ้นตามลำดับ อาการปวดก็ลดน้อยลง จนในที่สุดก็หายปวดหลัง และช่วยตัวเองได้มากขึ้น และต่อมาก็สามารถลุกขึ้นนั่งและช่วยพยุงให้เดินได้ คุณสมศรีรักษาตัวอยู่โรงพยาบาลวิชัยยุทธได้ ๙ วัน แพทย์ก็อนุญาตให้กลับบ้านได้เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๒๐ เราได้กลับมาฉลองปีใหม่กันที่บ้านตามประสาพ่อ แม่ ลูก เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๑ คุณสมศรีมีความสุขมากพอสมควรในวันนั้น เพราะคุณสมศรีมีอาการเหมือนคนหายจากป่วยไข้แล้ว เพียงแต่ยังไม่สู้จะแข็งแรงนัก และในวันนั้น ลูก ๆ ก็อยู่กันพร้อมหน้า เพราะลูกทุกคนกลับจากต่างประเทศหมดแล้ว แต่อนิจจา คุณสมศรีไม่รู้หรอกว่า ลับหลังคุณสมศรีมาแล้ว เราพ่อ ลูกต้องหลั่งน้ำตากันเพราะสงสารคุณสมศรีเป็นที่สุด แพทย์บอกว่าคนไข้อาจจะมีชีวิตยืนยาวไปได้เพียงแค่สามปีเศษเท่านั้น

คุณสมศรีต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์ตลอดมา โดยต้องไปให้แพทย์ตรวจและให้ยารักษาทุกสัปดาห์ และห่างออกมาเป็นทุกสองสัปดาห์ ทุกสามสัปดาห์ ทุกเดือน สุดแล้วแต่ผลของการตรวจเลือดว่าดีขึ้นหรือเลวลง และบางครั้งเมื่ออาการของโรคกำเริบ ก็ต้องเข้าไปรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลครั้งหนึ่ง ๆ นานประมาณ ๒–๓ สัปดาห์ และแพทย์ต้องให้ทั้งยารับประทาน และยาฉีดกันเป็นขนานใหญ่ ในระยะที่คุณสมศรีรักษาตัวอยู่กับบ้าน คุณสมศรีจะต้องรับประทานยาเป็นประจำทุกวัน วันละประมาณ ๒๐–๓๕ เม็ดตลอดทั้งปี

ด้วยความสามารถ และความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดของแพทย์ผู้รักษา คือศาสตราจารย์แพทย์หญิง ถนอมศรี ศรีชัยกุล ประกอบกับคนไข้มีกำลังใจเข้มแข็ง (โดยได้ช่วยกันปกปิดไม่ให้คุณสมศรีรู้ตัวว่าเป็นโรคมะเร็ง ตลอดระยะเวลาที่คุณสมศรีป่วยอยู่ จนกระทั่งสิ้นชีวิต) จึงทำให้คนไข้มีชีวิตยืนยาวมาได้ถึง ๗ ปีเศษ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๒๘ คุณสมศรีได้กลับเข้าโรงพยาบาลอีกครั้งหนึ่ง ผลจากการตรวจของแพทย์ครั้งนี้ ปรากฏว่า เชื้อมะเร็งได้ลุกลามออกจากไขกระดูกเข้าสู่สมอง และอวัยวะภายใน เช่น ตับ, ไต ข้าพเจ้ามึนงง หูอื้อ ใจสั่นระริก ทำอะไรเกือบจะไม่ได้ เมื่อได้ยินแพทย์บอกว่า อาการของคนไข้คราวนี้เป็นอาการขั้นสุดท้ายของโรค คนไข้จะมีชีวิตอยู่ได้ไม่เกินหนึ่งหรือสองเดือน แม้ว่าข้าพเจ้าจะรู้ตัวมานานแล้วว่า คุณสมศรีจะต้องถึงวาระนี้แน่นอน แต่ก็ทำใจไม่ได้ ปลงไม่ตก ทั้ง ๆ ที่พอจะรู้อยู่ว่า ชีวิตนี้เป็นทุกข์ ก็ยังปลงไม่ได้ ความเสียใจ เสียดาย และความอาลัยมีมากจนสะกดกลั้นน้ำตาไว้ไม่อยู่ ขณะที่คุณสมศรียังมีชีวิตอยู่ เราทั้งสองคนได้เคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน ไปไหนก็ไปด้วยกัน ทำอะไรก็ทำด้วยกัน ไม่ใคร่จะมีเวลาที่จะแยกจากกันไปแต่ลำพัง แม้แต่กระทั่งธุระเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งตามปกติวิสัยเป็นเรื่องของผู้หญิงโดยเฉพาะ เช่น ไปดัดผม ตัดเสื้อ ซื้อผ้า ข้าพเจ้าก็จะต้องไปด้วยทุกครั้งและทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นับแต่คุณสมศรีล้มป่วยตลอดเวลา ๗ ปีเศษ ข้าพเจ้าจะคอยดูแลอย่างใกล้ชิด จะคอยพยาบาลและคอยให้กำลังใจอยู่ตลอดเวลา

นับแต่วันเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลครั้งสุดท้าย คือ วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๒๘ เป็นต้นมา อาการของคุณสมศรีมีแต่ทรงกับทรุด จนถึงวันพุธที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๒๘ ก็ถึงแก่กรรมโดยสงบ เมื่อเวลา ๒๐.๓๐ น.

ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐาน ถ้าหากบุญกุศลใดที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมา ขอให้ผลบุญนั้นจงตามส่งให้วิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณสมศรี โปรดทราบด้วยว่าข้าพเจ้ายังห่วงใย และอาลัยอยู่เสมอ ขอให้ดวงวิญญาณของคุณสมศรีจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

ยง วิริยะชัย

อาลัยแม่

อาลัยรัก คุณแม่ ที่ล่วงลับ
ไม่คืนกลับ ลับลา น่าใจหาย
เมื่อ"แม่"อยู่ ต้องเหน็ดเหนื่อย ทั้งใจกาย
แสนเสียดาย ร่มโพธิ์ใหญ่ ให้ร่มเงา

แม่จากไป ลูกให้ หวลได้คิด
เคยทำผิด ดื้อรั้น อันโง่เขลา
ให้อภัย ช่วยเหลือ ตักเตือนเรา
ไม่เคยเอา ความผิด คิดโกรธใด

ดวงใจลูก ผูกจิต คิดถึงแม่
เพียงขอแต่ สู่สวรรค์ ที่ผ่นใฝ่
หลับเถิดหนอ ขอนิทรา อย่าอาลัย
จากเพียงกาย ใจสถิต นิจนิรันดร์

ลูก "ตุ้ม"

อาลัยรัก...... คุณแม่

นับแต่วันที่หมอบอกพวกเราว่า คุณแม่ป่วยเป็นโรคมะเร็งในไขกระดูก และจะมีชีวิตอยู่ได้อีกเพียง ๔ ปีเท่านั้น จิตใจของพวกเราก็เริ่มหวั่นวิตกและหดหู่อย่างสุดที่จะพรรณนาได้ ตลอดเวลาพวกเราไม่มีความสุขใจเลย นับวันมีแต่ความกลัว กลัวว่าวันนั้นจะมาถึงแล้วพรากคุณแม่ไปจากพวกเรา มันมิใช่เรื่องง่าย ๆ เลยที่จะทำใจฝืนยิ้มพูดคุยอย่างสนุกสนานกับคุณแม่ เพื่อปกปิดมิให้ท่านทราบความจริงว่า ท่านกำลังผจญกับโรคร้ายที่ไม่มีทางรักษา ทั้งที่ในใจมีแต่ความเศร้าสลด เพราะพวกเราทราบดีว่าเวลาของคุณแม่ที่อยู่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของพวกเราเหลืออยู่เพียงน้อยนิด สำหรับพวกเรามันช่างเป็นช่วงเวลาที่สุดแสนจะทรมานยิ่งนัก ทำให้หวนนึกถึงคุณแม่ตั้งแต่ครั้งพวกเราจำความได้ คุณแม่เป็นผู้ที่มีอุปนิสัยร่าเริง คุยสนุก ชอบทำบุญให้ทาน และที่สำคัญที่สุด คุณแม่รักพวกเรามาก เลี้ยงดูพวกเรามาด้วยความรัก ความห่วงใย เอาใจใส่อย่างดี ส่งเสียให้พวกเราเรียนจบการศึกษาชั้นสูงจนมีหลักฐานช่วยตัวเองได้ทุกคน และเมื่อพวกเราโตเป็นผู้ใหญ่ และต่างก็มีครอบครัวแล้ว คุณแม่ก็ยังเฝ้ากังวลกับปัญหาต่าง ๆ ของพวกเราอยู่ร่ำไป รวมทั้งให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแก่พวกเราด้วย แต่ยามที่คุณแม่ได้รับความลำบาก คุณแม่ไม่เคยแม้แต่จะเอ่ยปากรบกวนพวกเราเพียงเพราะความรักความห่วงใย ด้วยเกรงว่า พวกเราจะได้รับความลำบากใจไปด้วย แม้แต่ตอนที่ท่านล้มป่วย ท่านไม่เคยปริปากบ่นให้ใครต้องร้อนใจหรือเป็นภาระของใคร ท่านอดทนและมีกำลังใจดีมาก จนบางครั้งพวกเราคิดว่าท่านยังแข็งแรง และจะอยู่กับพวกเราได้อีกนาน นอกจากคุณแม่จะห่วงพวกเราแล้ว ท่านยังให้ความห่วงใยหลาน ๆ ด้วยพยายามแวะเวียนมาช่วยดูแลจนกระทั่งท่านป่วย เดินเหินไม่สะดวกนั่นแหละ จึงจำต้องหยุดดูแลหลาน ๆ นับว่าคุณแม่

ท่านได้ทำหน้าที่ของท่านอย่างเพรียบพร้อมตลอดมา ทำให้พวกเรานึกถามตัวเองอยู่เสมอว่า พวกเราได้ตอบแทนพระคุณของท่านตามที่ควรจะทำแล้วหรือยัง

และแล้วทุกอย่างก็เป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติ วันเวลาที่พวกเราหวาดกลัวก็มาถึง คืนวันอังคารที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๘ อาการของคุณแม่เข้าขั้นโคม่า หัวใจยังเต้นอยู่ แต่ความดันโลหิตวัดไม่ได้แล้ว คืนนั้นทั้งคืนคุณป๋าและพวกเราทั้งหมดไม่ได้นอนกันเลย ต่างนั่งเฝ้าด้วยความเป็นห่วงและภาวนาขออย่าให้คุณแม่จากพวกเราไปเลย มันเป็นความรู้สึกที่แสนจะทรมานที่ต้องมานั่งดูคนที่เรารักกำลังจะจากไป และในที่สุด คุณแม่ก็จากพวกเราไปในคืนวันพุธที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๒๘ เป็นเวลาถึงแปดปีเต็มที่ท่านต้องต่อสู้กับโรคร้าย และถึงแม้ว่าร่างกายของท่านจะสูญสลายไปแล้วก็ตาม แต่ความดีงามและพระคุณของท่านก็ยังคงติดตราตรึงในจิตใจของพวกเราตลอดไปชั่วนิจนิรันดร์

ขอดวงวิญญาณของคุณแม่จงรับรู้ด้วยเถิดว่า พวกเราภูมิใจและดีใจที่ได้เกิดมาเป็นลูกของคุณแม่ ลูกขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวง จงดลบันดาลและชี้นำดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณแม่ได้สู่สุคติในสัมปรายภพด้วย เทอญ.

รัก

จากลูก ๆ

ระลึกถึงน้อง ด้วยความอาลัยรัก

วันพุธที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๒๘ เวลา ๒ ทุ่มเศษ ข้าพเจ้ากำลังพักผ่อนอยู่กับบ้าน ก็ได้รับโทรศัพท์บอกข่าวร้ายของน้องสมศรีจากหลานตุ้ม (ยุทธนา วิริยะชัย) ที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธ ถนนเศรษฐศิริ ว่า "คุณป้า คุณแม่เสียเสียแล้ว" ข้าพเจ้าตกใจแทบช็อค เพราะนึกไม่ถึงว่าน้องจะจากไปรวดเร็วอย่างนั้น เพิ่งกลับจากเยี่ยมเมื่อตอนเย็นวันนั้น ระหว่างที่สมศรีเจ็บครั้งสุดท้ายเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลนี้ ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมอยู่เสมอ จนเจ้าตัวเขาออกปากว่ามาเยี่ยมบ่อย ก็จะไม่ไปบ่อยได้อย่างไร ในเมื่อเขาเป็นน้องที่ข้าพเจ้ารักและสนิทสนมมากที่สุด โดยเฉพาะในระยะหลัง ๆ นี้ เรามีพี่น้องท้องเดียวกัน ๕ คน น้องชายคนสุดท้องชื่อบุญฉาย ได้ตายจากพวกเราไปเป็นคนแรกในปี ๒๕๑๘ ต่อมาอีก ๘ ปี พี่ชายคนโตคือ พันโทนายแพทย์บุญรอด ศิริเวชกุล ก็ตายจากไปอีกคนหนึ่ง และต่อมาเพียง ๒ ปี สมศรีน้องสาวคนเล็กก็มาจากไปเสียอีก

ในระยะ ๗ ปีหลังนี้ สมศรีป่วยอยู่บ่อย ๆ โดยเฉพาะในปี ๒๕๒๘ นี้ต้องเข้าโรงพยาบาลบ่อย น้องเป็นคนที่มีความอดทนมาก ไม่ค่อยได้ออกปากบ่นถึงความเจ็บปวด ทั้ง ๆ ที่ยังใส่เสื้อเกราะเพื่อช่วยความเจ็บปวดเรื่องกระดูกสันหลัง ก็ยังอุตส่าห์ลุกขึ้นทำกับข้าวให้สามี และหลานเล็ก ๆ รับประทาน สมศรีมีนิสัยดี ทั้ง ๆ ที่ตัวเองลุกเดินไม่ใคร่ไหว ก็ยังบ่นเป็นห่วงข้าพเจ้าว่า แก่ตัวเข้ามาก ๆ จะลำบาก เพราะตัวคนเดียวไม่มีลูกเต้า ตัวเขาเองมีใจบุญสุนทานทำบุญและตักบาตรอยู่เสมอ การจากไปของเขาครั้งนี้ ทุกคนไม่นึกว่าจะไปเร็วอย่างนี้ ข้าพเจ้ายังนึกว่าคงจะเหมือนเดิม คือไปแล้วก็จะได้กลับบ้านในเร็ววัน แต่มัจจุราชไม่เคยปรานีใคร ถึงเวลาก็มาเอาตัวไป

ขอบุญกุศลที่น้องได้ทำ จงช่วยส่งให้น้องไปมีความสุขในสัมปรายภพ อย่าได้ห่วงผู้ที่อยู่ข้างหลังเลย.

จากพี่..... **บุญเกิด ศิริเวชกุล**

สุดยอดของโลก

อคฺโคหมสฺมิ โลกสฺส	เราเป็นยอดของโลก
เสฏฺโฐหมสฺมิ โลกสฺส	เราเป็นผู้ประเสริฐสุดของโลก
เชฏฺโฐหมสฺมิ โลกสฺส	เราเป็นผู้ใหญ่ที่สุดของโลก
อยมนฺติมาชาติ	ความเกิดครั้งนี้เป็นความเกิดครั้งที่สุด
นตฺถิทานิ ปุนพฺภโว	บัดนี้ไม่มีความเกิดอีกแล้ว.

(จากคัมภีร์พระปฐมสมโพธิ)

พระพุทธโอวาท

๑. ผู้มีปัญญา ย่อมตั้งตัวได้ ด้วยทรัพย์อันเป็นต้นทุน แม้น้อย เหมือนคนก่อไฟกองน้อย ให้เป็นกองใหญ่ ฉะนั้น

อปฺปเกนปิ เมธาวี ปาภเฏน วิจกฺขโณ

สมุฏฺฐาเปติ อตฺตานํ อณุํ อคฺคึว สนฺธมํ

๒. ธรรมแล ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว ย่อมนำความสุขมาให้ นี้เป็นอานิสงส์ในธรรมที่ประพฤติดีแล้ว ผู้ประพฤติธรรมย่อมไม่ไปสู่ทุคติ

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารึ ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ

เอสานิสํโส ธมฺเม สุจิณฺเณ น ทุคฺคตึ คจฺฉติ ธมฺมจารี

๓. พึงอบรมความนึกคิด อันประกอบด้วยเมตตา ไม่มีขอบเขตจำกัด ในสัตวโลกทั้งปวง ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ และเบื้องขวาง ไม่ใจแคบ ไม่จองเวร ไม่มีศัตรู

เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมึ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ

อุทฺธํ อโธ จ ติริยญฺ จ อสมฺพาธํ อเวรํ อสปตฺตํ

๔. ชายหรือหญิงก็ตาม คฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตาม ควรพิจารณาเนืองๆ ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ที่ชอบใจ ทั้งสิ้น

สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ

อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา

คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา.

๕. หญิงหรือชายก็ตาม คฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตาม ควรพิจารณาเนืองๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็น

เผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย เราทำกรรมอันใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจักได้รับผลของกรรมนั้น

กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสฺสรโณ ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามีติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา.

๖. ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่อย่างมีที่พึ่งเถิด อย่าอยู่อย่างไม่มีที่พึ่งเลย เพราะผู้ไม่มีที่พึ่ง ย่อมอยู่เป็นทุกข์

สนาถา ภิกฺขเว วิหรถ มา อนาถา ทุกฺขํ ภิกฺขเว อนาโถ วิหรติ.

๗. ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย จงมีตนเอง จงมีธรรม เป็นเกราะ เป็นที่พึ่งเถิด อย่ามีสิ่งอื่น เป็นเกราะ เป็นที่พึ่งเลย (ให้พึ่งตนเองและพึ่งธรรม)

อตฺตทีปา ภิกฺขเว วิหรถ อตฺตสรณา อนญฺญสรณา
ธมฺมทีปา ภิกฺขเว วิหรถ ธมฺมสรณา อนญฺญสรณา.

๘. เมื่อโลกธรรม (คือธรรมประจำโลก ทั้งส่วนที่น่าพอใจ และไม่น่าพอใจ) ถูกต้องแล้ว จิตใจของผู้ใดไม่หวั่นไหว ไม่เศร้าโศก ไม่ขุ่นมัว เป็นจิตปลอดโปร่ง นั่นเป็นมงคลอันสูงสุด

ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺสนา น กมฺปติ
อโสกํ วิรชํ เขมํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.

๙. สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นมิใช่ตัวตน สิ่งใดมิใช่ตัวตน นั่นมิใช่ของเรา เรามิได้เป็นนั่น นั่นมิใช่ตัวตนของเรา

ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา
ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น เมโส อตฺตา.

สันติวรบท

(หนทางอันประเสริฐสู่ความสงบ)

บรรดาทางทั้งหลาย ทางมีองค์ ๘ ประเสริฐสุด

บรรดาสัจจะทั้งหลาย สัจจะ ๔ (อริยสัจจ์) ประเสริฐสุด

บรรดาธรรมทั้งหลาย วิราคะ (สภาพที่ปราศจากความติด ความกำหนัดยินดี คือ พระนิพพาน) ประเสริฐสุด

บรรดาผู้มีเท้าสองทั้งหลาย พระพุทธเจ้าผู้มีพระจักษุ(คือพระปรีชาญาณ) เป็นผู้ประเสริฐสุด

ท่านทั้งหลายจงดำเนินตามทางนั้น อันทำให้มารและเสนามารหลงได้

ท่านทั้งหลายดำเนินตามทางนั้นแล้ว จักทำที่สุดทุกข์ได้

เราได้ตรัสรู้ธรรมอันถอนเสียได้ซึ่งลูกศร (คือกิเลส) แล้ว จึงบอกทางแก่ท่านทั้งหลาย

ความเพียรท่านทั้งหลายพึงทำเอง ตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้ทางให้

ท่านทั้งหลายดำเนินตามแล้ว เป็นผู้เพ่งพินิจ ย่อมพ้นจากเครื่องผูกของมาร

มคฺคานฏฺฐงฺคิโก เสฏฺโฐ สจฺจานํ จตุโร ปทา
วิราโค เสฏฺโฐ ธมฺมานํ ทิปทานญฺจ จกฺขุมา
เอเสว มคฺโค นตฺถญฺโญ ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา
เอตํ หิ ตุมฺเห ปฏิปชฺชถ มารเสนปฺปโมหนํ
เอตํ หิ ตุมฺเห ปฏิปนฺนา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสถ
อกฺขาโต โว มยา มคฺโค อญฺญาย สลฺลสตฺถนํ
ตุมฺเหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ อกฺขาตาโร ตถาคตา
ปฏิปนฺนา ปโมกฺขนฺติ ฌายิโน มารพนฺธนา–ติ

ชีวิตมาจากอะไร

สิ่งที่สร้างชีวิต มีหลายนัย ตามหลักในธาตุเวปักกัมมสูตร

๑. **กมฺมํ เขตฺตํ** กรรม คือการกระทำดี กระทำชั่ว เป็นพื้นที่ของชีวิต

๒. **วิญฺญาณํ พีชํ** วิญญาณ คือความรู้สึกนึกคิด เป็นพืชพันธุ์ของชีวิต

๓. **ตณฺหาสิเนหํ** กิเลส คือตัณหา ความทะยานอยากเป็นน้ำเชื้อของชีวิต.

โอวาท ๙ ข้อ

ของ

ท่านธมฺมวิตกฺโก

(พระภิกษุ พระยานรรัตน์ราชมานิต)

วัดเทพศิรินทราวาส

โอวาท ของ ท่านธมฺมวิตกฺโก
วัดเทพศิรินทราวาส

๑. "PERSONAL MAGNET"

เรื่องที่มีคนเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจนั้น เป็นเพราะ **คุณธรรมความดี** ของ **ตนเอง** หลายประการด้วยกัน เป็นต้นว่ามี **วิริยะ อุตสาหะ บากบั่น เข้มแข็ง แรงกล้า** และ **จิตใจเมตตากรุณา ไม่เย่อหยิ่งจองหอง** เป็นเหตุให้ผู้ที่แวดล้อมอยู่เกิดความเมตตากรุณารักใคร่เห็นอกเห็นใจ คิดที่จะช่วยเหลือ

คนซึ่งมี **กิริยามารยาทอ่อนโยน สุภาพนิ่มนวล** ย่อมเป็นที่เสน่หารักใคร่ของคนที่ได้พบเห็น และพยายามที่จะช่วยเหลือ นี่เป็น Personal Magnet คือเสน่ห์ในตัวของตัวเอง เพราะฉะนั้น จงพยายามรักษาคุณสมบัติดังกล่าวนี้ไว้ จะเป็นเครื่องช่วยตัวเอง ให้บรรลุความสำเร็จสมประสงค์ทุกประการ ทุกกาลเวลา ทั้งปัจจุบันและอนาคต

๒. เมตตา

อย่ากลัว จงรักษาตัวให้บริสุทธิ์ ไม่มีอะไรทำอันตรายได้

จงจำไว้ว่า ถ้าปรารถนาความเมตตา และความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น ก็ควรส่งกระแสใจที่ประกอบด้วยความเมตตา และความเห็นอกเห็นใจ ไปยังท่านเหล่านั้น แล้วก็จะได้รับความเมตตา และความเห็นอกเห็นใจจากท่านเหล่านั้นเช่นเดียวกัน นี่เป็นกฎของจิตตานุภาพ แล้วความสำเร็จทั้งหลายที่ปรารถนา ก็จะบังเกิดแก่ตนสมประสงค์ทุกประการ เป็นแน่นอนไม่ต้องสงสัยเลย

๓. สบายใจ

คำว่า **"ไม่สบายใจ"** อย่าใช้ และอย่าให้มีขึ้นในใจต่อไป "Let it go, and get it out!" ก่อนมันจะเกิด ต้อง Let it go! ปล่อยให้มันผ่านไป อย่ารับเอาความไม่สบายใจไว้ ถ้าเผลอไป มันแอบเข้ามาอยู่ในใจได้ พอมีสติรู้สึกตัวว่าความไม่สบายใจเข้ามาแอบอยู่ในใจ ต้อง Get it out! ขับมันออกไปทันที อย่าเลี้ยงเอาความไม่สบายใจไว้ในใจ มันจะเคยตัว ทีหลังจะเป็นคนอ่อนแอออดแอด ทำอะไรผิดพลาดนิด ๆ หน่อย ๆ ก็ไม่สบายใจเคยตัว เพราะความไม่สบายใจนี้แหละเป็นศัตรู เป็นมาร ทำให้ใจไม่สงบ ประสาทสมองไม่ปกติ เป็นเหตุให้ร่างกายผิดปกติ พลอยไม่สงบไม่สบายไปด้วย ทำให้สมองทึบไม่ปลอดโปร่ง เป็น habit ความเคยชินที่ไม่ดี เป็นอุปสรรคกีดกั้นขัดขวางสติปัญญาไม่ให้ปลอดโปร่งแจ่มใส ต้องฝึกหัดแก้ไขปรับปรุงจิตใจเสียใหม่ ทั้งก่อนที่จะทำอะไร หรือกำลังกระทำอยู่ และเมื่อเวลากระทำเสร็จแล้ว ต้องหัดให้จิตใจแช่มชื่นรื่นเริง เกิดปีติปราโมทย์เป็นสุขสบายอยู่เสมอ เป็นเหตุให้เกิดกำลังกาย กำลังใจ Enjoy living มีชีวิตอยู่ด้วยความเบิกบาน สมองจึงจะเบิกบาน จะศึกษาเล่าเรียนก็เข้าใจ จำได้ง่าย เหมือนดอกไม้ที่แย้มเบิกบานต้อนรับหยาดน้ำค้างและอากาศอันบริสุทธิ์ฉะนั้น

๔. สันติสุข

พระพุทธเจ้าสอนว่า **"นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ"**

"สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี"

หมายความว่า ความสุขอื่นมี เช่น ความสุขในการดูละคร ดูหนัง ในการเข้าสังคม Social ในการมีคู่รักคู่ครอง หรือในการมีลาภยศ ได้รับความสุข สรรเสริญ และได้รับความสุขจากสิ่งเหล่านี้ ก็สุขจริง

แต่ว่า สุขเหล่านี้มีทุกข์ซ้อนอยู่ทุกอย่าง ต้องคอยแก้ไขปรับปรุงกันอยู่เสมอ

ไม่เหมือนกับความสุขที่เกิดจากสันติ ความสงบ ซึ่งเป็นความสุขที่เยือก-เย็น และไม่ซ้อนด้วยความทุกข์ และไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงตกแต่งมาก

เป็นความสุขที่ทำได้ง่าย ๆ

เกิดกับกายใจของเรานี่เอง

อยู่ในที่เงียบ ๆ คนเดียว ก็ทำได้

หรือ อยู่ในสิ่งแวดล้อมสังคมก็ทำได้

ถ้าเรารู้จักแยก **ใจ** หาสันติสุข กายนี้ก็เพียงสักแต่ว่าอยู่ในที่ระคนด้วยความยุ่ง สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นไม่ยุ่งมาถึง **ใจ**

แม้เวลาเจ็บหนัก มีทุกขเวทนาปวดร้าวไปทั่วกาย

แต่เรารู้จักทำ **ใจ** ให้เป็นสันติสุขได้

ความเจ็บนั้นก็ไม่สามารถจะทำให้ **ใจ** เดือดร้อนตามไปด้วย

เมื่อ **ใจ** สงบแล้ว

กลับจะทำให้กายนั้นสงบ หายทุกขเวทนาได้ด้วย

และประสบสันติสุข ซึ่งไม่มีสุขอื่นยิ่งกว่าสันติสุขนั้น พระพุทธเจ้าสอนให้ฝึกเป็น ๓ ทาง คือ

๑. สอนให้สงบกาย วาจา ด้วย **ศีล**

ไม่ทำโทษทุจริตอย่างหยาบที่เกิดทางกาย วาจา เป็นเหตุให้เกิดสันติสุขทางกาย วาจา เป็นประการต้น

๒. สอนให้ฝึกหัดให้เกิดสันติสุขทางใจด้วย **สมาธิ** หัดใจไม่ให้คิดถึงเรื่องความกำหนัด

ความโกรธ

ความโลภ

ความหลง

ความกลัว

ความฟุ้งซ่านรำคาญ

ความลังเลใจ ทำให้ใจไม่เด็ดเดี่ยว ไม่เด็ดขาด เมื่อละสิ่งเหล่านี้ได้ เป็นเหตุให้ใจสงบ เป็นสันติสุขทางจิตใจอีกประการหนึ่ง

๓. ทรงสอนให้ฝึกหัดให้เกิดสันติสุขทางทิฏฐิ ความเห็นด้วย **ปัญญา** พิจารณาให้เห็นว่า

สรรพสิ่งทั้งหลายไม่แน่นอน เป็น **อนิจจัง** ไม่เที่ยง

คงทนอยู่ไม่ได้ ต้องเสื่อมสิ้นแปรปรวน ดับไป เรียกว่า **ทุกข์**

ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา อ้อนวอน ขอร้องเร่งรัดให้เป็นไปตามความประสงค์ ท่านเรียกว่า **อนัตตา**

เมื่อเรารู้เห็นความเป็นจริงเช่นนี้ จะทำให้จิตใจของเราเข้มแข็ง มั่นคง เด็ดเดี่ยว ไม่หวั่นไหวไปตามเหตุการณ์ทั้งหลาย

เพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วย **ปัญญา** ว่าสิ่งเหล่านั้นมันไม่แน่นอน

มันคงอยู่ไม่ได้ ต้องเปลี่ยนแปลง เสื่อมสิ้นดับไป

ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาฝ่าฝืนของเรา

อย่าไปเร่งรัดให้เสียกำลังใจ

คงรักษาใจให้เป็นอิสระมั่นคงอยู่เสมอ

ไม่หวั่นไหวไปตามเหตุการณ์เหล่านั้น

เป็นเหตุให้ใจตั้งอยู่ในสันติสุข เป็นอิสระ เกิดอำนาจทางจิต Mind Power ที่จะใช้ทำกิจกรณียะอันเป็นหน้าที่ของตนได้สำเร็จสมประสงค์

"นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี"

It needs a Peaceful Mind to support a Peaceful Body, and it needs a Peaceful Body to support a Peaceful Mind, and it needs Both Peaceful Body and Mind to attain all success that which you wish.

๕. ทำอะไรไม่ผิดเลย ก็คือไม่ทำอะไรเลย

"DO NO WRONG IS DO NOTHING"

จงระลึกถึงคติพจน์ ว่า "Do no wrong is do nothing!" **"ทำอะไรไม่ผิดเลย ก็คือ ไม่ทำอะไรเลย!"**

ความผิดนี้แหละ เป็นครูอย่างดี ควรจะรู้สึกบุญคุณของตัวเองที่ทำอะไรผิดพลาด และควรสบายใจที่ได้พบกับอาจารย์ผู้วิเศษ คือความผิด จะได้ตรงกับคำว่า "**เจ็บแล้วต้องจำ**" ตัวทำเอง ผิดเอง นี้แหละ เป็นอาจารย์ผู้วิเศษ เป็น Good example ตัวอย่างที่ดี เพื่อจะได้จดจำไว้สังวรระวังไม่ให้ผิดต่อไป แล้วตั้งต้นใหม่ด้วยความไม่เลินเล่อเผลอประมาท อดีตที่ผิดไปแล้วก็ผ่านพ้นล่วงเลยไปแล้ว แต่อาจารย์ผู้วิเศษยังคงอยู่คอยกระซิบเตือนใจอยู่เสมอทุกขณะ ว่า "**ระวัง! อย่าประมาทนะ! อย่าให้ผิดพลาดเช่นนั้นอีกนะ!**"

ผิดหนึ่งพึงจดไว้ ในสมอง
เร่งระวังผิดสอง ภายหน้า
สามผิดเร่งคิดตรอง จงหนัก เพื่อนเอย
ถึงสี่อีกทีห้า หกซ้ำอภัยไฉน!

จงสังเกตพิจารณาดูให้ดีเถิด จะเห็นได้ว่า นักค้นคว้าวิทยาศาสตร์ทางโลกก็ดี และท่านผู้วิเศษที่เป็นศาสดาอาจารย์ในทางธรรมทั้งหลายก็ดี ล้วนแต่ผ่านพ้นอุปสรรคความผิดพลาดนับครั้งไม่ถ้วนมาแล้วด้วยกันทุกท่าน

๖. สติสัมปชัญญะ

(ความระลึกได้ และความรู้ตัว)

ที่จะทำอะไรไม่ผิดนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่สติ ถ้ามีสติคุ้มครองกาย วาจา ใจ อยู่ทุกขณะ จะทำอะไรไม่ผิดพลาดเลย ที่ผิดพลาดเพราะขาดสติ คือ เผลอ เหม่อ เลินเล่อ ประมาท ระเริง หลงลืม จึงผิดพลาด จงนึกถึงคติพจน์ว่า "กุมสติต่างโล่ป้อง อาจแกล้วกลางสนาม"

ธรรมดาชีวิตทุกชนิด ทั้งมนุษย์และสัตว์ ตลอดทั้งพืชพันธุ์พฤกษาชาติ เป็นอยู่ได้ด้วยการต่อสู้ ตรงกับคำว่า "Life is fighting" "ชีวิตคือการต่อสู้" เมื่อต่อสู้ไม่ไหวขณะใด ก็ต้องถึงที่สุดแห่งชีวิต คือ death ความตาย เพราะฉะนั้นยังมีสติอยู่ตราบใดถึงตายก็ตายแต่กาย เช่นกับชีวิตของพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ท่านมีสติไพบูลย์อยู่ทุกขณะจิต ท่านจึงทำอะไรไม่ผิดและถึงซึ่งอมตธรรม คือธรรมที่ไม่ตาย ตรงกับคำว่า immortal จึงเรียกว่า ปรินิพพาน คือ นามรูปสังขาร ร่างกายที่เรียกว่า เบ็ญจขันธ์ ขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แตกดับไปเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ควรฝึกฝนสติ (ความระลึกรู้ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด) สัมปชัญญะ (รู้ตัวอยู่ทุกขณะที่กำลังทำอยู่ พูดอยู่ คิดอยู่) เมื่อทำเสร็จแล้ว ก็มีสติตรวจตราพิจารณาดูว่าบกพร่องอย่างไร หรือเรียบร้อยบริบูรณ์ดี ถ้าบกพร่องก็รีบแก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์ต่อไป ถ้าเรียบร้อยดีอยู่แล้ว ก็พยายามให้เรียบร้อยดียิ่ง ๆ ขึ้นไปจนถึงที่สุด

๗. อานุภาพของไตรสิกขา

คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ด้วยอานุภาพของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นี้แล จึงชนะข้าศึก คือ กิเลสอย่างหยาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียดได้ !

๑. ชนะความหยาบคาย ซึ่งเป็นกิเลสอย่างหยาบที่ล่วงทางกาย วาจาได้ ด้วยศีล !

ชนะความยินดียินร้าย หลงรัก หลงชัง ซึ่งเป็นกิเลสอย่างกลางที่เกิดในใจได้ ด้วยสมาธิ !

ชนะความเข้าใจ รู้ผิด เห็นผิด จากความเป็นจริงของสังขาร ซึ่งเป็นกิเลสอย่างละเอียดได้ ด้วยปัญญา !

๒. ผู้ใดศึกษาและปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นี้ โดยพร้อมมูล บริบูรณ์สมบูรณ์แล้ว ผู้นั้นจึงเป็นผู้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ เป็นแน่นอนไม่ต้องสงสัยเลย!

เพราะฉะนั้น จึงควรสนใจ เอาใจใส่ ตั้งใจศึกษา และปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นี้ทุกเมื่อเทอญ

๘. ดอกมะลิ

ดอกมะลิ เป็นดอกไม้ที่ถูกรับรองแล้วว่า เป็นดอกไม้ที่หอมเย็นชื่นใจที่สุด และขาวบริสุทธิ์ที่สุดในบรรดาดอกไม้ทั้งหลาย

ชีวิตของมนุษย์ที่เป็นอยู่ก็เช่นเดียวกับการเล่นละคร ขอให้เป็นตัวเอกที่มีชื่อเสียงที่สุดเช่นเดียว หรือลักษณะเดียวกับดอกมะลิ อย่าเป็นตัวผู้ร้ายที่เลวที่สุด และให้เห็นว่า ดอกมะลินี้จะบานเต็มที่เพียง ๒—๓ วัน ก็จะเหี่ยวเฉาไป

ฉะนั้น ขอให้ทำตัวให้ดีที่สุด เมื่อยังมีชีวิตอยู่ให้หอมที่สุดเหมือนดอกมะลิที่เริ่มแย้มบานฉะนั้น

"จงเลือกทำแต่กรรมที่ดี ๆ!"

๙. "ทำดี ดีกว่าขอพร"

"จงเลือกทำแต่กรรมที่ดี ๆ นะ!"

เตือนให้เตรียมตัวไว้ดำเนินชีวิตต่อไป เป็นคำแทนคำอวยพรอย่างสูงสุดประกอบด้วยเหตุผล เมื่อทำกรรมดีแล้ว ไม่ให้พรก็ต้องดี เมื่อทำชั่วแล้วจะมาเสกสรรปั้นแต่งอวยพรอย่างไรก็ดีไม่ได้ ทำชั่วเหมือนโยนหินลงน้ำ หินจะต้องจมทันทีไม่มีผู้วิเศษใด ๆ จะมาเสกเป่าอวยพร อ้อนวอนขอร้องให้หินลอยขึ้นมาได้ ทำกรรมชั่วจะต้องล่มจมป่นปี้เสียราศีเกียรติคุณชื่อเสียง เหมือนก้อนหินหนักจม

ลงไปอยู่กับโคลนใต้น้ำ ทำดีเหมือนน้ำมันเบา เมื่อเทลงน้ำ ย่อมลอยเป็นประกายมันปลาบอยู่เหนือน้ำ

ทำกรรมดีย่อมมีสง่าราศี มีเกียรติคุณชื่อเสียง มีแต่คนเคารพนับถือยกย่องบูชาเฟื่องฟุ้งฟูลอย เหมือนน้ำมันลอย ถึงจะมีศัตรูหมู่ร้ายจงใจเกลียดชังมุ่งร้าย อิจฉาริษยาแช่งด่าให้จมก็ไม่สามารถจะเป็นไปได้ กลับจะแพ้เป็นภัยแก่ตัวเอง ขอให้จงตั้งใจกล้าหาญพยายามทำแต่กรรมดี ๆ โดยไม่มีความเกรงกลัวหวั่นไหวต่ออุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้ที่มีความเลื่อมใสในคุณพระรัตนตรัย ผู้ที่มีโชคดี ผู้ที่มีความสุข และผู้ที่มีความเจริญ ประสงค์ใดสำเร็จสมประสงค์ ก็คือผู้ที่ประกอบกรรม ทำแต่ความดีอย่างเดียวนั่นเอง.

ธรรมะเบื้องต้น

---

๑. กิเลส คืออะไร ?

คนเรามีส่วนประกอบใหญ่ ๆ ๒ ส่วน คือ กาย–ใจ สิ่งที่ทำอันตรายแก่ร่างกาย เรียกว่า **โรค** แต่สิ่งที่ทำอันตรายแก่จิตใจ เรียกว่า **กิเลส**

กิเลส— เมื่อเข้าครอบงำจิตได้แล้ว ก็ทำให้คุณภาพของจิตเสื่อมเศร้าหมองไป จิตจึงกลายเป็นเหมือนถ้ำมืดที่ทั้งสกปรกทั้งอันตราย

กิเลส— จึงเป็นภัยแห่งจิต มันทำให้คนกล้าทำความผิดทั้ง ๆ รู้ มันทำให้คนต้องเวียนตาย เวียนเกิด ท่ามกลางความทุกข์ไม่สิ้นสุด และทำให้ไม่สามารถบรรลุนิพพาน

กิเลส— เมื่อสรุปแล้ว มีทั้งหมด ๓ ตระกูลด้วยกัน คือ

๑. ตระกูลโลภะ

๒. ตระกูลโทสะ

๓. ตระกูลโมหะ

๒. โลภะ คืออะไร ?

ความอยากได้จนต้องคิดหาโดยทางทุจริต เช่น ปล้นเอา ตู่เอา ฯลฯ เรียกว่า ความโลภหรือโลภะ

ส่วนความอยากอย่างสามัญ เช่น อยากได้เสื้อผ้า อยากดี อยากรวย ฯลฯ โดยทางสุจริตตามวิสัยธรรมดา ไม่ถือว่าเป็นความโลภหรือเสียหาย

ความโลภ—จะกำเริบขึ้นได้ ต่อเมื่อความอยากอย่างสามัญได้ขยายตัวจนเกินขอบเขต กลายเป็นความอยากที่มีพิษ

ความโลภ–เมื่อเกิดขึ้นแล้วกับผู้ใด ย่อมทำให้ใจของผู้นั้นหิวโหย อยากได้ไม่รู้จักพอ เสมือนชะลอมใส่น้ำไม่รู้จักเต็ม มันทำให้เกิดความคิดที่จะทำทุจริตต่าง ๆ ที่ไม่เคยคิดจะทำก็คิด ที่เคยคิดอยู่บ้างแล้วก็กำเริบรุนแรงขึ้น

การละความโลภ – สติ คือการยับยั้งชั่งใจ และการบริจาคทานเนือง ๆ ย่อมขจัดความโลภได้

๓. โทสะ คืออะไร ?

อาการที่จิตถูกทำให้ขัด แล้วเกิดความเดือดดาลพลุ่งพล่าน จนกระทั่งลุกลามกลายเป็นไฟประลัยกัลป์ คิดประทุษร้ายผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายเสียหาย เช่นทำให้เขาบาดเจ็บ อับอาย เสียทรัพย์ ฯลฯ รวมเรียกว่า ความคิดร้ายหรือ โทสะ

โทสะ– เป็นโรคร้ายทางใจชนิดหนึ่ง ซึ่งทำลายทั้งสุขภาพและสมรรถภาพของผู้ลุแก่โทสะนั้นลงทันทีทันควัน

โทสะ– ทำให้ปิดประตูแห่งความดีทุก ๆ ทาง ใครขอความดีก็ไม่ได้ ใครให้ก็ไม่รับ หนำซ้ำเอาไฟเผาความดีข้างในเสียอีกด้วย

โทสะ– จึงเหมือนลูกระเบิดทำลาย พอมันระเบิดก็ทำลายตนเองเป็นสิ่งแรกแล้วทำลายตึกราม บ้านช่อง ผู้คนข้างเคียงภายหลังต่อ ๆ ไป

การละโทสะ– การมีสติ, ศีลห้า และการแผ่เมตตาเป็นนิจ ย่อมขจัดโทสะได้

๔. โมหะ คืออะไร ?

อาการที่จิตมืดมน ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี ไม่รูจักบาปบุญคุณโทษ เรียกว่า ความหลงหรือโมหะ ส่วนความไม่รู้วิทยาการต่าง ๆ นั้น ยังไม่ถือว่า เป็นความหลง

ความหลง–เป็นเหมือนความมืด เป็นปฏิปักษ์กับเหตุผล ทำให้คนมีความรู้ไม่ชอบใช้ความรู้ ใจรวนเร คิดเบา หูเบา ดูเบา ฯลฯ กลายเป็นคนเจ้าอารมณ์

ความหลง– ทำให้คนชอบเสี่ยง ชอบเดา เชื่อโชคลาง เชื่อพรหมลิขิต เข้าใจผิดกัน ทะเลาะวิวาทกัน กลัวตาย แต่ไม่กลัวเกิด ฯลฯ ในที่สุดก็ไม่เป็นตัวของตัว

การละความหลง– การมีสติ และการเจริญภาวนาเป็นนิจ ย่อมทำให้ความหลงดับไป

๕. สรุป

กิเลสเป็นกองทัพฝ่ายความมืดที่แยกย้ายกำลังออกเป็น ๓ กองทัพ เข้าจู่โจมยึดครองใจมนุษย์

กอง**ทัพที่** ๑ โลภะ ทำให้อดอยากทางใจและไม่รู้จักความพอ

กอง**ทัพที่** ๒ โทสะ ทำให้พลุ่งพล่าน เดือดดาล คิดทำร้าย

กอง**ทัพที่** ๓ โมหะ ทำให้ใจมืดบอด ขาดเหตุผล

ถ้าผู้ใดปล่อยใจให้กิเลสเข้าครอบครองได้ แล้วคิด พูด ทำ ตามแต่กิเลสจะชักนำ ผู้นั้นก็จะได้ **บาป** ไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง หรือนอน ทำให้เป็นคนไร้ความสุข ผู้ที่หวังความสุข จึงจำเป็นต้องปราบกิเลสเสียแต่ต้นมือด้วยการทำบุญเนือง ๆ

๖. บุญ คืออะไร ?

สิ่งฆ่ากิเลสให้สิ้นซากไปจากใจได้เราเรียกว่า **บุญ**

บุญ–เมื่อเกิดขึ้นในใจของผู้ใด ก็ทำให้ใจผู้นั้นสะอาดสงบ และสว่าง เพราะบุญเป็นผู้ฆ่าความโลภ ความคิดประทุษร้าย และความหลง

บุญ–จึงเป็นที่มาแห่งความสุข เป็นมิตรแท้ของทุก ๆ คน เป็นที่มาแห่งปัญญา คือความรู้เท่าทันโลกตามความเป็นจริง และเป็นต้นทางของพระนิพพาน

ทำอย่างไร จึงได้บุญ ?

การทำความดีทุกชนิด ทำให้เราได้บุญทั้งสิ้น ซึ่งสรุปแล้วมีอยู่ ๓ วิธีด้วยกัน คือ

๑. ทาน
๒. ศีล
๓. ภาวนา

๗. ทาน คืออะไร ?

ทานคือการให้ ถ้าให้เพื่อมุ่งฟอกกิเลสในใจของผู้ให้ เช่นให้พระสงฆ์ เรานิยมเรียกว่า **ทำบุญ** ถ้าให้เพื่อมุ่งสงเคราะห์ผู้รับ เช่นให้สิ่งของแก่คนยากจน เรียกว่า **ทำทาน**

ทาน– เป็นการให้สิ่งของที่ควร แก่ผู้ที่ควรให้ แต่จะบังเกิดผลเป็นบุญมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ

๑. วัตถุ คือสิ่งที่จะให้ต้องเป็นของที่ตนได้มาโดยทางสุจริต
๒. เจตนา คือความตั้งใจในการบำเพ็ญทาน ต้องมุ่งเพื่อชำระกิเลส
๓. บุคคล คือตัวผู้ให้ต้องมีศีล และผู้รับก็ต้องเป็นคนมีศีล

ทาน– มีผลโดยตรงแก่ผู้ให้ คือ ฆ่าความตระหนี่ ความโลภ ความเห็นแก่ตัว และทำให้ผู้ให้นั้นกลายเป็นคนโอบอ้อมอารี

๘. ศีล คืออะไร ?

ศีล แปลว่า **ปกติ** การรักษาศีลคือการตั้งใจรักษาความปกติของตนเอง ถ้าใครรักษาไว้ได้ไม่ครบ หรือรักษาไม่ได้เลย เรียกว่า ผิดปกติ เพราะปกติของมนุษย์จะต้องมีศีล ๕ เป็นอย่างน้อย จึงจะได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ที่ประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย

ศีล – เมื่อรักษาได้ย่อมเป็นบุญ เพราะ

๑. ทำให้รักษาบุญเก่าคงไว้ คือ ไม่เปิดโอกาสให้กิเลสรุกคืบหน้า

๒. ทำให้ได้บุญใหม่ คือ ใจตั้งมั่นพร้อมจะรับความดีอย่างอื่นเพิ่ม

ศีล – นำความสงบมาให้ผู้รักษา ทำหน้าที่ควบคุมพลโลกให้เรียบร้อย จึงเป็นที่มาแห่งความสุข

ศีล – ทำให้ผู้รักษาเป็นคนสะอาดกาย–วาจา–ใจ ตัดเวร ตัดภัย ปราบโทสะไว้ไม่ให้มีโอกาสกำเริบ

๙. ภาวนา คืออะไร ?

การอบรมใจของตน ให้ดีขึ้น ให้สะอาดขึ้น ให้บริสุทธิ์ขึ้น เรียกว่า **ภาวนา**

ภาวนา – หมายถึง การปฏิบัติหรือทำงานเหล่านี้

๑. ศึกษาศิลปวิชาการต่าง ๆ

๒. การวิจัยงาน คือทำไปค้นคว้าให้ก้าวหน้าไปด้วย

๓. การทำสมาธิให้ใจสงบ

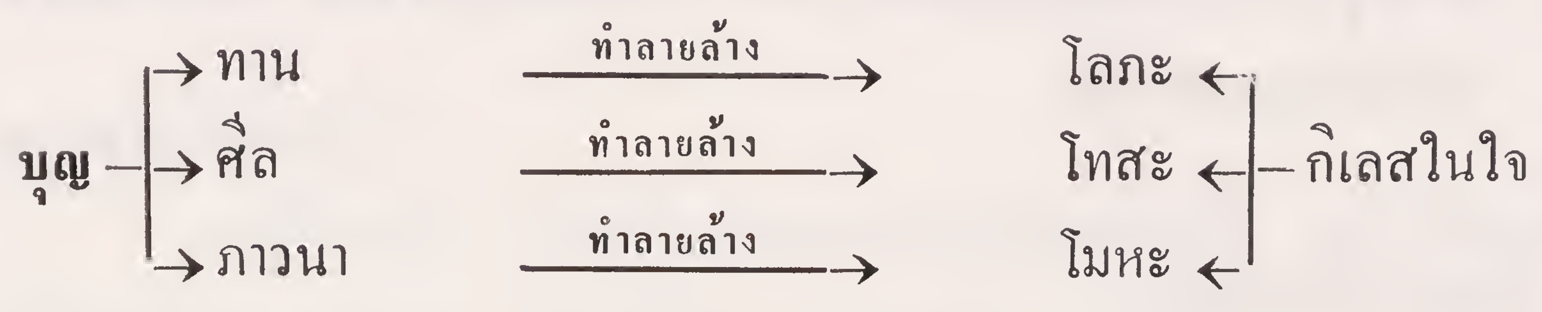
๔. การทำวิปัสสนา

ภาวนา – จึงไม่ใช่งานของคนแก่ เป็นงานของทุก ๆ คนที่ต้องการความฉลาด

ภาวนา – เป็นการทำบุญอย่างยิ่ง เพราะทำให้คนเป็นคนฉลาดเฉียบแหลม มีวิชาความรู้ ไม่โง่งมงาย ไม่มีโมหะ รู้เท่าทันโลกตามความเป็นจริง และท้ายที่สุด ก็คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง

๑๐. สรุป

การทำบุญเป็นการต่อต้านและทำลายกิเลส เมื่อกิเลสรุกมาทั้ง ๓ ด้าน พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้เราทำบุญ ๓ วิธี

พระพุทธศาสนาพื้นฐาน

โดย

นายวรรณสิทธิ ไวทยะเสวี

อภิตฺถเรถ กลฺยาเณ ปาปา จิตฺตํ นิวารเย
ทนฺธํ หิ กรโต ปุญฺญํ ปาปสฺมึ รมตี มโน

ตนควรรีบขวนขวายในความดี พึงห้ามจิตเสียจากความชั่ว
เพราะว่าเมื่อคนทำดีช้าอยู่ ใจจะยินดีไปเสียในความชั่ว

คำอนุญาต

คุณยง วิริยะชัย ขออนุญาตพิมพ์หนังสือ คู่มือการศึกษาพระพุทธศาสนาพื้นฐาน แจกในงานฌาปนกิจ คุณสมศรี วิริยะชัย ภรรยา โดยแจ้งว่า หนังสือเล่มนี้ มีเหตุผล ทำให้คนสนใจมาศึกษาพระอภิธรรม

วัตถุประสงค์ของหนังสือเล่มนี้ เพียงเป็นพื้นฐานให้ท่านผู้สนใจในทางพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาทำความเข้าใจในสภาวธรรม ตามความเป็นจริง ของปรมัตถธรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และเป็นความรู้พื้นฐานในการศึกษาพระอภิธรรม เพื่อนำไปสู่การค้นคว้าในพระไตรปิฎกได้ อีกส่วนหนึ่งด้วย

เมื่อคุณยง วิริยะชัย ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือนี้ จึงเต็มใจ อนุญาตให้ด้วยความยินดี และอนุโมทนาในกุศลเจตนาที่จะเผยแพร่ความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาต่อไป

ขออำนาจกุศลเจตนา ที่คุณยง วิริยะชัย ได้ตั้งใจไว้ในพระพุทธศาสนานี้ จงเป็นพลวปัจจัย ให้คุณสมศรี วิริยะชัย ได้พบพระพุทธศาสนา ได้ฟังพระสัทธรรม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเกิดญาณปัญญา สามารถนำตนให้พ้นจากวัฏฏภัย ด้วยเถิด.

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี

ประธานกรรมการ

มูลนิธิ แนบ มหานีรานนท์

๒๔ ตุลาคม ๒๕๒๘

สารบาญ

พุทธศาสนา

บทนำ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

การที่เราจะนับถืออะไรนั้น ก็ควรที่จะได้รู้จักสิ่งนั้นเสียก่อนว่า สิ่งนั้นคืออะไร ? มีประโยชน์อย่างไร ? จึงจะให้ความเคารพนับถือในสิ่งนั้นได้อย่างถูกต้อง

ผู้ที่นับถือพุทธศาสนาทั้งหลายก็เช่นกัน ควรที่จะทำความรู้จักกับพุทธศาสนาเสียก่อนว่า พุทธศาสนาคืออะไร ? มีประโยชน์อย่างไร ? ที่เราควรให้ความเคารพนับถือ ขอวิเคราะห์ศัพท์ "พุทธศาสนา" ดังนี้ คือ :—

"**พุทธ**" แปลว่า "ผู้รู้" หมายถึง ผู้รู้เหตุผลตามความจริงของธรรมชาติ เมื่อว่าโดยสภาวะแล้ว ได้แก่ "**ปัญญา**" เจตสิก

"**ศาสนา**" แปลว่า "คำสอน"

"**พุทธศาสนา**" คือ คำสอนเพื่อให้เกิดปัญญารู้เหตุผลตามความเป็นจริงของธรรมชาติ หรือ หมายถึง คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

"**พระสัมมาสัมพุทธเจ้า**" หมายถึง ผู้ตรัสรู้ธรรมโดยชอบด้วยเหตุผลด้วยตนเอง

พุทธศาสนา คืออะไร ?

พุทธศาสนา ตามความหมาย ก็คือ "**คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า**"

ความเข้าใจพุทธศาสนาเพียงแค่นี้ ก็คงยังเข้าใจได้ไม่ชัดเจน เพื่อให้ได้ความเข้าใจพุทธศาสนาให้ถูกต้องว่า พุทธศาสนาคืออะไร ? ต้องลองตอบคำถามต่อไปนี้ คือ

พุทธศาสนาอยู่ที่ไหน ?

พุทธศาสนา อยู่ที่วัดวาอาราม,
อยู่ที่พระไตรปิฎก,
อยู่ที่พระภิกษุ สามเณร ?

พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองนั้น อะไรเจริญ ?

มีวัดวาอารามมาก มีโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สวยงาม สร้างพระไตรปิฎก หรือแต่งหนังสือธรรมะกันมาก หรือมีพระภิกษุสามเณรมาก มีการแสดงธรรมตามที่ต่าง ๆ รวมทั้งทางวิทยุ, โทรทัศน์ กันมาก ๆ นั่นแสดงว่า พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองใช่ไหม ?

พุทธศาสนาเสื่อมนั้น อะไรเสื่อม ?

วัดร้างกันมาก โบสถ์ วิหาร ศาสการเปรียญ ชำรุดทรุดโทรม พระไตรปิฎกเก่าผุ พระภิกษุและสามเณร พากันสึกหาลาเพศไป นี่แสดงว่า พุทธศาสนาเสื่อมโทรมใช่ไหม ?

การทำลายพุทธศาสนานั้น ทำลายอะไร ?

การทำลายวัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ จับพระ จับเณรสึก ตัดเศียรพระพุทธรูป หรือลักขโมยของสงฆ์ เป็นการทำลายพระพุทธศาสนาใช่หรือไม่ ?

การทะนุบำรุงพุทธศาสนานั้น บำรุงอะไร ?

การสร้างวัดวาอาราม สร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฎิ ให้สวยงาม อุปสมบทพระภิกษุและสามเณร ให้มาก ๆ อย่างนั้นหรือ ?

การพิทักษ์พุทธศาสนานั้น พิทักษ์อะไร ?

บูรณะปฏิสังขรณ์ โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฎิ กำแพงวัด ตลอดจนทำความสะอาดถนนหนทางภายในบริเวณวัด และตั้งทุนนิธิอุดหนุนพระภิกษุสามเณรใช่ไหม ?

เมื่อพิจารณาคำถามคำตอบเหล่านี้แล้ว ยังไม่ได้รับความเข้าใจที่ชัดเจน ลองพิจารณาโดยธรรมว่า

พุทธศาสนาเป็นข้าศึกกับกิเลส

เพราะคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งปวง เป็นไปเพื่อละกิเลส อันเป็นเหตุให้พ้นวัฏฏทุกข์

ใครเป็นผู้ละกิเลส ?

ผู้ละกิเลสอันเป็นเหตุให้พ้นทุกข์ได้แน่นอนนั้น คือ **สัมมาทิฏฐิ** โดยสภาวะ ได้แก่ **ปัญญาเจตสิก** ที่เป็นวิสสนาปัญญา และปัญญาในมรรคจิต

ฉะนั้น โดยสภาวธรรม **พุทธศาสนา** คือ **ปัญญา** หรือ **สัมมาทิฏฐิ** นั่นเอง

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้อย่างไร ?

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในโลกได้ด้วย **สัพพัญญุตญาณ** คือ ปัญญาที่รู้ทั่วในธรรมทั้งปวง พร้อมทั้ง **อาสยานุสสยญาณ** ปัญญาที่รู้อัธยาศัยของเวไนยสัตว์ และ **อินทริยปโรปริยัตติญาณ** ปัญญาที่รู้อินทรีย์แก่อ่อนยิ่งหย่อนของเวไนยสัตว์ พระปัญญาเหล่านี้ มีได้แต่เฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น

พระพุทธศาสนา จึงเกิดขึ้นด้วยพระคุณ ๓ ประการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ :—

๑. พระปัญญาคุณ

๒. พระมหากรุณาคุณ

๓. พระบริสุทธิคุณ

๑. **พระปัญญาคุณ** ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ตรัสรู้อริยสัจจธรรมตามความจริง จึงประกอบด้วยเหตุและผลของธรรมชาติ ที่มีปรากฏอยู่ในสากลจักรวาล คำสอนของพระองค์ จึงมิได้เกิดจากการคาดคะเน หรือนึกตรึกตรองเอาเอง หากเกิดแต่ปัญญาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันประกอบด้วย

สัพพัญญุตญาณ คือ ปัญญาที่รู้ทั่วในธรรมทั้งปวง อันไม่มีอะไรปกปิดได้

อาสยานุสสยญาณ คือ ปัญญาที่รู้อัธยาศัยของเวไนยสัตว์ ที่เคยอบรมมาแล้วแต่อดีต

อินทริยปโรปริยัติญาณ ปัญญาที่รู้ภาวนาอินทรีย์แก่อ่อน ยิ่งหย่อนของเวไนยสัตว์

ปัญญาเหล่านี้ มีได้แต่เฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ด้วยพระปัญญาสามารถเหล่านี้ จึงได้นำออกมาประกาศโปรดสัตวโลกทั้งหลายให้พ้นจากวัฏฏทุกข์ได้ บรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ล้วนเป็นหนี้พระปัญญาคุณของพระองค์ ยากยิ่งที่จะหาสิ่งทดแทนพระคุณนี้ได้

๒. **พระมหากรุณาคุณ**

พระพุทธเจ้า ท่านสอนให้ **เชื่อ** อะไร ?

ทรงสอนให้ **เชื่อเหตุผล** ตามความเป็นจริง

เหตุผลของใคร ถึงจะเป็นเหตุผลที่เป็นจริง ?

เหตุผลที่เป็นจริงนั้น ไม่ใช่เหตุผลของใครทั้งสิ้น

แต่เป็น **เหตุผลของธรรมชาติ**

แม้คำสอนของพระองค์ ก็ทรงห้ามไว้อย่าให้พึงเชื่อ

ที่สอนเช่นนี้ เพื่อประโยชน์อะไร ?

เพื่อให้เกิด **ปัญญา** เห็นความจริง ตามเหตุผลของธรรมชาติแห่งสัตว์ทั้งหลายว่า เป็นไปเพื่อ **ทุกข์** เพราะกิเลสเป็นเหตุตามธรรมชาติที่ให้เกิด **ทุกข์**

เมื่อรู้ความจริงของธรรมชาติเช่นนี้แล้ว จะได้ขวนขวาย ปฏิบัติตน เพื่อละกิเลส อันจะเป็นเหตุให้พ้นทุกข์ได้นั่นเอง

พระองค์สอนให้สัตวโลกทั้งหลาย ปฏิบัติตนให้พ้นจากความดิ้นรนกระเสือกกระสนทนอยู่ในโลก เพื่อลาภ, ยศ, สรรเสริญ สุขหรือ? เปล่าเลย! เพื่อประโยชน์ของสัตวโลกให้มีปัญญาโดยแท้

นี่คือ **พระมหากรุณาคุณ** ที่สอนให้สัตวโลกพ้นจากวัฏฏทุกข์ ที่ต้องถูกกักขังอยู่ในสังสารวัฏฏ์อันยาวนาน จนหาเบื้องต้นมิได้

๓. พระบริสุทธิคุณ

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้ด้วยพระบริสุทธิคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยที่พระองค์ทรงประกาศพระศาสนา มิได้หวังอามิสใด ๆ มิได้เลือกชั้นวรรณะ ไม่ว่าคนมี คนจน จะมีอำนาจวาสนาหรือไม่ก็ตาม เมื่อทรงเห็นว่า จะโปรดได้ เป็นต้องทรงสั่งสอนเสมอ และมิใช่สอนเพื่อ **ลาภ สักการะ สรรเสริญ สุข** แต่อย่างใด เพราะพระองค์หมดจดจากกิเลสโดยบริสุทธิ์สมบูรณ์แล้ว คำสอนของพระองค์มีรสเดียว คือ **วิมุติรส** อันเป็นกิจ เพื่อให้สัตว์หมดจดจากกิเลส

ฉะนั้น พุทธบริษัทที่ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ จึงเข้าถึงความบริสุทธิ์ด้วย

พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ เพราะเหตุใด?

พระพุทธเจ้าฝากพระศาสนาไว้กับ **พุทธบริษัท** คือ ผู้รู้เหตุผลในคำสอนที่ถูกต้องของพระองค์ ไม่ใช่ฝากไว้กับพระราชามหากษัตริย์ ผู้มีอำนาจ หรือมหาเศรษฐี แต่ฝากไว้กับผู้ **มีปัญญาเข้าใจเหตุผลในพระศาสนา**

ฉะนั้น การรักษาพระพุทธศาสนานั้น ต้องมีปัญญาเข้าถึงเหตุผลในคำสอนที่ถูกต้องด้วย จะรักษาไว้แต่เพียงมี **ศรัทธา** กราบไหว้บูชาอยู่ในพระพุทธศาสนาเสมอ ๆ นั้นมิได้ เพราะพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นด้วยปัญญา ที่ประกอบด้วยเหตุผลของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เกิดขึ้นด้วยพระพุทธรูป หรือวัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ

พระพุทธศาสนาอยู่ที่ความ **เข้าใจ** เหตุผลของธรรมชาติ ตามที่พระพุทธองค์ค้นพบ แล้วนำมาสอน

ฉะนั้น ธุรกิจในพระพุทธศาสนา จึงมีอยู่ ๒ ประการ คือ **คันถธุระ** ได้แก่การศึกษาเล่าเรียนพระสัทธรรม และ **วิปัสสนาธุระ** ได้แก่ การปฏิบัติตามความเข้าใจที่ได้เล่าเรียนมา จนเข้าถึงเหตุผลของธรรมชาติตามความเป็นจริง

พระศาสนาจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยพุทธบริษัท ยังมีการทำงานในพระพุทธศาสนาทั้ง ๒ ประการอยู่

ฉะนั้น **ปัญญา** ของพุทธบริษัทเท่านั้นที่จะรักษาพระศาสนาให้ดำรงอยู่ได้

ปัญญา เกิดจากการสดับตรับฟังพระสัทธรรมให้เข้าใจ คือ *สุตมยปัญญา* แล้ว นำความเข้าใจนั้นไปปฏิบัติ เป็น จิน*ตามยปัญญา* ปฏิบัติจนประจักษ์ความจริงตามความเข้าใจและละกิเลส เป็น *ภาวนาปัญญา* พระศาสนาจึงดำรงอยู่ได้ด้วย **ปัญญา** ดังนี้

พระพุทธศาสนาจะเสื่อมไป เพราะเหตุใด ?

พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ ด้วย **ความเข้าใจ** เหตุผลในคำสอนของพระพุทธศาสนา

ฉะนั้น ความเสื่อมทำลายของพระพุทธศาสนา จึงอยู่ที่ความเสื่อมไปจากความเข้าใจในเหตุผลของธรรมชาติ

คำสอนของพระพุทธเจ้าเอามาจากเหตุผลของธรรมชาติ จึงเป็นคำสอนที่ตรงกับธรรมชาติ ไม่ใช่พระองค์คิดค้นสร้างขึ้นมาเอง คำสอนจึงประกอบด้วยเหตุผล ตามความเป็นจริงที่เราจะพิสูจน์ได้

ถ้าเราไม่เข้าใจในคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็เท่ากับเราไม่รู้เหตุผลตามความจริงของธรรมชาติ ทำให้เราเห็นไม่ตรงกับธรรมชาติ ชื่อว่า **เห็นผิด** ไม่ใช่เห็นผิดจากความเห็นของพระพุทธเจ้า หรือของใคร ๆ ทั้งหมด แต่เห็นผิดจาก **ธรรมชาติ** นั่นเอง ความเห็นผิดอันนี้ เป็นธรรมชาติของเจตสิกธรรมอย่างหนึ่ง เรียกว่า **มิจฉาทิฏฐิ** ถ้าเกิดกับจิตใจขณะใดแล้ว ย่อมทำให้เกิดความเห็นผิดไปจากธรรมชาติ

ฉะนั้น **มิจฉาทิฏฐิ** นี้เอง เป็นข้าศึกอันสำคัญในพระพุทธศาสนา แต่ก็ไม่ใช่ว่า มิจฉาทิฏฐินี้ จะอยู่นอกคำสอนของพุทธศาสนา มิจฉาทิฏฐินี้ ก็อยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าเหมือนกัน

พระพุทธเจ้าสอนว่า ผู้เห็นผิด

ย่อมยึดถืออยู่ในสภาวะที่ไม่เป็นความจริง เป็น **ลักษณะ**

ถือเอาสภาวะที่ผิดไปจากความจริง เป็น **กิจ**

และยึดถือความเห็นผิด เป็น **ผล**

มีความไม่อยากเห็นพระอริยเจ้าทั้งหลาย เป็น **เหตุใกล้** ให้เกิด

ความเห็นผิดนี้ ถ้าเกิดกับผู้ที่นับถือพุทธศาสนามากขึ้นเพียงใด พุทธศาสนาก็เสื่อมทำลายลงไปเพียงนั้น ยิ่งในปัจจุบัน พุทธศาสนิกชนไม่สนใจในการเรียนธรรมปฏิบัติธรรมมากยิ่งขึ้นแล้ว มิจฉาทิฏฐิก็เข้าครอบงำจิตใจของผู้นั้น เมื่อมิจฉาทิฏฐิเกิดมาก สัมมาทิฏฐิทั้งหลายก็หมดไปจากจิตใจของบุคคล เพราะธรรมดามิจฉาทิฏฐิจะเกิดขึ้นพร้อมกับสัมมาทิฏฐิไม่ได้ เหมือนความโลภกับความโกรธ จะเกิดขึ้นพร้อมกันไม่ได้

สัมมาทิฏฐิ ก็คือ ปัญญา

ปัญญา มาจากไหน ?

ปัญญามาจาก **สุตตะ** คือการศึกษาเล่าเรียน

สุตตะปัญญานี้ เป็นปัญญาของอาจารย์ มีหนังสือ ตำรับตำรา เป็นต้น

ส่วน **จินตาปัญญา** นั้นเป็นปัญญาของเรา สามารถรับคำสอนจากอาจารย์ได้ ถ้าไม่มีจินตาปัญญาแล้ว จะเรียนมาเท่าใด หรืออ่านตำรับตำรามากเพียงใด ก็ไม่อาจรับไว้ได้ จึงเข้าใจได้ไม่ถูก

ต่อจากจินตาปัญญาแล้ว ก็เป็น **ภาวนาปัญญา** เป็นขั้นที่สุดโดยพุทธประสงค์ต้องการ **ภาวนาปัญญา** จึงจะนำเข้าถึงมรรค ผล นิพพานได้

ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนาจะเสื่อมทำลาย ก็เสื่อมที่ **ความเข้าใจผิด** ของบุคคล โดยสภาวะก็คือตัว **มิจฉาทิฏฐิ** นั่นเอง

ฉะนั้น ความเสื่อมทำลายของพุทธศาสนา อยู่ที่ **มิจฉาทิฏฐิ**

อนึ่ง หากชาวพุทธเราทอดทิ้งธุระทั้งสองประการ คือ คันถธุระ และวิปัสสนาธุระในพุทธศาสนาปรารภ ลาภ, ยศ, สรรเสริญ, สุข เพราะกิเลสตัณหาด้วยแล้ว ความเจริญของ **มิจฉาทิฏฐิ** ก็จะเจริญขึ้น เมื่อมิจฉาทิฏฐิเจริญ **สัมมาทิฏฐิ** ก็หมดไป นั่นคือ พุทธศาสนาต้องเสื่อมทำลายไปด้วย

ถ้าเราปรารถนาจะรักษาพุทธศาสนาไว้ ต้องช่วยกันทำธุระทั้งสองประการในพุทธศาสนาให้บริบูรณ์

คนไทยกับพุทธศาสนาในปัจจุบัน

สิ่งที่น่าห่วงใย คนไทยในปัจจุบัน นับถือพุทธศาสนากันด้วย **ศรัทธา** ตามบรรพบุรุษเท่านั้น คือ ศรัทธาใน **ตัวบุคคล** หรือศรัทธาใน **ปูชนียวัตถุ** ตลอดจน **วัตถุมงคล** และ **พิธีกรรมต่าง ๆ ยัง**ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในเหตุผลตามความจริงของธรรมชาติด้วย **สติปัญญา** เพราะไม่ค่อยสนใจในการศึกษาเล่าเรียนธรรม หรือการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เท่ากับฟื้นฟูให้ **มิจฉาทิฏฐิ** เจริญขึ้น **สัมมาทิฏฐิ** อันตรธานไป แล้วพุทธศาสนาจะเจริญอยู่ได้อย่างไรเล่า กับผู้ที่ไม่เข้าใจเหตุผลในความจริงของธรรมชาติ ปัจจุบันพุทธศาสนาจึงเสื่อมไปจากความเข้าใจของบุคคล

ถ้าเราต้องการให้พระพุทธศาสนาเจริญ จะต้องช่วยกันสร้างความเข้าใจในเหตุผลที่ถูกต้อง คือ เจริญ **ปัญญา** หรือ **สัมมาทิฏฐิ** ไม่ใช่มีแต่ **ศรัทธา** สวดมนต์ไหว้พระ ฟังเทศน์ ฟังธรรมเพียงอย่างเดียว จะต้องนำจิตใจให้เข้าถึงเหตุผลตามคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วย การเข้าถึงพระพุทธศาสนา ต้องเข้าถึงด้วยการทำงานในพุทธศาสนา คือ ทำธุระในพระศาสนา ๒ ประการ ทั้งคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ จึงจะชื่อว่า ทำพระพุทธศาสนาให้เจริญ

พระไตรปิฎกอยู่ที่ตัวเรา

พุทธศาสนา ที่เป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีปรากฏเป็นหลักฐานในปัจจุบัน คือ "**พระไตรปิฎก**" ได้แก่

พระวินัยปิฎก สอนคนให้เป็นคนดี มีระเบียบ วินัย

พระสุตตันตปิฎก (พระสูตร) สอนสมมุติสัจจะ ยกสัตว์บุคคลขึ้นตั้งเป็นตัวอย่าง ทั้งทางดีและทางชั่ว ตลอดจนเรื่องของบุคคลที่พ้นจากกิเลส

พระอภิธรรมปิฎก แสดงเรื่องปรมัตถสัจจะ ปฏิเสธความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา–เขา มีแต่สภาวะของรูปธรรมกับนามธรรม ตามความเป็นจริง เพื่อให้เกิดปัญญา ละอนุสัยกิเลส เป็นเหตุให้พ้นจากวัฏฏทุกข์

พระไตรปิฎกนี้ แท้จริงมีอยู่ที่ตัวเรา คือ *พระวินัย* สอน *คน* ให้เป็นคนดี *พระสูตร* สอนเรื่องราวของ *คน* และ *พระอภิธรรม* สอนให้รู้จักธรรมชาติที่มีอยู่ในตัว *คน*

เมื่อว่าโดยธรรมแล้ว พระไตรปิฎก ได้แก่

จิต, เจตสิก, รูป และ นิพพาน

ประโยชน์จากการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา คือตัว **ปัญญา** ที่เห็นถูกต่อเหตุผลที่เป็นความจริงของธรรมชาติ การที่จะเข้าถึงเหตุผลของธรรมชาติที่แท้จริงได้ ต้องเข้าถึงด้วยการปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์เหตุผลจากคำสอน

การพิสูจน์เหตุผล ให้เข้าถึงความเข้าใจ ต้องพิสูจน์ด้วยจิตใจ เพราะ **ปัญญา** ที่รู้เหตุผลตามความจริงนั้น อยู่ที่ **จิตใจ**

การทำงานด้วยใจ เพื่อพิสูจน์เหตุผลของธรรมชาตินั้น อยู่ที่ **ความรู้สึกตัว**

ความรู้สึกตัว คือการสัมผัสกับธรรมชาติ ที่กำลังปรากฏอยู่ ให้จิตใจรับรู้เป็นอารมณ์ปัจจุบัน สิ่งที่เป็นความรู้สึก ที่ตรงต่อธรรมชาติ อันเป็นอารมณ์ปัจจุบันนั้น คือ **สติสัมปชัญญะ**

คำสอนในพุทธศาสนาสอนว่า **สติสัมปชัญญะ** เป็น **ธรรมที่มีอุปการะมาก** ทำให้ไม่หลงลืม สติ และ กันความยินดี ยินร้าย ในการรับอารมณ์ไว้ได้ เป็นเหตุให้ **ปัญญา** รู้ธรรมชาติตามความเป็นจริงได้ถูกต้อง

การสอนให้รู้จักความจริงของธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ในการละกิเลสของคนนั้น มีอยู่ในเฉพาะคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น

ฉะนั้น พระพุทธศาสนา จึงเป็นคำสอนที่มีจุดประสงค์ เพื่อ :–

– ทำคนให้เป็นคนดี

– ทำคนลุ่มหลงให้หายจากความลุ่มหลง

– ทำคนเห็นผิดให้กลับเป็นคนเห็นถูก

– ทำคนโง่ให้เป็นคนฉลาด

– ทำคนพาลให้เป็นบัณฑิต

– ทำคนที่วนเวียนอยู่ในวัฏฏทุกข์ให้พ้นจากวัฏฏทุกข์

ด้วยอำนาจของ **ปัญญา** ที่จะได้มาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเท่านั้น

บทที่ ๑

พระพุทธเจ้าสอนความจริงของธรรมชาติ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ธรรมโดยชอบด้วยพระองค์เอง ตรัสรู้สัจจธรรม คือ ธรรมชาติที่เป็นความจริงแท้ ไม่วิปริตผิดพลาดคลาดเคลื่อน เรียกว่า **อริยสัจจธรรม** ๔ ประการ คือ :–

ทุกขสัจจะ ความจริง คือ ธรรมชาติ ที่ถูกเบียดเบียนอยู่เป็นนิตย์ ได้แก่ รูปนามขันธ์ ๕ ของสัตว์ทั้งหลาย

สมุทยสัจจะ ความจริง คือ ธรรมชาติ ที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา (โลภเจตสิก)

นิโรธสัจจะ ความจริง คือ ธรรมชาติ อันเป็นที่ดับทุกข์ หรือที่ดับกิเลส ได้แก่ พระนิพพาน

มรรคสัจจะ ความจริง คือ ธรรมชาติ ที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ได้แก่ มรรค มีองค์ ๘

อริยสัจ ๔ นี้ เมื่อสงเคราะห์ในปรมัตถธรรมแล้ว ก็ได้แก่ ปรมัตถธรรมทั้ง ๔ คือ จิต, เจตสิก, รูป และ นิพพาน นั่นเอง

พระพุทธเจ้าสอนอะไร ?

พระพุทธองค์ตรัสรู้อริยสัจ ๔ ก็ทรงนำเอาอริยสัจ ๔ มาสอน แต่การที่จะสอนอริยสัจจธรรมให้เข้าใจ โดยรู้แจ้งแทงตลอดในสัจจธรรมได้นั้น จำเป็นต้องเรียนรู้ธรรมชาติ หรือสภาวธรรมตามนัยปริยัติ ศึกษาให้รู้จักธรรมชาติที่มีปรากฏอยู่ตามความเป็นจริง คือ จิต, เจตสิก, รูป, นิพพาน เสียก่อน แล้วจึงนำไปพิสูจน์ตามนัยปฏิบัติจนเข้าถึงความจริง

พระพุทธเจ้าเอาคำสอนมาจากไหน ?

ธรรมชาติหรือสภาวธรรม ที่พระองค์นำมาสอน ก็นำมาจากธรรมชาติที่มีอยู่ในสัตว์ทั้งหลาย และธรรมชาติที่แวดล้อมสัตว์ทั้งหลายอยู่ภายนอก

คำสอนของพระองค์ จึงมุ่งสอนให้รู้เหตุผล ตามความเป็นจริงของธรรมชาติที่สัตว์ทั้งหลายต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่ในโลก กับทั้งสอนให้รู้จักความจริงของธรรมชาติ ที่เป็นเหตุเป็นผล จะทำให้พ้นจากโลก คือ ไม่ต้องเวียนเกิดเวียนตายในโลกอีกต่อไป จำง่าย ๆ คือ สอน**ธรรมที่เป็นไปเพื่อทุกข์** กับ **ธรรมที่ทำให้พ้นทุกข์**

สอนให้รู้ความจริง คือ **สัจจธรรม** อันจะทำให้บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลส แล้วจะเป็นเหตุให้พ้นจากวัฏฏทุกข์

จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สัจจธรรม หรือธรรมะ ตามคำสอนของพระองค์

ธรรมะ คืออะไร ?

คำว่า "**ธรรมะ**" มีความหมายที่ใช้กันอยู่ ๔ อย่าง คือ

๑. **ปริยัติธรรม** หมายถึง คำสอนของพระพุทธองค์ ที่รวบรวมเป็นบทเรียน คือ พระไตรปิฎก ได้แก่ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก รวมทั้งอรรถกถาฎีกา เรียกว่า ปริยัติธรรม

๒. **เหตุธรรม** หมายถึง ธรรมที่เป็นเหตุ ทำให้เกิดผลทั้งปวง เรียกผู้ที่มีความรู้แตกฉานในธรรมที่เป็นเหตุนว่า **ธรรมปฏิสัมภิทา**

๓. **คุณธรรม** ใช้ในความหมายว่า คุณธรรมและมิใช่คุณธรรม ให้ผลเสมอกัน หามิได้กุศลให้ผลเป็นความสุข อกุศลให้ผลเป็นความทุกข์ คุณธรรมนี้หมายเอากุศลธรรม ความดีที่ให้ผลเป็นความสุข

๔. **นิสสัตตนิชชีวธรรม** ใช้ในความหมาย ที่ปฏิเสธความเป็นสัตว์, บุคคล, ตัวตน, เรา, เขา ในโลกนี้ไม่มีสัตว์, บุคคล, ตัวตน มีแต่ธรรมชาติที่เรียกว่า **นามธรรม** กับ **รูปธรรม** เท่านั้น

โดยพุทธประสงค์แล้ว พระองค์สอน **สัจจะ** และ **สุทธิ** คือ **ความจริง** กับ **ความบริสุทธิ์** หมายความว่า เมื่อ **รู้จริง** แล้ว **จิตต้องบริสุทธิ์** **ธรรม** ที่เป็นความจริง ก็คือ **ธรรม** ที่ปฏิเสธ สัตว์, บุคคล, ตัวตน, เรา, เขา เป็นนิสสัตตนิชชีวธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต และไม่มีใครเป็นเจ้าของ เป็น **อนัตตธรรม** หรือ **ปรมัตถธรรม** คือ ธรรมชาติที่เป็นความจริงแท้ ไม่ผันแปรเปลี่ยนแปลง เรียกว่า "**ปรมัตถสัจจะ**"

ความจริง ๒ ประการ

สัจจะ แปลว่า ความจริง หมายความถึงเป็นของจริง ของแท้ ไม่วิปริตผันแปร

สัจจะ มี ๒ อย่าง คือ :—

๑. **ปรมัตถสัจจะ** คือ ความจริงของธรรมชาติ ที่ทรงสภาวะลักษณะของตนไว้ ไม่ผันแปรเปลี่ยนแปลง ปฏิเสธความเป็นสัตว์และอัตตาตัวตน ได้แก่ สภาวธรรม ๔ ประการ คือ

จิต เจตสิก รูป และ นิพพาน

๒. **สมมุติสัจจะ** คือ ความจริง ที่มนุษย์เราบัญญัติถ้อยคำ ตั้งชื่อ ขึ้นมาเรียกขานกัน เพื่อให้เข้าใจความหมายซึ่งกันและกัน ได้แก่ บัญญัติธรรม ๒ ประการ คือ

อัตถบัญญัติ และ สัททบัญญัติ

ของจริงมีอยู่ คือ **ปรมัตถสัจจะ** แต่เมื่อจะเรียนรู้ของจริงนั้น ต้องอาศัย **สมมุติสัจจะ**

บทที่ ๒
จิตปรมัตถ์

จิต เป็นธรรมชาติรู้ อารมณ์

อารมณ์ เป็นธรรมชาติที่ถูกจิตรู้ มี ๖ อย่าง คือ :—

๑. *รูปารมณ์* ได้แก่ รูปร่าง สัณฐาน หรือ สีต่าง ๆ

๒. *สัททารมณ์* ได้แก่ เสียงต่าง ๆ

๓. *คันธารมณ์* ได้แก่ กลิ่นต่าง ๆ

๔. *รสารมณ์* ได้แก่ รสต่าง ๆ

๕. *โผฏฐัพพารมณ์* ได้แก่ แข็งอ่อน—เย็นร้อน—หย่อนตึง

๖. *ธรรมารมณ์* ได้แก่ อารมณ์ที่รับรู้ได้ทางใจ (นอกจากรูป, เสียง, กลิ่น, รส, สัมผัส)

ในอารมณ์ทั้ง ๖ อย่างนี้ ย่อมรู้ได้โดยกระทบกับทวาร ๖ คือ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กายและใจ จิตที่รับรู้อารมณ์ต่าง ๆ นี้ เรียกว่า "วิญญาณ"

เปรียบเทียบการรู้อารมณ์ ๓ อย่าง

๑. **วิญญาณรู้** หมายถึง จิตรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ตามทวารทั้ง ๖ ได้แก่รู้เห็น ได้ยิน, ได้กลิ่น, รู้รส, รู้สัมผัส และ รู้คิดนึก

๒. **สัญญารู้** หมายถึง รู้จำ อารมณ์ทั้ง ๖ เช่น จำสีเขียว, สีแดง, ผู้หญิง, ผู้ชาย, ชื่อคน, สัตว์ และวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น

๓. **ปัญญารู้** หมายถึง การรู้ลึกซึ้งถึงเหตุผลของธรรมชาติ เช่น *บาป* ให้ผลเป็นทุกข์ *บุญ* ให้ผลเป็นสุข ตลอดจนรู้สภาพธรรมที่เป็นความจริง คือ นามรูป และเมื่อรู้ความจริง ย่อมละกิเลสด้วยจึงแจ้งพระนิพพาน

ปรมัตถธรรม ๔ ประการ

๑. **จิต** คือ ธรรมชาติรู้อารมณ์

๒. **เจตสิก** คือ ธรรมชาติที่ประกอบกับจิต โดยเกิดพร้อมกับจิต ดับพร้อมกับจิต มีอารมณ์อันเดียวกับจิต มีที่อาศัยแห่งเดียวกับจิต และปรุงแต่งจิตให้เป็นไปในการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ

๓. **รูป** คือ ธรรมชาติที่ต้องย่อยยับ เพราะความร้อนและเย็นเป็นต้น

๔. **นิพพาน** คือ อารมณ์ อันเป็นที่ดับกิเลส และ ดับทุกข์

ปรมัตถธรรมมีอยู่ที่ตัวเรา

จิต ธรรมชาติรู้อารมณ์ คือ สิ่งที่ให้ เห็นได้, ได้ยินได้, รู้กลิ่นได้, รู้รสได้, รู้ถูกต้องสัมผัสได้, รู้คิดนึกได้

เจตสิก ธรรมชาติที่ประกอบกับจิต มีความโลภ, ความโกรธ, ความหลง หรือความไม่โลภ, ไม่โกรธ, ไม่หลง เป็นต้น

รูป มีรูป, ดิน, น้ำ, ไฟ, ลม, ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, เพศชาย, เพศหญิง เป็นต้น

จิต, เจตสิก และ รูป ทั้ง ๓ อย่างนี้ มีอยู่ที่ตัวเรา

ส่วน **นิพพาน** เป็นอารมณ์ภายนอก ที่ผู้เจริญสติปัฏฐาน จนวิปัสสนาญาณ, มรรคญาณ, ผลญาณ เกิดขึ้น จนเข้าถึง **นิพพาน** อารมณ์ได้.

รูปารมณ์ (รูป)
สัททารมณ์ (เสียง)
คันธารมณ์ (กลิ่น)
รสารมณ์ (รส)
โผฏฐัพพารมณ์ (สิ่งสัมผัส)
ธรรมารมณ์

ตา เห็น
หู ได้ยิน
จมูก ได้กลิ่น
ลิ้น รู้รส
กาย สัมผัส

ใจ มโนกรรม บาป-บุญ (คิด)

กายกรรม (ทำ)
วจีกรรม (พูด)

อารมณ์ ๖ รูปารมณ์, สัททารมณ์, คันธารมณ์, รสารมณ์, โผฏฐัพพารมณ์, ธรรมารมณ์

ทวาร ๖ คือ จักขุ, โสต, ฆาน, ชิวหา, กาย, มโนทวาร

วิญญาณ ๖ คือ จักขุวิญญาณ (เห็น), โสตวิญญาณ (ได้ยิน), ฆานวิญญาณ (รู้กลิ่น), ชิวหาวิญญาณ (รู้รส), กายวิญญาณ (รู้ถูกต้อง), มโนวิญญาณ (คิดนึก)

จิตรับอารมณ์ ๖ ทางทวาร ๖ แต่แสดงออกเป็นการกระทำได้ ๓ ทาง คือ มโนกรรม, กายกรรม และ วจีกรรม ทั้งที่เป็นบาปและบุญ

คุณลักษณะของจิต ๔ ประการ

วิชานนลกฺขณํ	มีการรู้อารมณ์ เป็นลักษณะ
ปุพฺพงฺคมรสํ	มีการเป็นประธานในธรรมทั้งปวง เป็นกิจ
สนฺธานปจฺจุปฏฺฐานํ	มีการเกิด ดับ สืบต่อกันไปไม่ขาดสาย เป็นผล
นามรูปปทฏฺฐานํ (วา)	มีรูปนามเป็นเหตุใกล้ให้เกิด หรือ
วตฺถารมฺมณปทฏฺฐานํ	มีวัตถุ และ อารมณ์ เป็นเหตุใกล้

อำนาจจิต

จิต นอกจากจะมีการรู้อารมณ์เป็นลักษณะแล้ว ยังมีกิจมีหน้าที่เป็นประธานในธรรมทั้งปวง ทำให้สำเร็จการงาน ทางกาย, วาจา, ใจ อีกด้วย ในธรรมบทแสดงว่า :—

มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา **มโนเสฏฺฐา มโนมยา**
มนสา เจ ปทุฏฺเฐน **ภาสติ วา กโรติ วา**
ตโตนํ ทุกฺขมเนฺวติ **จกฺกํว วหโต ปทํ**

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นหัวหน้า สำเร็จได้ด้วยใจ ถ้าบุคคลใดมีใจชั่วแล้ว พูดอยู่ก็ตาม ทำอยู่ก็ตาม (ย่อมชั่ว) เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมตามบุคคลนั้นไป ดุจล้อหมุนตามรอยเท้าแห่งโคที่ตามแอกไปอยู่ ฉะนั้น

มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา **มโนเสฏฺฐา มโนมยา**
มนสา เจ ปสนฺเนน **ภาสติ วา กโรติ วา**
ตโตนํ สุขมเนฺวติ **ฉายาว อนุปายินี**

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นหัวหน้า สำเร็จได้ด้วยใจ ถ้าบุคคลใดมีใจดีแล้ว พูดอยู่ก็ตาม ทำอยู่ก็ตาม (ย่อมดี) เพราะความดีนั้น สุขย่อมตามบุคคลนั้นไป ดุจเงาติดตามตนไป ฉะนั้น

ฉะนั้น จิตจึงมีอำนาจ ทำให้สัตว์ทั้งหลายวิจิตรด้วยการกระทำและวิจิตรในความเป็นไปต่าง ๆ คือ :—

วิจิตรด้วยการกระทำ วัตถุทั้งหลายที่เป็นสิ่งแปลกประหลาด มหัศจรรย์ ทั้งที่สวยงาม น่าพิศวง และน่าสยดสยอง เพราะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรง ทั้งเพื่อสร้างสรรค์ และเพื่อทำลายล้าง เหล่านี้ ล้วนสำเร็จได้ด้วย **จิต** ของมนุษย์ ที่ค้นคิดประดิษฐ์ขึ้น

วิจิตรด้วยความเป็นไปต่าง ๆ จิตวิจิตรด้วยการสั่งสมกรรมและกิเลส เป็นเหตุให้กระทำทุจริตกรรม หรือ สุจริตกรรม ยังผลให้ไปเกิดในทุคติ, สุคติ เป็นอบาย สัตว์, มนุษย์, เทวดา, รูปพรหมและอรูปพรหม หรือทำกุศลอันประเสริฐสุดจนบรรลุพระนิพพาน พ้นจากการเวียนเกิดเวียนตาย เหล่านี้ ล้วนเป็นไปด้วยอำนาจของจิตใจทั้งสิ้น

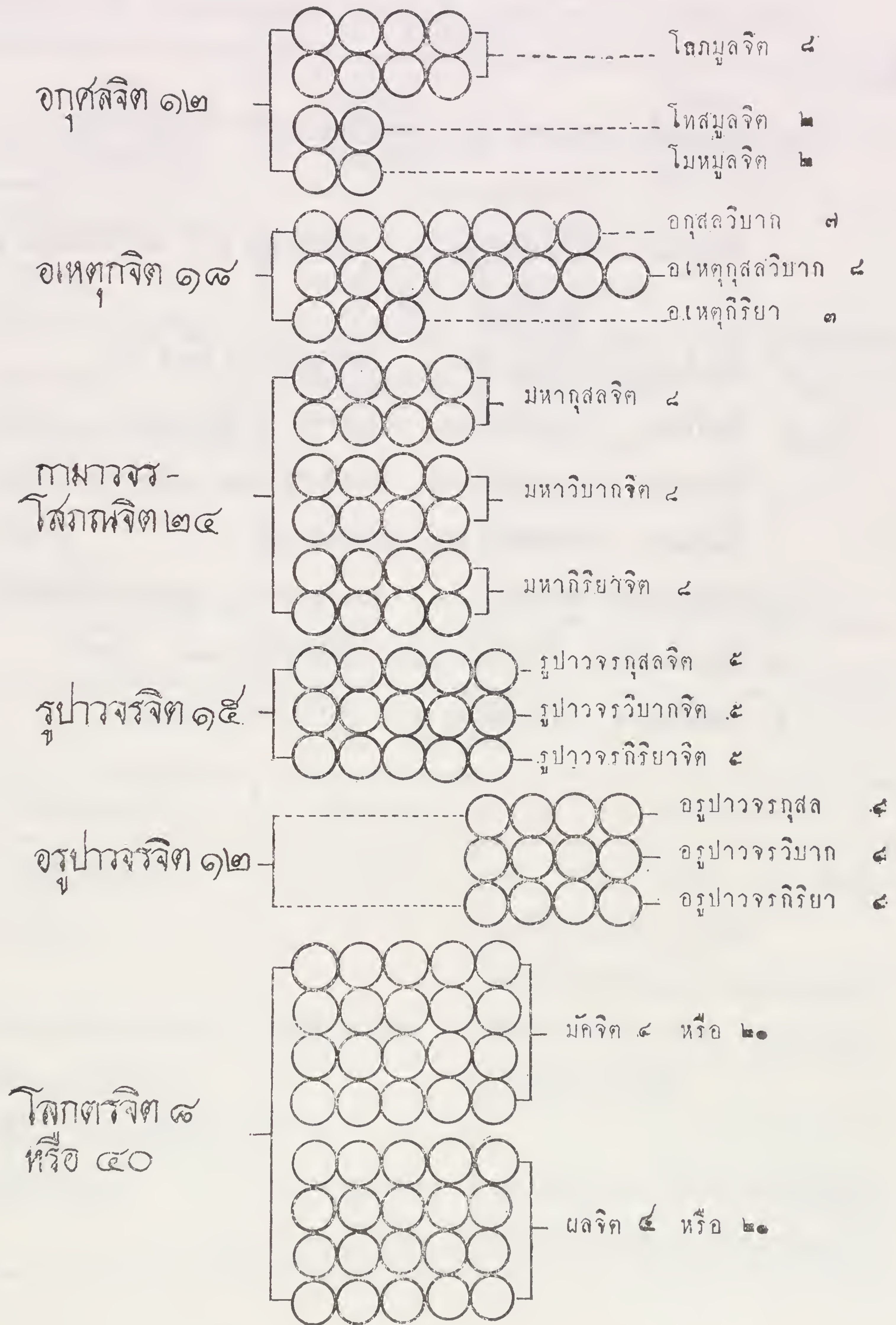
จำนวนของจิต

เมื่อนับโดยสภาวลักษณะ มี ๑ เป็นธรรมชาติรู้อารมณ์

เมื่อนับโดยทวารแห่งการรับอารมณ์ มี ๖ ได้แก่ วิญญาณ ๖

เมื่อนับโดยประเภทของจิต ตามนัยแห่งชาติ, ภูมิ, โสภณ, โลก, เหตุ, ฌาน, เวทนา, สัมปโยค และ สังขารแล้ว มีจำนวนโดยย่อ ๘๙ โดยพิสดาร ๑๒๑

จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

อกุศลจิต ๑๒
โลภมูลจิต ๘
โทสมูลจิต ๒
โมหมูลจิต ๒
อเหตุกจิต ๑๘
อกุสลวิบาก ๗
อเหตุกุสลวิบาก ๘
อเหตุกิริยา ๓
กามาวจร-
โสภณจิต ๒๔
มหากุสลจิต ๘
มหาวิบากจิต ๘
มหากิริยาจิต ๘
รูปาวจรจิต ๑๕
รูปาวจรกุสลจิต ๕
รูปาวจรวิบากจิต ๕
รูปาวจรกิริยาจิต ๕
อรูปาวจรจิต ๑๒
อรูปาวจรกุสล ๔
อรูปาวจรวิบาก ๔
อรูปาวจรกิริยา ๔
โลกุตรจิต ๘
หรือ ๔๐
มัคจิต ๔ หรือ ๒๐
ผลจิต ๔ หรือ ๒๐

จำแนกจิต ๙ ประเภท

ในจำนวนจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ จำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ ๙ ประเภท คือ :—

๑. **โดยชาติ** กุศลจิต ๒๑, อกุศลจิต ๑๒, วิบากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐

๒. **โดยภูมิ** กามาวจรภูมิ ๕๔, รูปาวจรภูมิ ๑๕, อรูปาวจรภูมิ ๑๒, โลกุตรภูมิ ๘ หรือ ๔๐

๓. **โดยโสภณ** อโสภณจิต ๓๐, โสภณจิต ๕๙ หรือ ๙๑

๔. **โดยโลก** โลกิยจิต ๘๑, โลกุตรจิต ๘ หรือ ๔๐

๕. **โดยเหตุ** อเหตุกจิต ๑๘, สเหตุกจิต ๗๑

๖. **โดยฌาน** อฌานจิต ๕๔, ฌานจิต ๖๗

๗. **โดยเวทนา** สุขเวทนา ๖๓, ทุกขเวทนา ๓, อุเบกขาเวทนา ๕๕

๘. **โดยสัมปโยค** สัมปยุตจิต ๕๕, วิปปยุตจิต ๓๔

๙. **โดยสังขาร** อสังขาริกจิต ๓๗, สสังขาริกจิต ๕๒

จิต โดยชาติ

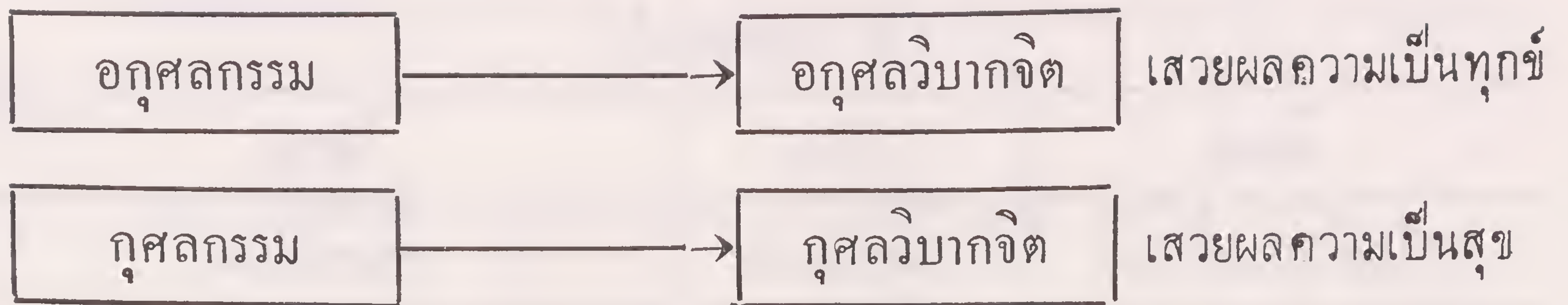
๑. อกุศลชาติ

กิเลส	กรรม	วิบาก
อโยนิโสมนสิการ	อกุศลกรรม	อกุศลวิบาก
๑. ไม่ได้ทำบุญไว้แต่ชาติปางก่อน ๒. เกิดในประเทศที่ไม่มีพุทธศาสนา ๓. ไม่ได้คบหากับสัปบุรุษ ๔. ไม่ได้ฟังธรรมของสัปบุรุษ ๕. ตั้งตนไว้ผิด	*อกุศลจิต ๑๒* โลภมูลจิต ๘ โทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒	จักขุวิญญาณ, โสตวิญญาณ, ฆานวิญญาณ, ชิวหาวิญญาณ, กายวิญญาณ, สัมปฏิจฉน, สันตีรณ — ความทุกข์กาย และ ทุกข์ใจ *ปฏิสนธิวิญญาณในอบายภูมิ*
(อดีต)	(ปัจจุบัน)	(อนาคต)

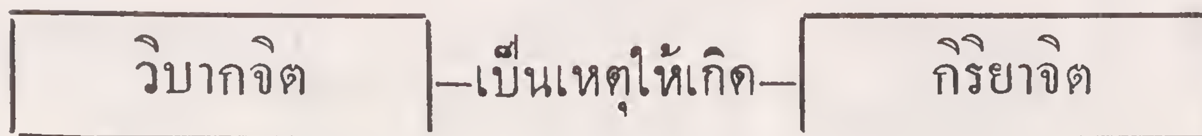
๒. กุศลชาติ

โยนิโสมนสิการ	กุศลกรรม	กุศลวิบาก
๑. ทำบุญไว้แต่ชาติปางก่อน	มหากุศลจิต ๘	เห็น, ได้ยิน, ได้กลิ่น, รู้รส, สัมผัส และคิดนึกแต่อารมณ์ที่ดี เกิดเป็นมนุษย์และเทวดาในสุคติภูมิ
๒. เกิดในที่มีพุทธศาสนา ๓. ได้คบหากับสัปบุรุษ ๔. ได้ฟังธรรมจากสัปบุรุษ	มหัคคตกุศล ๙	ให้เกิดเป็นรูปพรหม, อรูปพรหม ในสุคติพรหมโลก
๕. ตั้งตนไว้ชอบ	โลกุตรกุศล ๔ หรือ ๒๐	เสวยผลจากการประหารกิเลสได้เด็ดขาด มีพระนิพพาน เป็นอารมณ์

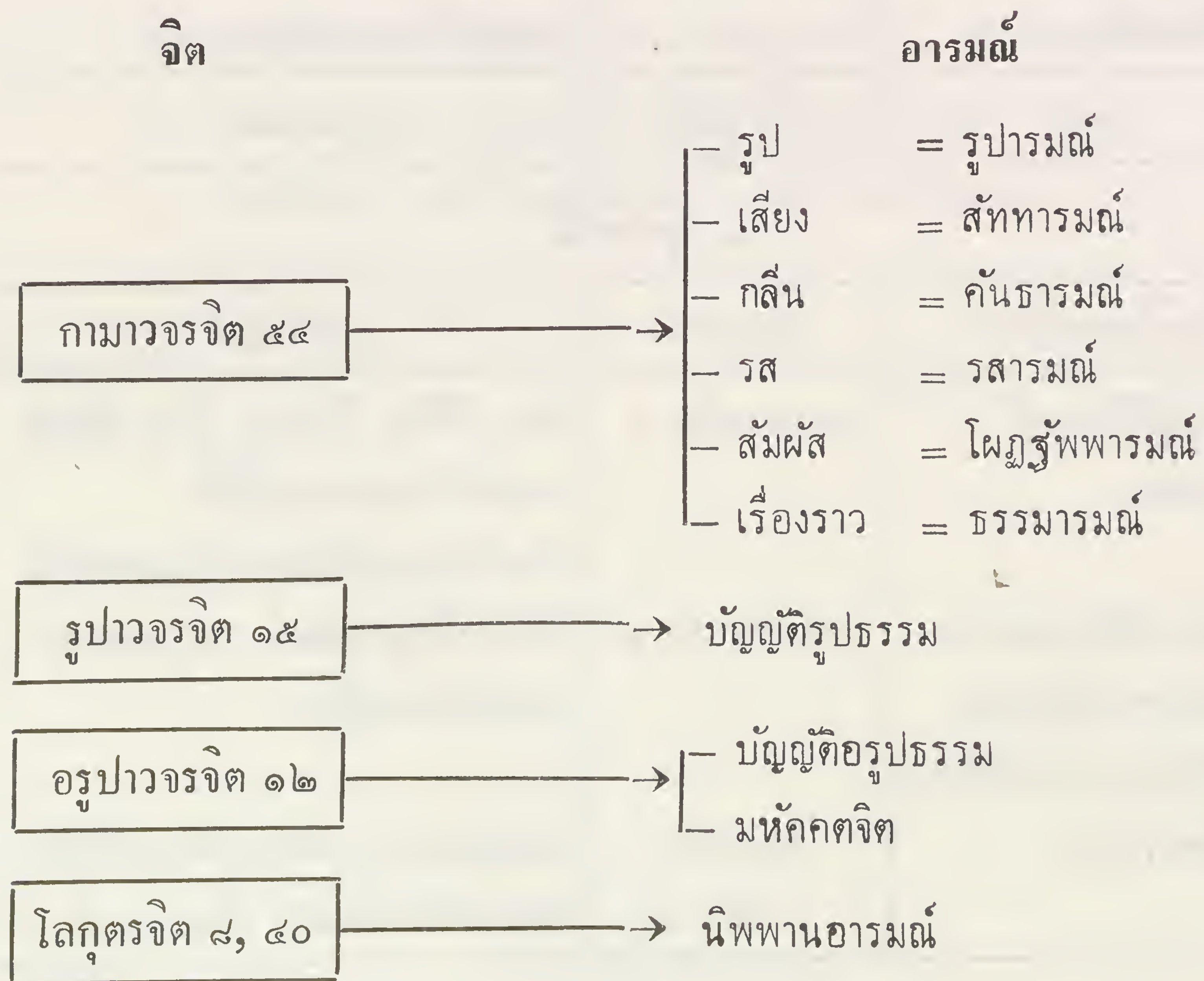
๓. วิปากชาติ

๔. กิริยาชาติ

จิต กับ อารมณ์ โดยภูมิ

บทที่ ๓

เจตสิกปรมัตถ์

เจตสิก เป็นธรรมชาติที่ประกอบกับจิตด้วยลักษณะ ๔ ประการ เรียกว่า เจโตยุตฺตลกฺขณา ได้แก่

เอกุปฺปาท	เกิดพร้อมกับจิต
เอกนิโรธ	ดับพร้อมกับจิต
เอกาลมฺพน	ที่มีอารมณ์อันเดียวกันกับจิต
เอกวตฺถุก	มีที่อาศัยแห่งเดียวกับจิต

คุณสมบัติทั่วไปของเจตสิก มี ๔ ประการ

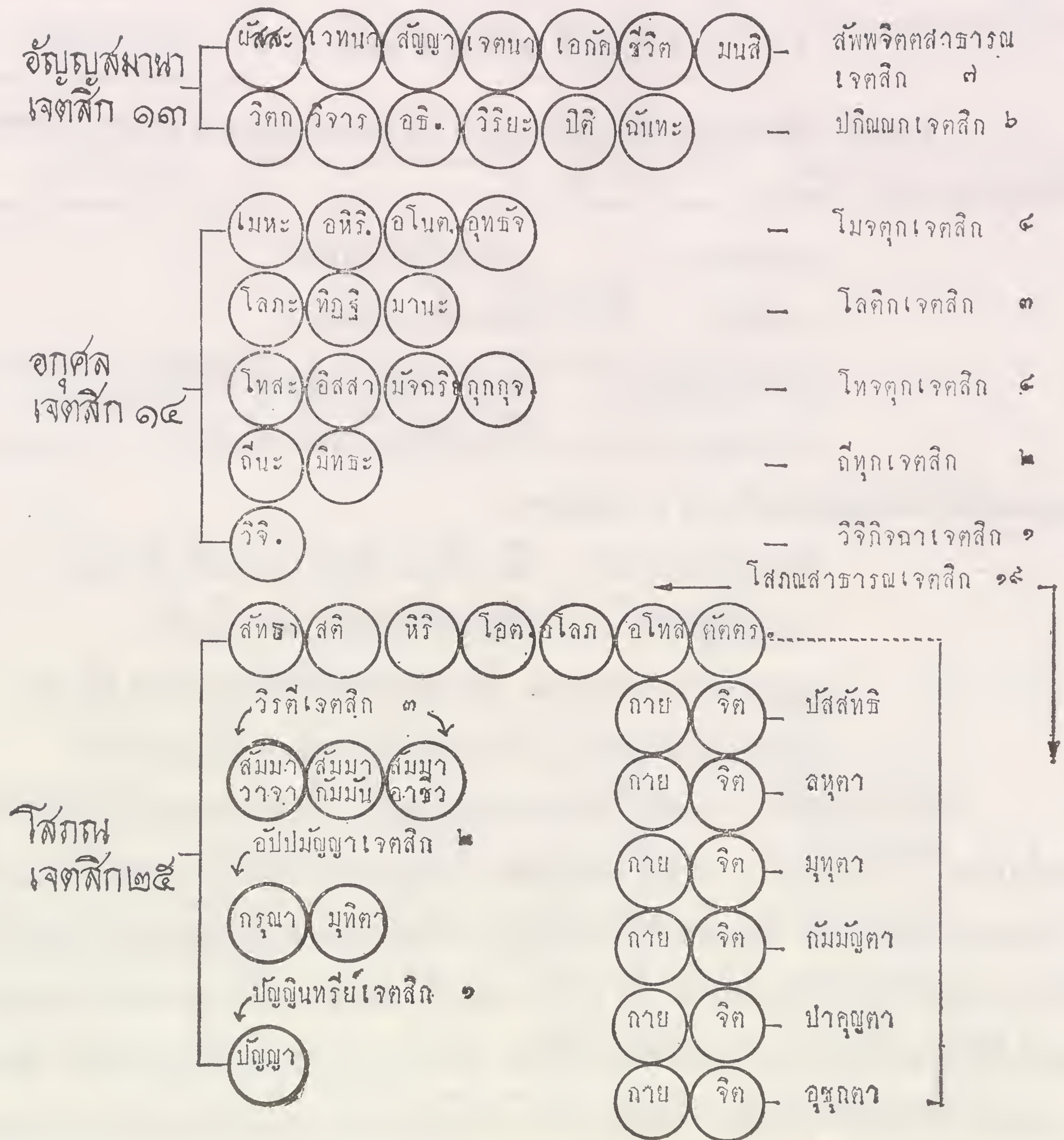
จิตฺตนิสฺสิตลกฺขณํ	มีการอิงอาศัยจิตเกิด เป็นลักษณะ
อวิโยคุปฺปาทนรสํ	มีการเกิดร่วมกับจิต เป็นกิจ
เอกาลมฺพนปจฺจุปฏฺฐานํ	มีการรับอารมณ์เดียวกับจิต เป็นผล
จิตฺตุปฺปาทปทฏฺฐานํ	มีการเกิดขึ้นแห่งจิต เป็นเหตุใกล้

จิตและเจตสิก ต่างก็เป็นนามธรรมด้วยกัน จึงประกอบเข้ากันได้สนิท จิตนั้นทำหน้าที่รู้อารมณ์ ส่วนเจตสิกทำหน้าที่ปรุงแต่งจิตให้รู้อารมณ์เป็นไปกับสภาพของเจตสิก เช่น ขณะที่จิตกำลังเห็นรูป ถ้ามีโลภเจตสิกประกอบ ก็จะทำให้เกิดความยินดีพอใจในรูปที่เห็นนั้น หรือในขณะได้ยินเสียง มีโทสเจตสิกประกอบ ก็จะทำให้เกิดความไม่พอใจในเสียงที่ได้ยิน เป็นความโกรธเกิดขึ้นมาทันที แสดงว่า เจตสิกที่ประกอบกับจิต ย่อมปรุงแต่งจิตให้รู้อารมณ์ เป็นไปตามสภาพแห่งตน

เจตสิกต้องประกอบกับจิตเสมอ

เจตสิกต้องประกอบกับจิตเสมอ จะมีแต่เจตสิกธรรมอย่างเดียวหาได้ไม่ และจิตก็จะเกิดขึ้นโดยไม่มีเจตสิกประกอบก็ไม่ได้เช่นกัน เหมือนการศึกษาเล่าเรียน จะมีได้ต้องอาศัยครูและนักเรียนประกอบกัน ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ จิตและเจตสิกที่ประกอบกันเสมอนี้ คือ นามขันธ์ ๔ ที่แยกออกจากกันไม่ได้ ในการรับรู้อารมณ์

เจตสิก ๕๒

จำนวนของเจตสิก

เจตสิกธรรม เมื่อนับตามสภาวลักษณะแล้ว มีจำนวน ๕๒ แบ่งออกเป็น ๓ พวก คือ:—

๑. *อัญญสมานาเจตสิก ๑๓* ๒. *อกุศลเจตสิก ๑๔* ๓. *โสภณเจตสิก ๒๕*

ความหมายของตามสภาวลักษณะ

๑. อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม

๑.๑ **สัพพจิตตสาธารณเจตสิก** หมายถึง เจตสิกที่ประกอบกับจิตทั้งหมดทุกดวง มีจำนวน ๗ ได้แก่

ผัสสเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่กระทบอารมณ์
เวทนาเจตสิก ,, ธรรมชาติที่เสวยอารมณ์
สัญญาเจตสิก ,, ธรรมชาติที่จำอารมณ์
เจตนาเจตสิก ,, ธรรมชาติที่จัดแจงธรรมที่ประกอบกับตนให้ทำหน้าที่ของตน ๆ
เอกัคคตาเจตสิก ,, ธรรมชาติที่ทำให้สัมปยุตธรรมตั้งอยู่ในอารมณ์อันเดียว
ชีวิตินทรีย์เจตสิก ,, ธรรมชาติที่รักษาสัมปยุตธรรม
มนสิการเจตสิก ,, ธรรมชาติที่นำสัมปยุตธรรมมุ่งสู่อารมณ์

๑.๒ **ปกิณณกเจตสิก** หมายถึงเจตสิกที่ประกอบกับจิตได้ทั่วไป ตามสมควร มีจำนวน ๖ ได้แก่

วิตกเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่ยกสัมปยุตธรรมขึ้นสู่อารมณ์
วิจารเจตสิก ,, ธรรมชาติที่ประคองสัมปยุตธรรมไว้ในอารมณ์
อธิโมกข์ ,, ธรรมชาติที่ตัดสินอารมณ์
วิริยเจตสิก ,, ธรรมชาติที่มีความพยายามในอารมณ์
ปีติเจตสิก ,, ธรรมชาติที่มีความชื่นชมยินดีในอารมณ์
ฉันทเจตสิก ,, ธรรมชาติที่มีความพอใจในอารมณ์

๒. อกุศลเจตสิก ๑๔

อกุศลเจตสิก เป็นเจตสิกฝ่ายที่ไม่ดีงาม เป็นกิเลส เมื่อประกอบกับจิตทำให้จิตเศร้าหมอง เร่าร้อน แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม คือ:—

๒.๑ **โมจตุกเจตสิก** เป็นเจตสิกที่ประกอบกับอกุศลจิตทั้งหมด มีโมหเจตสิกเป็นประธาน มีจำนวน ๔ ได้แก่

โมหเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติปิดบังสภาพความจริงของอารมณ์ คือ หลง

อหิริกเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่ไม่ละอายต่อทุจริต
อโนตตัปปเจตสิก ,, ธรรมชาติที่ไม่กลัวต่อทุจริต
อุทธัจจเจตสิก ,, ธรรมชาติที่ฟุ้งซ่าน คือ จับอารมณ์ไม่มั่น

๒.๒ **โลติกเจตสิก** หมายถึง กลุ่มเจตสิกที่ประกอบกับโลภมูลจิต ๘ โดยมีโลภเจตสิกเป็นประธาน มีจำนวน ๓ ได้แก่

โลภเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่มีความยินดีติดใจในอารมณ์
ทิฏฐิเจตสิก ,, ธรรมชาติที่มีความเห็นผิดในอารมณ์
มานเจตสิก ,, ธรรมชาติที่อวดดื้อถือตน

๒.๓ **โทจตุกเจตสิก** หมายถึง กลุ่มเจตสิก ที่ประกอบกับโทสมูลจิต ๒ มีโทสเจตสิกเป็นประธาน มีจำนวน ๔ ได้แก่

โทสเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่ประทุษร้ายอารมณ์
อิสสาเจตสิก ,, ธรรมชาติที่ไม่พอใจในสมบัติหรือคุณความดีของผู้อื่น
มัจฉริยเจตสิก ,, ธรรมชาติที่มีความหวงแหนในสมบัติ หรือคุณความดีของตน
กุกกุจจเจตสิก ,, ธรรมชาติที่มีความรำคาญใจในสุจริตที่ยังไม่ได้ทำ และทุจริตที่ทำไปแล้ว

๒.๔ **ถีทุกเจตสิก** หมายถึง เจตสิกที่ทำให้ท้อถอยจากอารมณ์ มีจำนวน ๒ ได้แก่

ถีนเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่ทำให้จิตหดหู่ท้อถอยจากอารมณ์
มิทธเจตสิก ,, ธรรมชาติที่ทำให้เจตสิกหดหู่ ท้อถอยจากอารมณ์

๒.๕ **วิจิกิจฉาเจตสิก**

วิจิกิจฉาเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่มีความสงสัยในธรรม เช่น สงสัยในคุณพระรัตนตรัย, ชาตินี้, ชาติหน้า, นรก, สวรรค์ เป็นต้น

๓. โสภณเจตสิก ๒๕

โสภณเจตสิก เป็นเจตสิกฝ่ายดีงาม เมื่อประกอบกับจิต ทำให้จิตใจผ่องใส แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่

๓.๑ โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ หมายถึง เจตสิกที่ประกอบกับโสภณจิต ๕๙ หรือ ๙๑ ทั้งหมด มีจำนวน ๑๙ ได้แก่

สัทธาเจตสิก	หมายถึง	ธรรมชาติที่มีความเชื่อความเลื่อมใส ในความดีงาม
สติเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่มีความระลึกได้ในอารมณ์
หิริเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่มีความละอายต่อบาปทุจริต
โอตตัปปเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่มีความกลัวต่อบาปทุจริต
อโลภเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่ไม่อยากได้ ไม่ติดอยู่ในกามอารมณ์
อโทสเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่ไม่ประทุษร้ายอารมณ์
ตัตตรมัชฌัตตาเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่ทำให้สัมปยุตธรรมสม่ำเสมอในการงานที่เป็นกุศล
กายปัสสัทธิเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่เป็นความสงบของเจตสิกขันธ์ ๓
จิตตปัสสัทธิเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่มีความสงบของจิต
กายลหุตาเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่เป็นความเบาของเจตสิกขันธ์ ๓
จิตตลหุตาเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่เป็นความเบาของจิต
กายมุทุตาเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่เป็นความอ่อนของเจตสิกขันธ์ ๓
จิตตมุทุตาเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่เป็นความอ่อนของจิต
กายกัมมัญญตาเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่เป็นความเหมาะควรของเจตสิกขันธ์ ๓
จิตตกัมมัญญตาเจตสิก	,,	ธรรมชาติเป็นความเหมาะควรของจิต
กายปาคุญญตาเจตสิก	,,	ธรรมชาติที่เป็นความคล่องแคล่วของเจตสิกขันธ์ ๓

จิตตปาคุญญตาเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่เป็นความคล่องแคล่วของจิต
กายุชุกตาเจตสิก ,, ธรรมชาติที่เป็นความซื่อตรงของเจตสิกขันธ์ ๓
จิตตุชุกตาเจตสิก ,, ธรรมชาติที่เป็นความซื่อตรงของจิต

๓.๒ **วิรตีเจตสิก ๓** หมายถึง เจตสิกที่เว้นจากทุจริต
สัมมาวาจาเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่เว้นจากวจีทุจริต ๔
สัมมากัมมันตเจตสิก ,, ธรรมชาติที่เว้นจากกายทุจริต ๓
สัมมาอาชีวเจตสิก ,, ธรรมชาติที่เว้นจากมิจฉาชีพ

๓.๓ **อัปปมัญญาเจตสิก ๒** หมายถึง เจตสิกที่มีอารมณ์แผ่ไปในสัตว์
กรุณาเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่มีความสงสารสัตว์ที่มีทุกข์
มุทิตาเจตสิก ,, ธรรมชาติที่มีความยินดีต่อสัตว์ที่มีสุข

๓.๔ **ปัญญินทรีย์เจตสิก ๑** เป็นธรรมชาติที่รู้สภาพธรรมตามเหตุผลที่เป็นจริง
ปัญญาเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง

สัมปโยคนัยของเจตสิก

เจตสิกอะไร ที่ประกอบกับจิตดวงใดได้บ้างนั้น มีดังนี้ คือ :—

๑. สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ย่อมประกอบกับจิตได้ทั้งหมดทุกดวง
๒. ปกิณณกเจตสิก ๖ ประกอบกับจิตได้ทั่วไปตามสมควรที่ประกอบได้
๓. โมจตุกเจตสิก ๔ ย่อมประกอบได้ในอกุศลจิตทั้งหมด ๑๒ ดวง
๔. โลติกเจตสิก ๓ ประกอบได้ในโลภมูลจิต ๘
๕. โทจตุกเจตสิก ๔ ประกอบได้ในโทสมูลจิต ๒
๖. ถีทุกเจตสิก ๒ ประกอบได้ในอกุศลสสังขาริกจิต ๕ ดวง
๗. วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ ประกอบได้ในโมหมูลจิต ๑ ที่มีวิจิกิจฉาประกอบเท่านั้น
๘. โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ย่อมประกอบกับโสภณจิต ๕๙ หรือ ๙๑ ทั้งหมด
๙. วิรตีเจตสิก ๓ ประกอบได้ในมหากุศล ๘ และโลกุตรจิต ๘ เท่านั้น

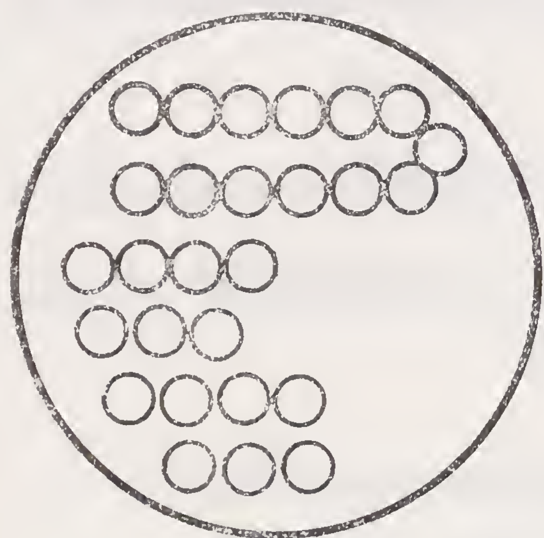
๑๐. อัปปมัญญาเจตสิก ๒ ย่อมประกอบในมหากุศลจิต ๘ ในรูปฌานกุศลตั้งแต่ปฐมฌานถึงจตุตถฌาน

๑๑. ปัญญาเจตสิก ๑ ประกอบกับจิต ๔๗ หรือ ๗๙ เท่านั้น

สังคหนัยของเจตสิก

สังคหนัย แสดงการประกอบของจิตและเจตสิกว่า จิตแต่ละดวงที่เกิดขึ้นนั้น มีเจตสิกเข้าประกอบจำนวนเท่าใด เช่น :–

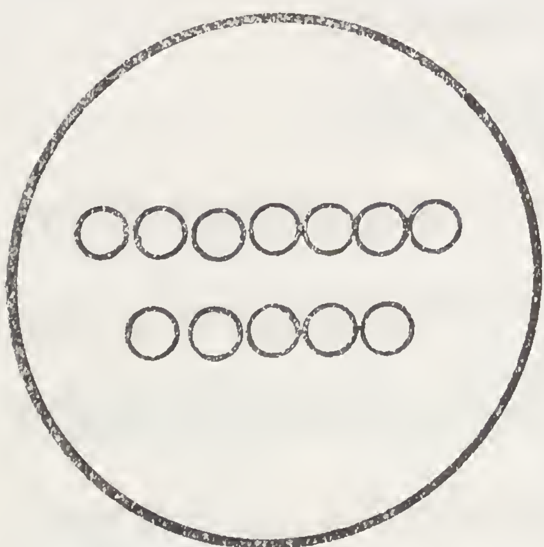
อกุศลสังคหนัย

อเหตุกจิต จิตที่เศร้าหมองเร่าร้อน เพราะประกอบด้วยความโลภ, ความโกรธ, ความหลง มีเจตสิกประกอบได้ ๒๗ คือ

อัญญสมานาเจตสิก	๑๓
อกุศลเจตสิก	๑๔
รวม	๒๗

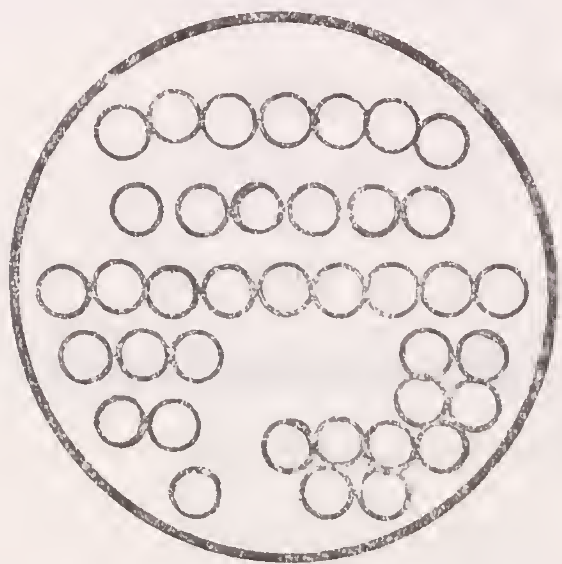
อเหตุกสังคหนัย

อกุศลจิต มีจักขุวิญญาณจิต เบ็นต้น มีเจตสิกประกอบ ๑๒ คือ

สัพพจิตตสาธารณเจตสิก	๗
ปกิณณกเจตสิก (เว้นฉันทะ)	๕
รวม	๑๒

โสภณสังคหนัย

โสภณจิต จิตฝ่ายที่ดีงาม มีมหากุศลจิตเป็นต้น มีเจตสิกประกอบได้ทั้งหมด ๓๘ คือ

อัญญสมานาเจตสิก	๑๓
โสภณเจตสิก	๒๕
รวม	๓๘

สรุปความว่า เจตสิกธรรม เป็นสภาพธรรมที่ประกอบกับจิต และปรุงจิตให้เป็นไปในการกระทำต่าง ๆ

อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ ปรุงแต่งให้จิตสำเร็จกิจการงานของจิต มีการเห็น, ได้ยิน, ได้กลิ่น, รู้รส, ถูกต้องสัมผัส, รับอารมณ์ พิจารณาอารมณ์ เป็นต้น ยังไม่เข้าถึงความเป็นบาปและบุญ

อกุศลเจตสิก ๑๔ ปรุงแต่งจิตให้ตกไปในฝ่ายอกุศลเป็นบาป

โสภณเจตสิก ๒๕ ปรุงแต่งจิตให้เป็นฝ่ายดีงาม และเป็นบุญกุศล

เมื่อจัดโดยประเภทแห่งขันธ์แล้ว ได้แก่เจตสิกขันธ์ ๓ คือ :–

เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนาขันธ์
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญาขันธ์
เจตสิก ๕๐ ที่เหลือ	เป็นสังขารขันธ์

สัตว์ทั้งหลายที่กระทำความดี ความชั่ว ขึ้นอยู่กับการปรุงแต่งของ **สังขารขันธ์** นี้เป็นประการสำคัญ ปรุงแต่งให้ไปนรกได้ด้วยอำนาจของโทสเจตสิก ปรุงแต่งให้ถึงพระนิพพานด้วยอำนาจของปัญญาเจตสิก ซึ่งล้วนเป็นสังขารขันธ์ด้วยกัน พระพุทธองค์สรรเสริญ **ปัญญา** ว่า เป็นจอมแห่งธรรมทั้งปวง แม้พระพุทธศาสนา ก็เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งปัญญาเจตสิกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

บทที่ ๔

รูปปรมัตถ์

รูปธรรม คือ ธรรมชาติที่ต้องย่อยยับทำลายไป

เหตุที่ทำให้รูปต้องย่อยยับ เพราะความร้อนและเย็น และด้วยอำนาจปฏิปักษ์ธรรม มียุง เหลือบ ริ้น ไร บุ้ง ร่าน แดดและลม เป็นต้น ความร้อนและเย็นเป็นเหตุโดยตรง นอกนั้น เป็นเหตุทำให้รูปย่อยยับ เป็นไปโดยปริยาย

จำนวนของรูป รูปมีจำนวนทั้งหมด ๒๘ รูป คือ

มหาภูตรูป ๔ และ อุปาทารูป ๒๔ หรือ

นิปผันนรูป ๑๘ และ อนิปผันนรูป ๑๐

มหาภูตรูป ๔ หมายถึงรูปที่ปรากฏชัด และรูปหลักที่รองรับรูปอื่น ๆ ทั้งปวง มี ๔ รูป ได้แก่ ดิน (ปฐวี) น้ำ (อาโป) ไฟ (เตโช) ลม (วาโย)

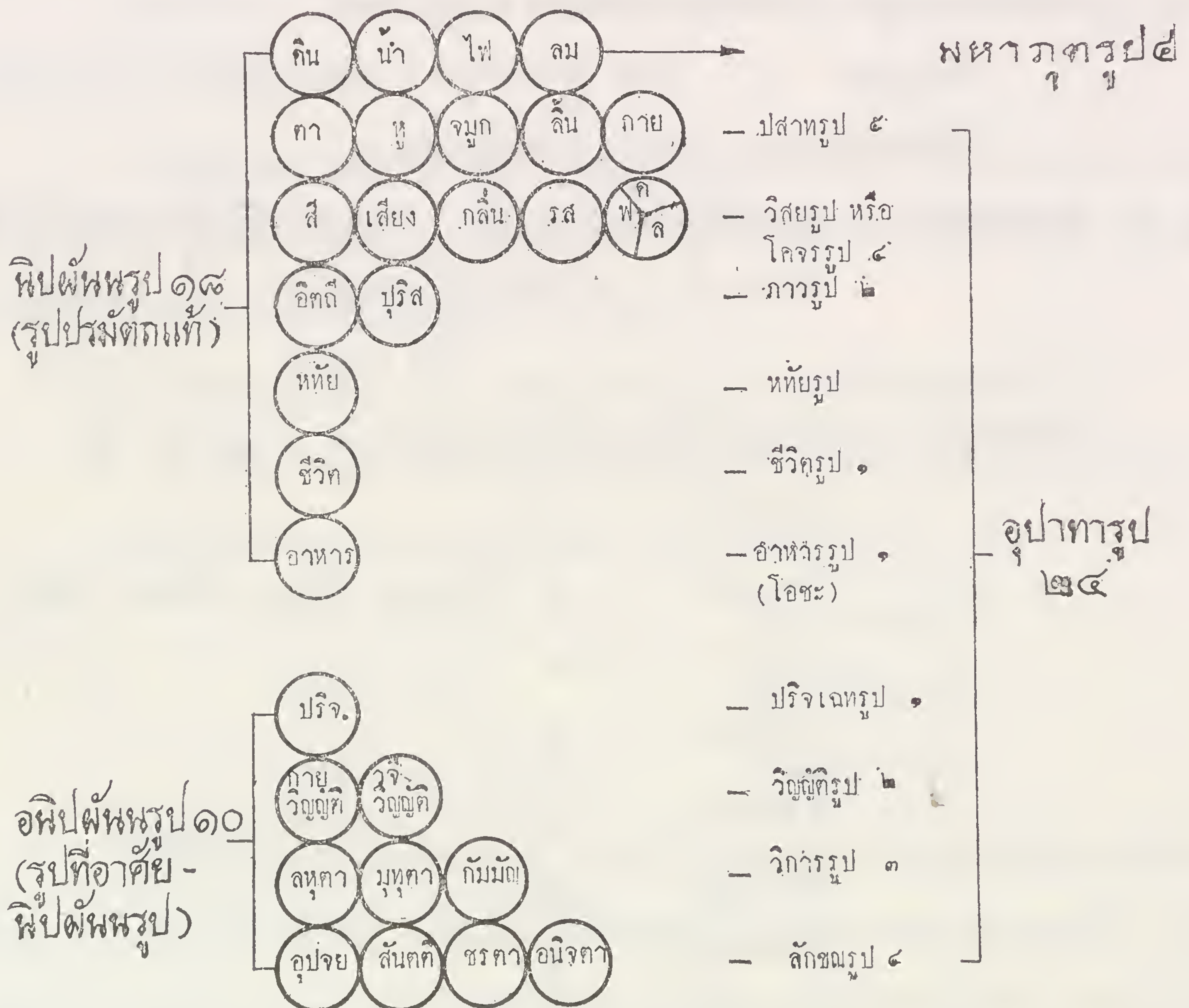
อุปาทารูป ๒๔ เป็นรูปที่ต้องอาศัยมหาภูตรูปเกิด มี ๒๔ รูป คือ

ปสาทรูป	๕	
โคจรรูป	๔	(วัณณะ, สัททะ, คันธะ, รสะ)
ภาวรูป	๒	
หทัยรูป	๑	
ชีวิตรูป	๑	
อาหารรูป	๑	
ปริจเฉทรูป	๑	
วิญญัติรูป	๒	
วิการรูป	๓	
ลักขณะรูป	๔	

นิปผันนรูป ๑๘ หมายถึง รูปปรมัตถ์แท้ที่มีสภาวะลักษณะของตนโดยเฉพาะ มีจำนวน ๑๘ รูป

อนิปผันนรูป ๑๐ หมายถึง รูปที่อาศัยนิปผันนรูป เป็นรูปที่แสดง **จำนวน รูปร่างสัณฐาน** และ **อาการ** ของนิปผันนรูป

รูป ๒๘

สภาวลักษณะของรูป

ปฐวี (ดิน)	มีความอ่อนและแข็ง	เป็นลักษณะ
อาโป (น้ำ)	มีอาการไหล และ เกาะกุม	,,
เตโช (ไฟ)	มีความร้อน และ เย็น	,,
วาโย (ลม)	มีการเคลื่อนไหว หรือ เคร่งตึง	,,
จักขุปสาท	มีความใสที่สามารถรับ รูป	,,
โสตปสาท	มีความใสที่สามารถรับ เสียง	,,
ฆานปสาท	มีความใสที่สามารถรับ กลิ่น	,,
ชิวหาปสาท	มีความใสที่สามารถรับ รส	,,
กายปสาท	มีความใสที่สามารถรับ สิ่งสัมผัส (ดิน, ไฟ, ลม)	,,
วัณณรูป	ได้แก่ รูปร่างสัณฐาน ของสิ่งที่เห็นได้	
สัททรูป	,, รูปเสียงต่าง ๆ	
คันธรูป	,, รูปกลิ่นต่าง ๆ	
รสรูป	,, รูปรสต่าง ๆ	
อิตถีภาวรูป	,, รูปที่แสดงความเป็นเพศหญิง	
ปุริสภาวรูป	,, รูปที่แสดงความเป็นเพศชาย	
หทัยรูป	,, รูปอันเป็นที่อาศัยของจิต (มโนวิญญาณ)	
ชีวิตรูป	,, รูปที่รักษารูปที่เกิดจากกรรม	
อาหารรูป	,, รูปโอชะที่ทำให้รูปกายเจริญ	
ปริจเฉทรูป	,, รูปที่คั่นระหว่างรูปกลาปต่อกลาป	
กายวิญญัติรูป	,, รูปที่แสดงอาการไหวกาย	
วจีวิญญัติรูป	,, รูปที่แสดงอาการพูด	
ลหุตารูป	,, รูปที่เบา	
มุทุตารูป	,, รูปที่อ่อน	

กัมมัญญตารูป	ได้แก่	รูปที่เหมาะควรแก่การงาน
อุปจยรูป	,,	รูปที่เกิดขึ้นครั้งแรก
สันตติ	,,	รูปที่เกิดขึ้นสืบต่อ
ชรตา	,,	รูปที่แก่
อนิจจตา	,,	รูปที่กำลังดับ

สมุฏฐานของรูป

สมุฏฐานที่ทำให้รูปธรรมเกิดขึ้น มี ๔ ประการ คือ :–

๑. **กรรม** เป็นสมุฏฐานให้รูปธรรมเกิดขึ้นได้

รูปธรรมที่เป็นผลของกรรมนั้น เรียกว่า "กัมมชรูป" ได้แก่

ปสาทรูป	๕	คือ	ประสาทตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย
ภาวรูป	๒	,,	รูปที่แสดงความเป็นเพศหญิง หรือ ชาย
หทัยรูป	๑	,,	รูปอันเป็นที่อาศัยของมโนวิญญาณ
ชีวิตรูป	๑	,,	รูปที่รักษากัมมชรูปที่เกิดพร้อมกับตน

๒. **จิต** เป็นสมุฏฐานให้รูปธรรมเกิดขึ้นได้ เรียกรูปที่เกิดจากจิตเป็นสมุฏฐานว่า "จิตชรูป" ได้แก่

จิตชรูปสามัญ มีการเต้นของหัวใจ การหายใจเข้า ออก ทำให้โลหิตไหลเวียนไปทั่วร่างกาย

จิตชรูปพิเศษ เกี่ยวกับการหัวเราะ, การร้องไห้, การร้องเพลง, การพูด, การอ่าน, เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวอิริยาบถ นั่ง, นอน, ยืน, เดิน, เหยียดคู้, การทำงาน, การขีดเขียน เป็นต้น

๓. **อุตุ** เป็นสมุฏฐานให้รูปธรรมเกิดขึ้นได้ เรียกรูปที่เกิดจากสมุฏฐานของอุตุ ว่า "อุตุชรูป" ได้แก่

อุตุภายนอก ร่างกายของสัตว์ คือ ความร้อน และ เย็นที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในสิ่งต่าง ๆ ภายนอกร่างกายของสัตว์

อุตุภายใน ร่างกายของสัตว์ มี
ไออุ่นภายในร่างกาย
ไฟธาตุที่เผาผลาญร่างกายให้แก่
ไฟธาตุย่อยอาหาร และ
ไฟธาตุที่มีอาการไข้สูง จะร้อนจัด

๔. **อาหาร** เป็นสมุฏฐานให้รูปธรรมเกิดขึ้นได้ เรียกรูปธรรมนี้ว่า "อาหารชรูป" ได้แก่

พหิทธโอชา คือ อาหารรูปที่มีอยู่ในอาหารต่าง ๆ เช่น ข้าว ปลาอาหาร ขนมนมเนย ผลไม้ต่าง ๆ ที่สัตว์ทั้งหลายได้อาศัยกลืนกิน, ดื่มเข้าไปบำรุงเลี้ยงร่างกาย

อัชฌัตตโอชา คือ อาหารชรูปที่ผ่านการย่อยของไฟธาตุ ที่ทำการย่อยอาหารแล้ว ให้ซึมซาบเข้าไปภายในร่างกาย ทำให้เจริญเติบโตขึ้น เป็นต้น

บรรดารูปธรรมทั้งหลายที่ได้กล่าวแล้ว ถ้าเกิดขึ้น **ภายในร่างกาย** ของสัตว์ย่อมมีอยู่ทั้ง ๔ **สมุฏฐาน** ส่วนที่เกิดขึ้น **ภายนอกร่างกาย** ของสัตว์ทั้งหลาย **ได้อุตุเป็นสมุฏฐาน** ประการเดียว

รูปกลาป

การเกิดขึ้นเป็นกลุ่มของรูปธรรม

รูปธรรมทั้งหลาย ไม่ว่าจะเกิดจากสมุฏฐานใดก็ตาม ย่อมเกิดขึ้นเป็นกลุ่มประชุมกันหลาย ๆ รูป เรียกกลุ่มรูปนั้นว่า "กลาป" อย่างน้อยที่สุดในรูปกลุ่มหนึ่งต้องมีอยู่ถึง ๘ รูป คือ:–

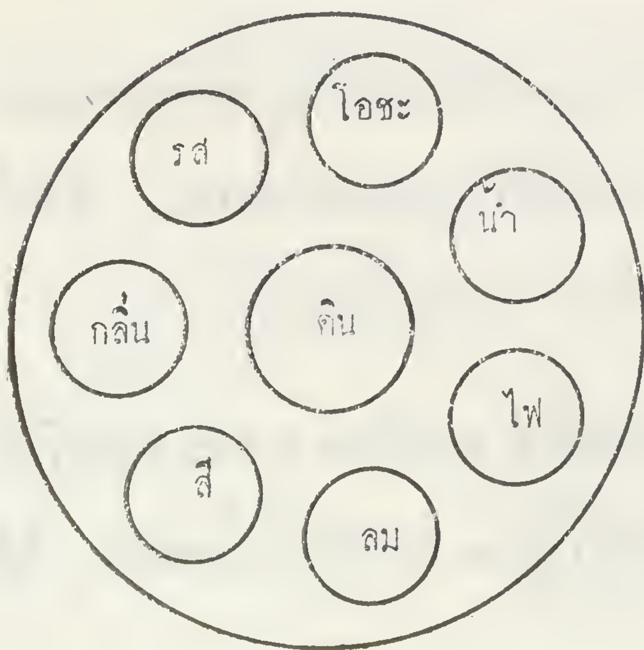
รูปดิน, น้ำ, ไฟ, ลม, สี, กลิ่น, รส และ อาหารรวม ๘ รูปนี้ เป็นรูปที่แยกจากกันไม่ได้ เรียกว่า **อวินิพโภครูป ๘**, เป็นกลุ่มรูปพื้นฐานที่เกิดประจำทุกสมุฏฐาน จึงเรียกกลุ่มรูปนี้ว่า "สุทธัฏฐกลาป"

ถ้าเกิดจาก **กรรมเป็นสมุฏฐาน** ก็จะเกิดร่วมกับ ปสาทรูป ๕, ภาวรูป ๒, หทัยวัตถุรูป ๑, ชีวิตรูป ๑ ตามสมควร

ถ้าเกิดจาก **จิตเป็นสมุฏฐาน** ก็จะมีสัททรูป ๑, วิญญัติรูป ๒ และ วิการ-รูป ๓ เกิดร่วมด้วยตามสมควร

ถ้าเกิดจาก **อุตุเป็นสมุฏฐาน** ก็จะมีสัททรูป ๑ และ วิการรูป ๓ เกิดร่วมด้วยตามสมควร

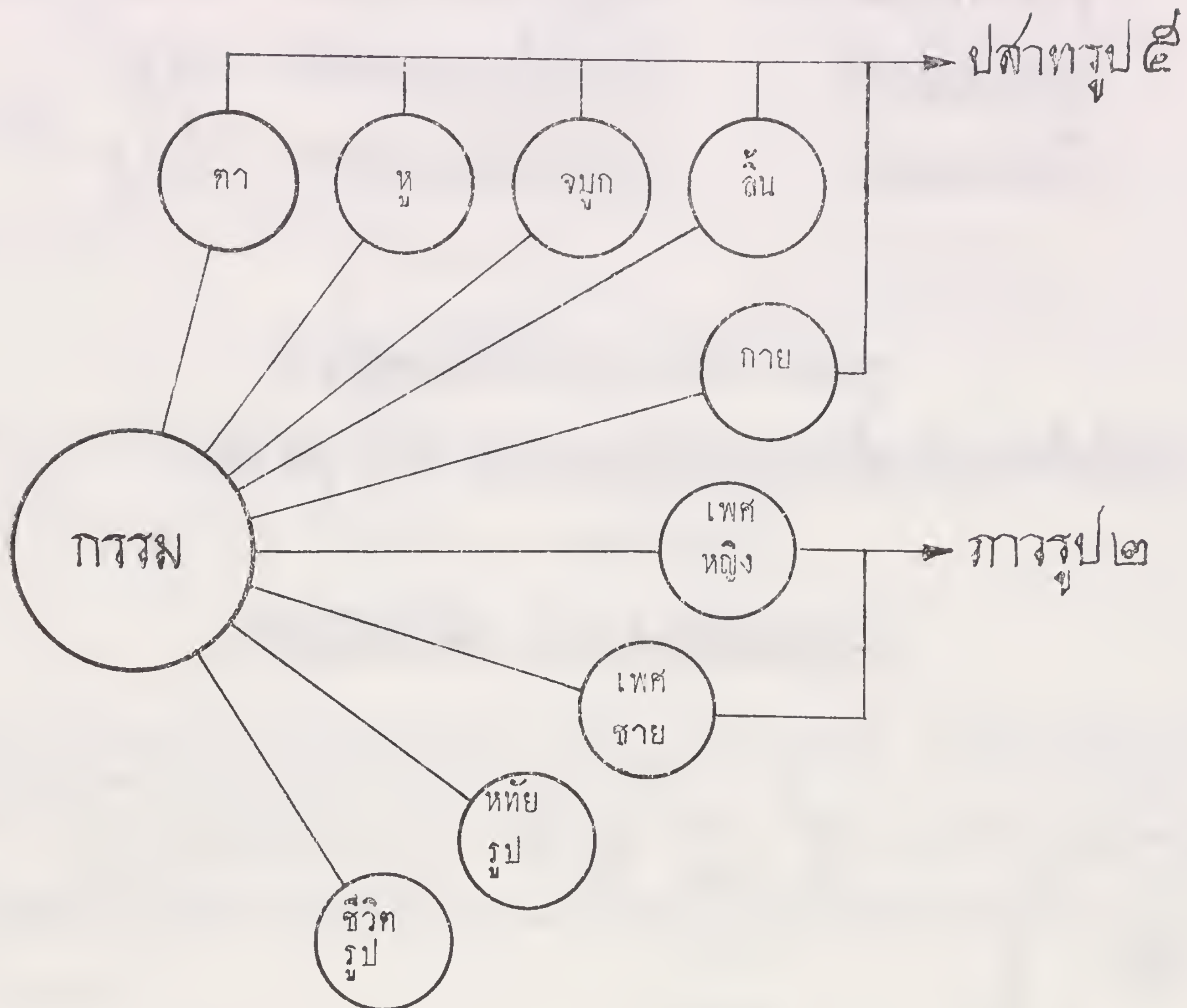
ถ้าเกิดจาก **อาหารเป็นสมุฏฐาน** ก็จะมีวิการรูป ๓ เกิดร่วมด้วยตามสมควร

สุทธัฏฐกลาป หรือ อวินิพโภครูป ๘

กลุ่มรูปที่แยกจากกันไม่ได้ มี ๘ รูป คือ
ดิน, น้ำ, ไฟ, ลม, สี, กลิ่น, รส, โอชะ (อาหาร)

รูปกลาปที่เกิดจากกรรมเป็นสมุฏฐาน

รูปที่เกิดจากสมุฏฐานของกรรมโดยเฉพาะ มี ๙ รูป คือ:–

ปสาทรูป ๕, ภาวรูป ๒, หทัยวัตถุรูป ๑, ชีวิตรูป ๑

รูปเหล่านี้ เมื่อปรากฏเป็นกลุ่มรูป ได้ดังนี้ คือ:–

จักขุทสกกลาป กลุ่มรูปปสาทตา ประกอบด้วย อวินิพโภครูป ๘, จักขุปสาทรูป ๑, ชีวิตรูป ๑ รวม ๑๐ รูป

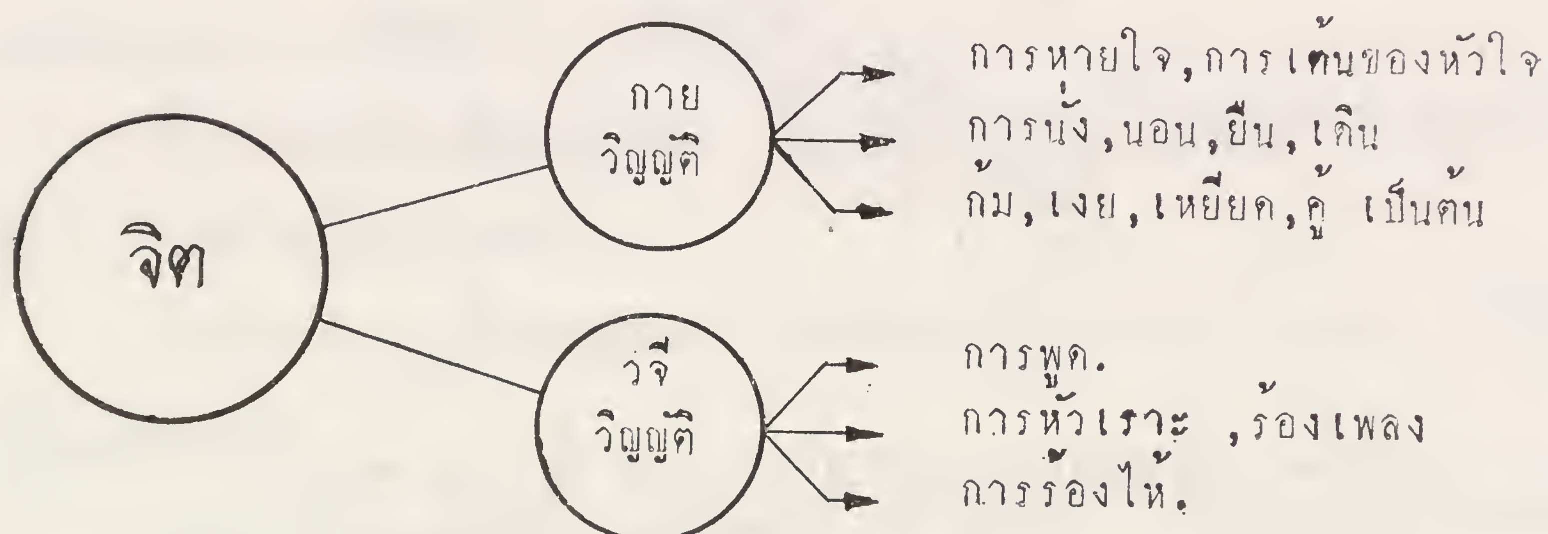
โสตทสกกลาป	กลุ่มรูปประสาทหู	มี ๑๐
ฆานทสกกลาป	กลุ่มรูปประสาทจมูก	มี ๑๐
ชิวหาทสกกลาป	กลุ่มรูปประสาทลิ้น	มี ๑๐
กายทสกกลาป	กลุ่มรูปประสาทกาย	มี ๑๐

อิตถีภาวทสกกลาป	กลุ่มรูปแสดงเพศหญิง	มี ๑๐
ปุริสภาวทสกกลาป	กลุ่มรูปแสดงเพศชาย	มี ๑๐
วัตถุทสกกลาป	กลุ่มรูปที่อาศัยของจิต	มี ๑๐
ชีวิตนวกกลาป	กลุ่มรูปที่มีชีวิตรูปรักษา	มี ๙

รูปกลาปที่เกิดจากจิตเป็นสมุฏฐาน

รูปที่เกิดจากจิตเป็นสมุฏฐานโดยเฉพาะ มี ๒ รูป คือ:—

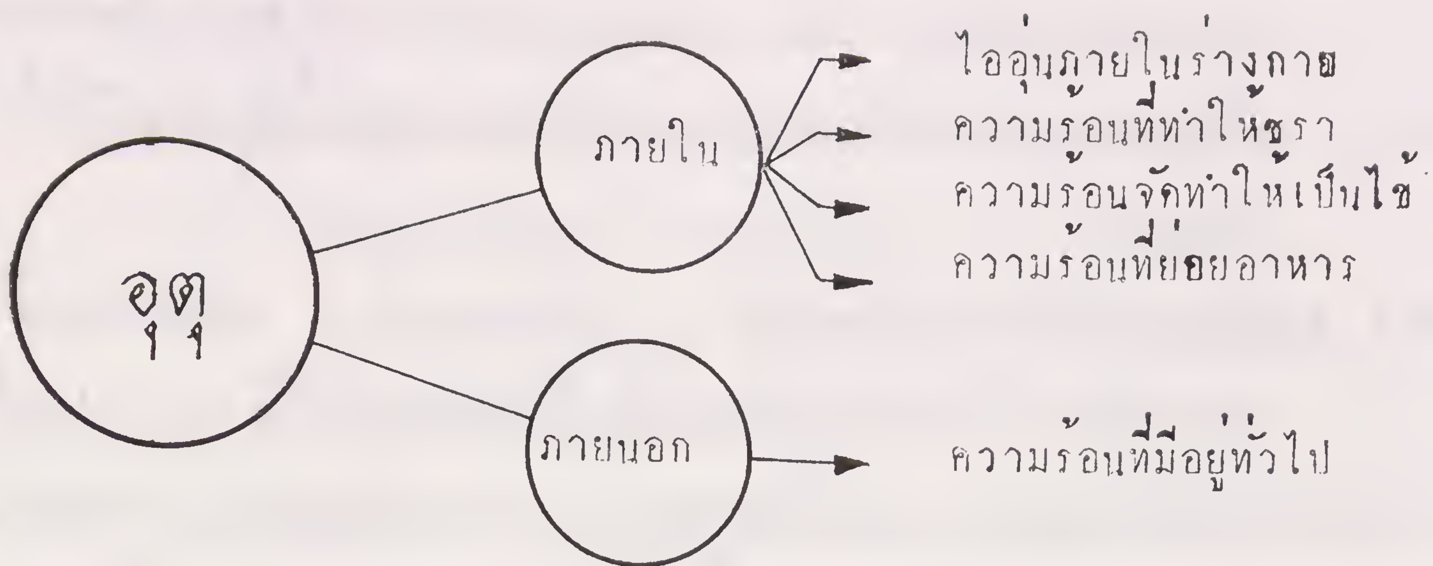
กายวิญญัติรูป และ วจีวิญญัติรูป

รูปที่เกิดจากจิตเป็นสมุฏฐานเหล่านี้ เมื่อปรากฏขึ้นเป็นกลุ่ม ประกอบด้วย อวินิพโภครูป ๘ วิญญัติรูป ๒ วิการรูป ๓ และสัททรูป ๑

รูปกลาปที่เกิดจากอุตุเป็นสมุฏฐาน

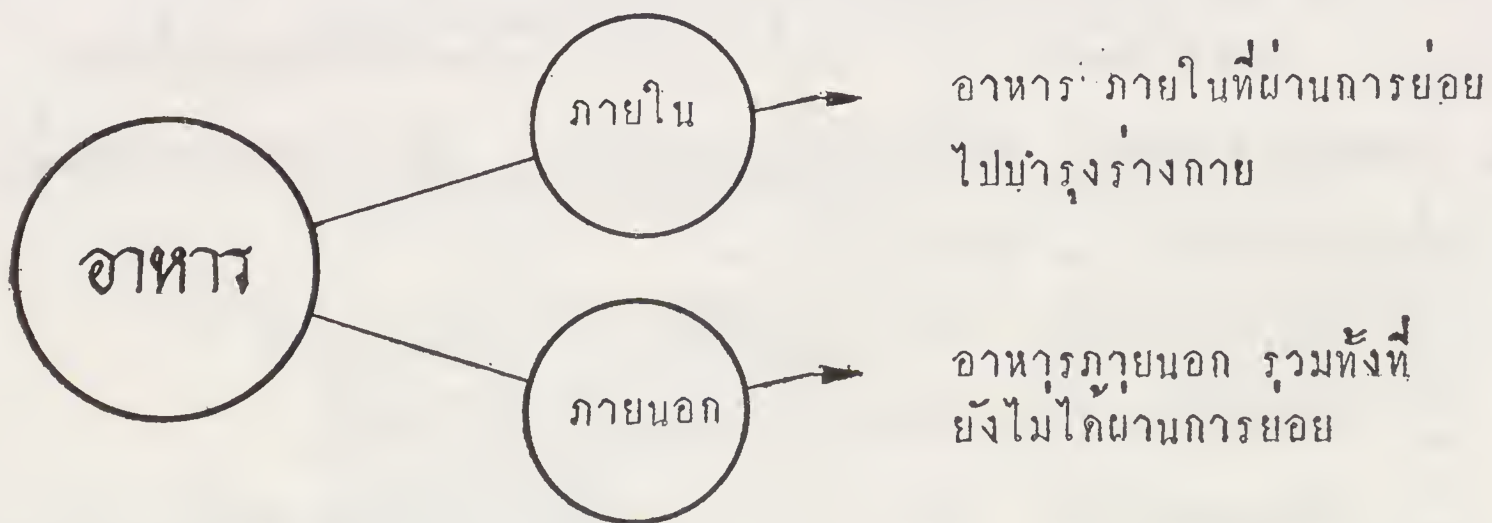
รูปที่เกิดจากสมุฏฐานของอุตุโดยเฉพาะไม่มี เพราะอุตุรูป ย่อมเกิดได้ใน รูปธรรมทั่วไป ไม่ว่าจะเกิดจากสมุฏฐานใดก็ตาม ย่อมมีอุตุชรูป คือ อุณหภูมิ ความร้อนปรากฏขึ้นทันที

กลุ่มรูปที่เกิดจากอุตุเป็นสมุฏฐาน เรียกว่า อุตุชกลาป ประกอบด้วย :—
อวินิพโภครูป ๘, วิการรูป ๓ และสัททรูป ๑

รูปกลาปที่เกิดจากอาหารเป็นสมุฏฐาน

รูปที่เกิดจากอาหารเป็นสมุฏฐาน เรียกว่า อาหารชรูป ถ้าเป็นกลุ่มรูปอาหารที่มีภายนอกร่างกายของสัตว์ เรียกว่า พหิทธโอชา ส่วนกลุ่มรูปอาหารที่มีภายในร่างกายของสัตว์ เรียกว่า อัชฌัตตโอชา กลุ่มอาหารรูปนี้ประกอบด้วย อวินิพโภครูป ๘ วิการรูป ๓

การเกิดขึ้นและความเป็นไปของรูปธรรม

การเกิดขึ้นและความเป็นไปของรูปธรรม มีการแสดงเป็น ๓ นัย :—

๑. **ตามนัยแห่งภูมิ ๔**

๑) **กามภูมิ ๑๑** ได้แก่อบายภูมิ ๔ กามสุคติภูมิ ๗ รวมกามภูมิ ๑๑ นี้ มีรูปธรรมทั้งหมด ๒๘ รูปเกิดได้ เว้นแต่ผู้ใดมีรูปกายบกพร่อง

ก็ต้องเว้นรูปนั้นไป เช่น ตาบอด หูหนวก เป็นต้น ก็ต้องเว้นจักขุปสาทรูป และ โสตปสาทรูปเสีย ในกามภูมินี้มีรูปเกิดได้ทั้ง ๔ สมุฏฐาน

๒) **รูปภูมิ ๑๕** ได้แก่ปฐมฌานภูมิ ๓ ทุติยฌานภูมิ ๓ ตติยฌานภูมิ ๓ จตุตถภูมิ ๖ (เว้นอสัญญสัตตภูมิ) มีรูปธรรมเกิดได้ ๒๓ รูป (เว้นฆานปสาทรูป ๑, ชิวหาปสาทรูป ๑, กายปสาทรูป ๑, ภาวรูป ๒ รวม ๕ รูป) รูปเหล่านี้เกิดได้จากสมุฏฐาน ๓ (เว้นอาหารสมุฏฐาน)

๓) **อสัญญสัตตภูมิ** ที่เกิดของอสัญญสัตตพรหม ซึ่งเป็นรูปพรหมที่มีแต่รูปขันธ์ประการเดียว ไม่มีนามขันธ์ คือ จิต และ เจตสิกเกิดด้วย รูปธรรมที่เกิดได้ในภูมินี้มี ๑๗ รูป คือ อวินิพโภครูป ๘, ชีวิตรูป ๑, ปริจเฉทรูป ๑, วิการรูป ๓, ลักขณรูป ๔ รวม ๑๗ รูป ย่อมเกิดได้จากสมุฏฐาน ๒ คือ กรรมสมุฏฐาน และ อุตุสมุฏฐานเท่านั้น

๔) **อรูปภูมิ** เป็นภูมิของอรูปพรหมที่ไม่มีรูปขันธ์ มีแต่นามขันธ์ ๔ เท่านั้น เพราะไม่ต้องการรูป ฉะนั้น รูปใด ๆ จึงเกิดไม่ได้ในภูมินี้เลย

๒. **ตามนัยแห่งกำเนิด** สัตว์ที่อุบัติขึ้นในภูมิต่าง ๆ เมื่อว่าโดยอาการเกิดขึ้นเรียกว่า **กำเนิด** มี ๔ ประเภท คือ :–

๑) สังเสทชะกำเนิด คือ เกิดในเถ้าไคล หรือ ในที่ชุ่มชื้น

๒) โอปปาติกะกำเนิด คือ การเกิดโดยผุดขึ้นเติบโตทันที

๓) อัณฑชะกำเนิด คือ การเกิดจากครรภ์มารดาเป็นฟองไข่ขึ้นมาก่อน

๔) ชลาพุชะกำเนิด คือ เกิดจากครรภ์มารดา ภายในมดลูกมารดา

ในกามภูมิ ๑๑ กำเนิด ๓ คือ สังเสทชะกำเนิด, อัณฑชะกำเนิด และชลาพุชะกำเนิด ย่อมไม่มีแก่สัตว์ที่อุบัติขึ้นในนิรยภูมิ, เทวภูมิ ๖ (เว้นภุมมัฏฐเทวดา) นิชฌามตัณหิกเปรต

ส่วนมนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน เปรต กำเนิดทั้ง ๔ ย่อมมีได้

๓. **ตามนัยแห่งกาล** มี ๓ คือ :–

๑) **ปฏิสนธิกาล** ขณะที่รูปนามเกิดขึ้นครั้งแรกในภพใหม่ รูปที่เกิดไม่ได้ในปฏิสนธิกาล มี ๘ รูป คือ :–

สัททรูป ๑, วิญญัติรูป ๒ วิการรูป ๓, ชรตารูป ๑ และ อนิจจตารูป ๑

๒) **ปวัตติกาล** เวลาที่รูปนามตั้งขึ้นในภพนั้น ๆ แล้ว รูปธรรมทั้ง ๒๘ รูป ที่เกิดจากทุกสมุฏฐาน ย่อมเกิดขึ้นได้ตามสมควรแก่กำเนิด และภูมิของสัตว์นั้น

๓) **จุติกาล** เวลาที่รูปนามของสัตว์ดับไปจากภพนั้น คือ เวลาที่สัตว์ตายลงรูปที่เกิดจากกรรมเป็นสมุฏฐาน คือ กัมมชรูปทั้งหมดดับลง และไม่เกิดขึ้นอีก ส่วนจิตชรูป และอาหารชรูป ยังคงตั้งอยู่ได้จนครบอายุของรูป ๑๗ ขณะจิต แล้วจึงดับลงเป็นครั้งสุดท้าย สำหรับอุตุชรูป คือ รูปที่เกิดจากอุตุเป็นสมุฏฐาน ยังคงเกิดขึ้นได้ต่อไป แม้ร่างกายจะผุพังเน่าเปื่อยเป็นดินไปแล้วก็ตาม

ความเป็นไปของรูปธรรมที่เกิดขึ้นกับสัตว์ในกามภูมิ

กัมมชรูป รูปที่เกิดจากสมุฏฐานของกรรม ย่อมปรากฏขึ้นก่อน ตั้งแต่อุปาทะขณะของปฏิสนธิวิญญาณ และ จะเกิดต่อ ๆ ไป ทุก ๆ อนุขณะของจิต

อุตุชรูป รูปที่เกิดจากสมุฏฐานของอุตุ ย่อมเกิดขึ้นในฐีติขณะของปฏิสนธิวิญญาณ และ จะเกิดขึ้นต่อ ๆ ไป ทุกอนุขณะของขณะจิต

จิตชรูป รูปที่เกิดจากสมุฏฐานของจิต ย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่อุปาทะขณะของปฐมภวังค์ และจะเกิดขึ้นต่อ ๆ ไปทุกอุปาทะขณะของจิต จนถึงจุติจิต

อาหารชรูป รูปที่เกิดจากสมุฏฐานของอาหาร สัตว์ที่เกิดจากครรภ์มารดา อาหารชรูป จะเกิดขึ้นเมื่อประมาณสัปดาห์ที่ ๒ หรือ ๓ และจะเกิดต่อ ๆ ไปทุกอนุขณะของจิต จนถึงภังคขณะของจุติจิต

เปรียบเทียบรูปธรรม กับ นามธรรม

รูปธรรมเกิด—ดับครั้งหนึ่ง ประมาณเท่าการเกิด—ดับของจิต ๑๗ ขณะ

ความเจริญของรูปธรรมตั้งแต่ปฏิสนธิกาล
ของสัตว์ที่อาศัยครรภ์มารดา

สัตว์ที่อาศัยครรภ์มารดาเกิด เช่น มนุษย์ เป็นต้น รูปธรรมจะปรากฏ ดังนี้

สัปดาห์ ที่ ๑. เป็น กลลรูป มีลักษณะ เป็นหยดน้ำใสเล็ก ๆ
สัปดาห์ ที่ ๒. เป็น อัพพุทรูป มีลักษณะ เป็นฟองเหมือนน้ำล้างมือ
สัปดาห์ ที่ ๓. เป็น เปสิรูป มีลักษณะ เหมือนชิ้นเนื้อเหลว ๆ
สัปดาห์ ที่ ๔. เป็น ฆนรูป มีลักษณะ เหมือนก้อนไข่แดง
สัปดาห์ ที่ ๕. เป็น ปัญจสาขา มีลักษณะ เหมือนแตกปุ่มอกเป็น ๕ ปุ่ม

ในระหว่างสัปดาห์ที่ ๑๑ ถึง ๔๒ จักขุปสาท, โสตปสาท, ฆานปสาท, ชิวหาปสาท, และ ผม, ขน, เล็บ เป็นต้น ย่อมปรากฏขึ้นเป็นจนครบบริบูรณ์ จึงคลอดจากครรภ์มารดา

รูปธรรมของมนุษย์ที่เกิดจากสมุฏฐาน ๔

รูปธรรมที่ปรากฏแก่สัตว์ทั้งหลายล้วนเกิดแต่กรรมเป็นสมุฏฐาน ในขณะแรกเกิดพร้อมกับปฏิสนธิวิญญาณ

ฉะนั้น **กัมมชรูป** จึงปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในภพ ต่อจากนั้น **อุตุชรูป** จะปรากฏขึ้นให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย และ **อาหารชรูป** จะอุดหนุนให้รูปกายเจริญเติบโตขึ้น และมีกำลังแข็งแรง

ส่วนการทำกิจการงานต่าง ๆ ด้วยกาย, วาจา

มีการนั่ง, นอน, ยืน, เดิน, ก้ม, เงย, เหยียด, คู้ เหล่านี้ และการพูดจาทำธุรกิจติดต่อกันเป็น **จิตชรูป** คือ รูปที่เกิดจากจิต เป็นสมุฏฐาน

รูปที่เกิดจากจิตเป็นสมุฏฐานนี้แหละ ที่นำไปเป็นอารมณ์ของสติปัฏฐาน เพื่อให้วิปัสสนาญาณเกิดในอิริยาบถบัพพะ และ สัมปชัญญะบัพพะ คือ อิริยาบถใหญ่ และอิริยาบถย่อย ในการเจริญกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

รูปร่างกายของมนุษย์เรา จึงล้วนเป็นรูปตามที่เกิดได้จากสมุฏฐานทั้ง ๔ แม้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดในกามภูมิ มีอบายสัตว์ หรือ เทวดา ก็ล้วนมีรูปกายที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง ๔ ทั้งสิ้น

ความดับของรูปธรรม

ความดับของรูปธรรม อันเกิดจากสมุฏฐาน ๔ มีดังนี้ คือ :–

๑. *กัมมชรูป* เมื่อเวลาใกล้จะตาย กัมมชรูป คือ รูปที่เกิดจากกรรมเป็นสมุฏฐานจะเกิดเป็นครั้งสุดท้าย ที่อุปาทะขณะของจิตดวงที่ ๑๗ ก่อนถึงจุติจิต และจะดับลงจนสิ้นพร้อมกับภังคขณะของจุติจิต

๒. *จิตชรูป* รูปที่เกิดจากสมุฏฐานของจิต จะเกิดขึ้นครั้งสุดท้ายตรงอุปาทะขณะของจุติจิต และดับลงจนสิ้น ภายหลังจุติจิตดับแล้วอีก ๑๖ ขณะจิต

๓. *อาหารชรูป* รูปที่เกิดจากสมุฏฐานของอาหาร จะเกิดขึ้นเป็นครั้งสุดท้ายที่ภังคขณะของจุติจิต และจะดับลงจนสิ้น ภายหลังจุติจิต ๑๗ ขณะ

๔. *อุตุชรูป* รูปที่เกิดจากสมุฏฐานของอุตุ แม้สัตว์ได้ตายลงแล้วเหลือแต่ซากศพเป็นเถ้าถ่านไปแล้วก็ตาม อุตุชรูป ยังคงเกิดอยู่ได้เรื่อยไปจนกว่าจะอันตรธาน

บทที่ ๕

นิพพานปรมัตถ์

นิพพาน เป็นปรมัตถธรรมที่เป็นความจริงอีกประการหนึ่ง ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ประจักษ์แล้ว และนำมาบอกกล่าวให้บุคคลทั้งหลายได้รู้ตามพระองค์ ในอริยสัจจธรรม ๔ ประการ **นิพพาน** คือ **นิโรธสัจ**

พระนิพพาน จึงนับว่า เป็นจุดสูงสุดยอดในพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จะต้องขวนขวายกระทำให้แจ้ง คือ ต้องเข้าถึงให้จงได้ จึงจะได้ชื่อว่า พุทธสาวก เป็นอริยบุคคล และเป็นทายาทผู้รับมรดกธรรมในพุทธศาสนานี้

คำว่า "**นิพพาน**" แปลว่า พ้นจากเครื่องร้อยรัด หรือ พ้นจาก **ตัณหา**

ธรรมดาสัตว์ทั้งหลาย ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์มาแล้วอย่างนับภพชาติไม่ถ้วนนั้น เพราะอาศัย **ตัณหา** คือ ความยินดีติดใจในอารมณ์ ยินดีติดใจในอัตภาพ ที่ได้มีชีวิตเป็นไปในโลก และไม่อยากตาย ก็เพราะได้อาศัย **ตัณหา** เป็นเครื่องร้อยรัดเอาไว้

อุปมา **ตัณหา** เหมือนเข็มเย็บผ้า สัตว์ในภพเก่าและภพใหม่เหมือนผ้าที่ถูกเข็ม คือ **ตัณหา** เย็บติดเข้าไว้ แต่สำหรับ **พระนิพพาน** นั้น เป็นธรรมที่พ้นจากตัณหา เครื่องร้อยรัด และพ้นจากความเป็นขันธ์ คือ รูปนามขันธ์ ๕ ของสัตว์ในภพเก่าและภพใหม่ จึงพ้นทั้งความเป็นผ้าและเข็มเย็บผ้า ดังอุปมานั้น

ความหมายของพระนิพพาน ๕ ประการ

๑. เป็นพระปรมัตถธรรมอย่างหนึ่งที่เข้าถึงได้ และมีอยู่โดยเฉพาะ
๒. เป็นธรรมที่ไม่ตาย คือ ไม่มีทั้งความเกิดและความตาย
๓. เป็นธรรมที่เที่ยง เพราะพ้นจากความเป็นอดีต, ปัจจุบัน, อนาคต
๔. เป็นธรรมที่ไม่ได้ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัยใด ๆ ทั้งสิ้น
๕. เป็นธรรมที่ประเสริฐยิ่ง หาธรรมอื่นประเสริฐกว่าไม่มี

คุณลักษณะ ๓ ประการของพระนิพพาน

๑. มีความสงบจากกิเลสและขันธ์ เป็นลักษณะ
๒. มีความไม่แตกดับ คือเที่ยง เป็นกิจ
๓. ไม่มีนิมิตเครื่องหมายใด ๆ เป็นผลปรากฏ

ส่วนธรรมที่เป็นเหตุให้พระนิพพานเกิดนั้น **ไม่มี** เพราะเป็นอสังขตธรรม คือธรรมที่บริสุทธิ์ ปราศจากการปรุงแต่งใด ๆ

พระนิพพาน เป็น **สันติสุข** คือ สุขอันเกิดแต่ความสงบจากกิเลสและขันธ์ ไม่ใช่เป็นความสุขชนิดที่ได้รับจากการเสวยอารมณ์ ที่สบายกาย หรือสบายใจ อย่างนี้ เรียกว่า **เวทยิตสุข** คือ ความสุขที่ได้รับจากการเสวยอารมณ์

ความสุขของพระนิพพาน ที่เรียกว่า "**สันติสุข**" นั้น เป็นความสุขที่เกิดจากความพ้นทุกข์ คือ พ้นจาก **กิเลส** และพ้นจาก **การเกิด** เป็นที่สุด

ประเภทของนิพพาน

พระนิพพาน มี ๑ ได้แก่ *สันติลักษณะ* คือความสงบจากกิเลสและขันธ์ทั้งหลาย

พระนิพพาน มี ๒ ได้แก่

๑. *สอุปาทิเสสนิพพาน* คือ นิพพานที่ยังเป็นไปกับขันธ์ หมายถึง นิพพานของพระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่

๒. *อนุปาทิเสสนิพพาน* คือ นิพพานที่ไม่เป็นไปกับขันธ์ ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่สิ้นชีวิตแล้ว เรียกว่า "ปรินิพพาน"

พระนิพพาน มี ๓ คือ :—

๑. *อนิมิตตนิพพาน* คือ ภาวะของนิพพานนั้น ไม่มีนิมิตเครื่องหมายใด ๆ ย่อมปรากฏแก่พระโยคาวจร ผู้เจริญวิปัสสนา เห็นว่า นามรูปนั้น ไม่เที่ยง การตามเห็นความไม่เที่ยงนี้ เรียกว่า อนิจจานุปัสสนา ย่อมเข้าถึงพระนิพพาน ที่ไม่มีเครื่องหมายนิมิตใด ๆ เรียกว่า **อนิมิตตนิพพาน**

๒. *อัปปณิหิตนิพพาน* คือภาวะของพระนิพพานนั้น เห็นว่า ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความสุข ความปรารถนาใด ๆ ย่อมปรากฏแก่พระโยคาวจรที่เจริญวิปัสสนาเห็นไตรลักษณ์ โดยความเป็น **ทุกข์** เห็นว่านามรูป ขันธ์ ๕ นี้ เป็นที่ตั้งของทุกข์โดยแท้ แล้วตามเห็นความเป็นทุกข์ด้วย ทุกขานุปัสสนา ย่อมเข้าถึงพระนิพพานไม่เป็นที่ตั้งของสุขใด ๆ เลย เรียกว่า **อัปปณิหิตนิพพาน**

๓. *สุญญตนิพพาน* คือ ภาวะของนิพพานนั้น ว่างจากตน ว่างจากกิเลสและขันธ์ ย่อมปรากฏแก่พระโยคาวจร ผู้เจริญวิปัสสนา เห็นไตรลักษณ์ โดยความเป็น **อนัตตา** เห็นว่า รูปนามขันธ์ ๕ ไม่ใช่ตน ไม่เป็นสาระแก่นสาร ไม่อยู่ในอำนาจของใคร และไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ แล้วตามเห็น **อนัตตา** ด้วย อนัตตานุปัสสนา ย่อมเข้าถึงพระนิพพาน ที่เรียกว่า **สุญญตนิพพาน** รู้ความไม่เป็นสาระแก่นสารของรูปนามขันธ์ ๕ ที่จะพึงถือเอาว่า เป็นอัตตาตัวตน

อีกนัยหนึ่ง นิพพานมี ๓ ประเภท คือ :—

๑. *กิเลสนิพพาน* หมายถึง อนุสัยกิเลสดับเป็นสมุจเฉทปหาน

๒. *ขันธนิพพาน* หมายถึง พระอรหันต์ ที่ดับขันธปรินิพพาน ไม่มีการเกิดอีก

๓. *ธาตุนิพพาน* หมายถึง อันตรธาน แห่งพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า

นิพพาน ๑ — สันติ ลักษณะ

นิพพาน ๒ — สอุปาทิเสสนิพพาน | อนุปาทิเสสนิพพาน

นิพพาน ๓ — อนิมิตต นิพพาน | อัปปณิหิต นิพพาน | สุญญต นิพพาน

พระนิพพานนี้เป็นขันธวิมุต คือ ถูกปฏิเสธความเป็นขันธ์ทุกอย่างว่า ไม่ใช่ **ดิน**, ไม่ใช่ **น้ำ**, ไม่ใช่ **ไฟ**, ไม่ใช่ **ลม**, ไม่ใช่ **จิต**, ไม่ใช่ **วิญญาณ**, ไม่ใช่ **สัตว์บุคคล**, ไม่ใช่ **โลกนี้**, ไม่ใช่ **โลกหน้า**, ไม่ใช่ **กิเลส**, ไม่ใช่ **ศีล**, ไม่ใช่ **สมาธิ**, ไม่ใช่ **ปัญญา** ไม่ใช่อะไร ๆ ทุกอย่าง !

แต่ทำไม เราจึงรู้ได้ว่า **พระนิพพาน** มีจริง ?

ขอตอบว่า :— ที่รู้ว่าพระนิพพานมีจริง เพราะ

— อาศัยการบรรลุของบุคคลผู้เข้าถึงมีอยู่

— ความไม่เป็นหมันของ **มรรค** ที่สมควรแก่การบรรลุพระนิพพานนั้นก็มี ถ้าพระนิพพานไม่มี ข้อปฏิบัติคือมรรค ก็จะถึง ความเป็นหมันไป คือ **ไม่มี** เช่นกัน

อีกประการหนึ่ง ที่เชื่อว่า พระนิพพานมีจริงนั้น เพราะคุณของพระนิพพานมีอยู่, ความดับของกิเลสมีอยู่, ความพ้น (จากกิเลส และ ทุกข์) มีอยู่ และผู้ดับมีอยู่, ผู้พ้นมีอยู่ คุณธรรมของพระนิพพานนั้น มีโดยอเนกประการ จนไม่อาจพรรณนาให้หมดสิ้นสมบูรณ์ได้.

บทที่ ๖
วัฏฏธรรม

วัฏฏธรรม หมายถึง สังขารธรรมที่หมุนเวียนเป็นไปในโลก ได้แก่ ธรรมชาติ รูปนามขันธ์ ๕ ของสัตว์ทั้งหลายในโลกที่ต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่ในสังสารวัฏฏ์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ธรรมชาติที่หมุนเวียนนี้ มี ๓ อย่าง คือ

๑. *กิเลสวัฏฏ์* คือ ความหมุนเวียนของ **กิเลส**

กิเลส คือ ธรรมชาติที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง เร่าร้อน มีสภาวะเป็นอกุศลเจตสิก ๑๐ อย่าง ได้แก่

๑) โลภะ — ความโลภ ๒) โทสะ — ความโกรธ

๓) โมหะ — ความหลง ๔) ทิฏฐิ — ความเห็นผิด

๕) มานะ — ความถือตัว ๖) วิจิกิจฉา — ความสงสัย

๗) ถีนะ — ความหดหู่ท้อถอย ๘) อุทธัจจะ — ความฟุ้งซ่าน

๙) อหิริกะ — ความไม่ละอายต่อบาป

๑๐) อโนตตัปปะ — ความไม่กลัวบาป

กิเลสทั้ง ๑๐ ประการนี้ ย่อมประกอบในอกุศลจิต ๑๒ ดวง

สถานะของกิเลส ๓ ชนิด

๑. *วีติกกมกิเลส* คือ กิเลสอย่างหยาบ แสดงออกมาทางกายและวาจา เป็นกายทุจริต ๓ มีการฆ่าสัตว์, ลักทรัพย์, และประพฤติผิดทางเพศ และวจีทุจริต ๔ มีการพูดปด, พูดส่อเสียด พูดคำหยาบและพูดเพ้อเจ้อ กิเลสชนิดนี้ เรารู้ได้และผู้อื่นก็รู้ได้ด้วย

๒. *ปริยุฏฐานกิเลส* คือ กิเลสอย่างกลาง แสดงอาการปรากฏอยู่ภายในใจ เป็นความยินดี ยินร้าย ขณะประสบอารมณ์ ถ้าเป็นอิฏฐารมณ์ ก็รู้สึกพอใจ ถ้าเป็นอนิฏฐารมณ์ก็ไม่พอใจ

ความพอใจและไม่พอใจในขณะที่รับอารมณ์นี้ เป็นกิเลสอย่างกลาง ยังปรากฏอยู่ภายในใจ ถ้าอยู่ระหว่างการปฏิบัติธรรม กิเลสอย่างกลางนี้ ก็คือ นิวรณธรรม กิเลสชนิดนี้ เรายังสามารถรู้ได้ แต่คนอื่นไม่อาจรู้ได้

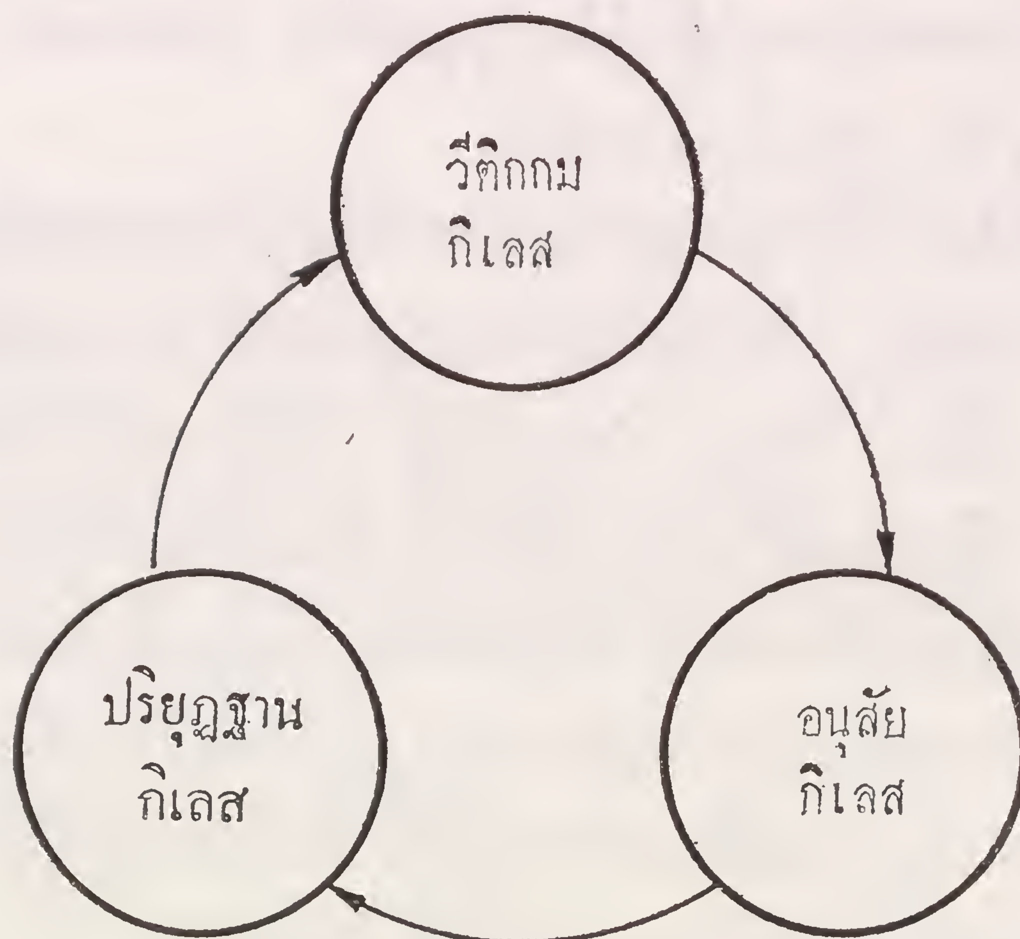
๓. *อนุสัยกิเลส* คือ กิเลสอย่างละเอียด ที่มีอำนาจแฝงนอนเนื่องอยู่ในขันธ์สันดาน มีความเห็นผิดในรูปนามขันธ์ ๕ ว่า เป็นอัตตา ตัวตน, เป็นเรา เรียกว่า **สักกายทิฏฐิ** เป็นกิเลสอย่างละเอียด ชื่อว่า "**ทิฏฐานุสัย**" ใคร ๆ ก็รู้ไม่ได้ ต้องอาศัยพระพุทธเจ้า

ในบรรดากิเลสทั้ง ๓ ชนิดนี้ มีอนุสัยกิเลส เป็นพืชเชื้อของกิเลสที่อาศัยรูปนามขันธ์ ๕ เป็นอารมณ์ เช่น สำคัญผิด คิดว่า รูปนามขันธ์ ๕ เป็นเรา, ก็ปรารถนาความสุข, ความสวย, ความยั่งยืน มั่นคง เหล่านี้ เป็นกิเลสอย่างละเอียด ครั้นเมื่อรับอารมณ์ที่ดี ก็พอใจ แต่ถ้ารับอารมณ์ที่ไม่ดี ก็ไม่พอใจ

ความรู้สึกพอใจ หรือไม่พอใจในขณะรับอารมณ์อยู่นั้น เป็นกิเลสอย่างกลาง และเมื่อความพอใจ หรือไม่พอใจในอารมณ์นั้น มีกำลังมากขึ้น ก็จะแสดงออกทางกาย เป็นกายทุจริต หรือแสดงออกมาทางวาจา เป็นวจีทุจริต เป็นกิเลสอย่างหยาบ

กิเลสทั้ง ๓ ชนิดนี้ จึงมีความสัมพันธ์กัน คือ อนุสัยกิเลส เป็นเหตุแห่งปริยุฏฐานกิเลส และปริยุฏฐานกิเลส เป็นเหตุให้วีติกกมกิเลสปรากฏขึ้น และจะสั่งสมกิเลสนี้ไว้เป็นพืชเชื้อ คือ อนุสัยกิเลสต่อ ๆ ไป กิเลสเหล่านี้ จึงมีความวนเวียนอยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เรียกว่า "**กิเลสวัฏฏ์**"

กิเลสวัฏฏ์

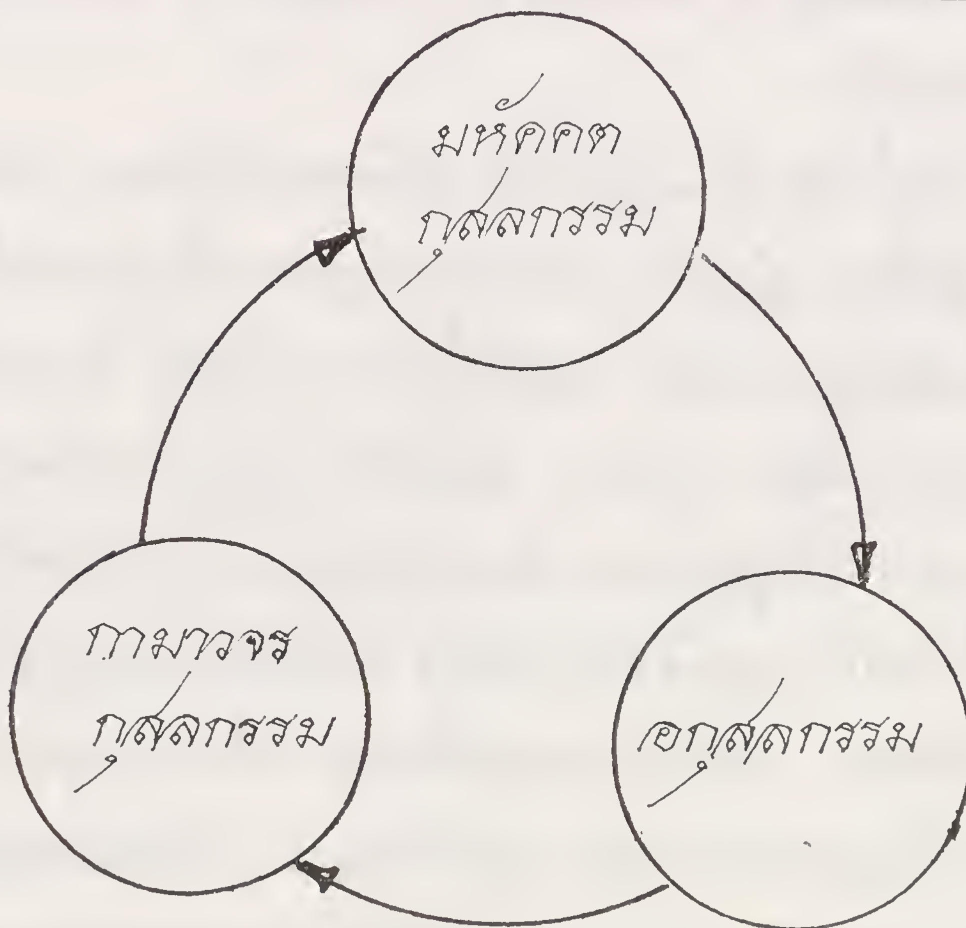

กิเลสเหล่านี้ นอกจากเป็นเหตุอุดหนุนกันเองแล้ว ยังเป็นเหตุให้กระทำ **กรรม** ฉะนั้น ใครก็ตามที่ได้กระทำ **กรรม** ลงไป ล้วนได้ปัจจัยอุดหนุนมาจาก **กิเลสวัฏฏ์** ทั้งสิ้น

๒. *กรรมวัฏฏ์* คือ ความหมุนเวียนของ **กรรม**

กรรม คือ การกระทำด้วยกาย, วาจา, ใจ โดยสภาวะแล้ว ได้แก่ เจตนาเจตสิก ที่ประกอบในอกุศลจิต ๑๒ และโลกิยกุศลจิต ๑๗ เจตนาเหล่านี้ให้สำเร็จการทำ, การพูด, การคิดนึก ที่เป็นบาปและบุญ ถ้าเจตนานั้น ประกอบกับความโลภ, ความโกรธ, ความหลง ได้แก่ เจตนาที่ประกอบในอกุศลจิต ๑๒ ก็เป็นอกุศลกรรม เป็นการทำบาปหรือทำชั่ว ถ้าเจตนานั้น ประกอบกับความไม่โลภ, ความไม่โกรธ, ความมีเมตตา, กรุณาและมีปัญญา ได้แก่ เจตนาที่ประกอบในโลกิยกุศลจิต ๑๗ ก็เป็นกุศลกรรม เป็นการทำ **บุญ** หรือทำดี

การทำความดี, ความชั่ว ด้วยกายบ้าง, วาจาบ้าง และใจบ้าง ที่เกิดแก่บุคคลทั้งหลาย บ่อย ๆ ซ้ำซาก วันแล้ว วันเล่า ปีแล้วปีเล่า ชาติแล้วชาติเล่า เช่นนี้ คือ ความวนเวียนของกรรม ชื่อว่า **กรรมวัฏฏ์**

กรรมวัฏฏ์ ทำให้สัตว์ต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่นี้ มี ๓ อย่าง คือ อกุศลกรรม, กามาวจรกุศลกรรม และ มหัคคตกุศลกรรม

กรรมวัฏฏ์ทั้ง ๓ นี้ ย่อมวนเวียนเกิดอยู่บ่อย ๆ **ทำบาป** บ้าง, **ทำบุญ** กุศลขั้นทาน, ศีลบ้าง ทำสมถภาวนา รูปฌาน, อรูปฌานบ้าง เวียนทำกุศลกรรม อกุศลกรรม เหล่านี้ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เป็นกรรมวัฏฏ์ที่มีพลังส่งสัตว์ไปเสวยผลของกรรมตามที่ตนได้กระทำไว้ ให้ได้รับความสุข หรือความทุกข์ ตามสมควรแก่กรรม ทั้งนี้เพราะอาศัยกิเลส มีอวิชชา และ ตัณหา เป็นต้น เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้กระทำกรรม

๓. *วิปากวัฏฏ์* คือ ความหมุนเวียนของรูปนามขันธ์ ๕ อันเป็นผลของกรรมที่เวียนเกิดเวียนตายอยู่ในสังสารวัฏฏ์ อันยาวนานอย่างหาประมาณมิได้ กรรมวัฏฏ์ย่อมจำแนกวิปากวัฏฏ์ อันเป็นผลงานของตนให้เป็นไปในสังสารวัฏฏ์ ๓ อย่างต่าง ๆ กัน

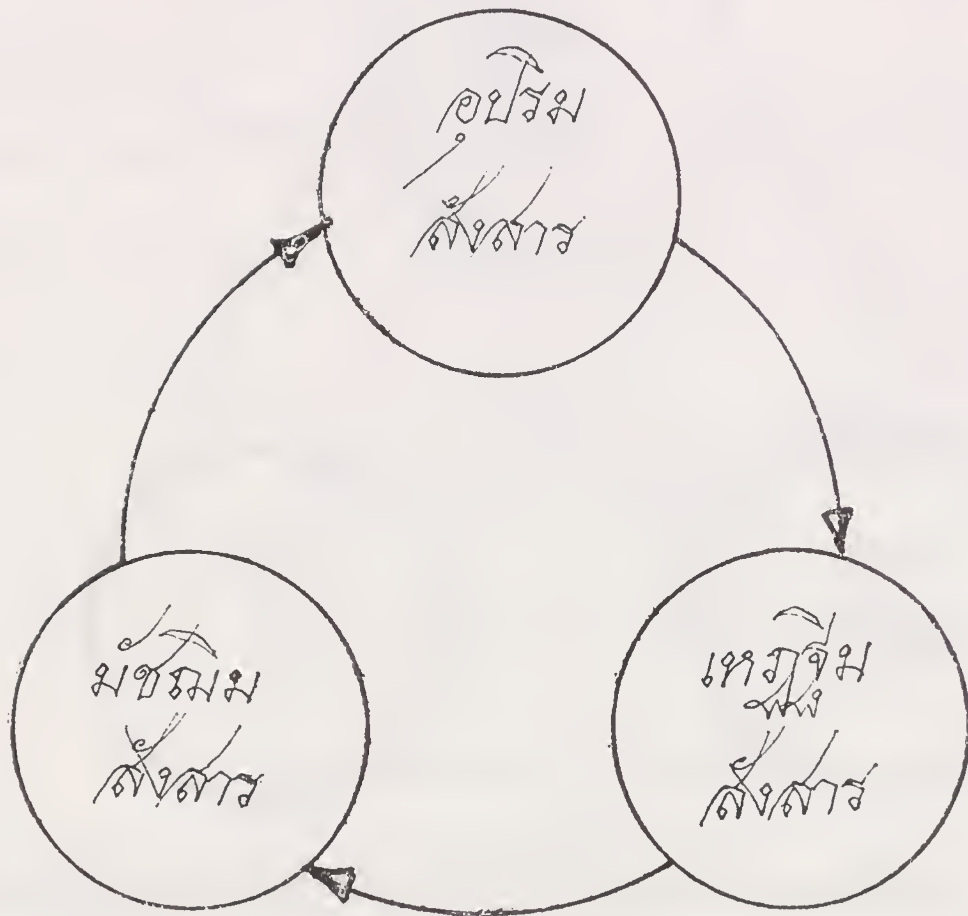
๑) **เหฏฐิมสังสาร** หมายถึงสังสารวัฏฏ์ อันเป็นไปในภพภูมิเบื้องต่ำ ได้แก่ อบายภูมิ ๔ มีนิรยภูมิ ๑, เปตตภูมิ ๑, อสุรกายภูมิ ๑ และ ดิรัจฉานภูมิ ๑

ภูมิเบื้องต่ำทั้ง ๔ ภูมินี้ เป็นที่เกิดของสัตว์นรก, เปรต, อสุรกาย และ ดิรัจฉาน ด้วยอำนาจของอกุศลกรรม เป็นผู้ส่งผลให้

๒) **มัชฌิมสังสาร** หมายถึง ภพภูมิเบื้องกลาง ได้แก่ กามสุคติภูมิ ๗ คือ *มนุษย์ภูมิ* ๑ และ *เทวภูมิ* ๖ สัตว์ที่ไปเกิดในกามสุคติภูมินี้ ได้ด้วยอำนาจกามาวจรกุศลกรรม มีการบำเพ็ญทานกุศล และศีลกุศล จึงส่งผลให้เกิดเป็น **มนุษย์** และ **เทวดา** ตามสมควรแก่กุศลที่ตนทำไว้

๓) **อุปริมสังสาร** หมายถึง ภพภูมิเบื้องสูง ได้แก่ รูปภูมิ ๑๖ และอรูปภูมิ ๔ เป็นรูปพรหม หรือ อรูปพรหม ตามสมควรแก่การเจริญสมถกรรมฐาน จนสำเร็จฌาน ด้วยอำนาจของมหัคคตกุศลกรรม

วิปากวัฏฏ์

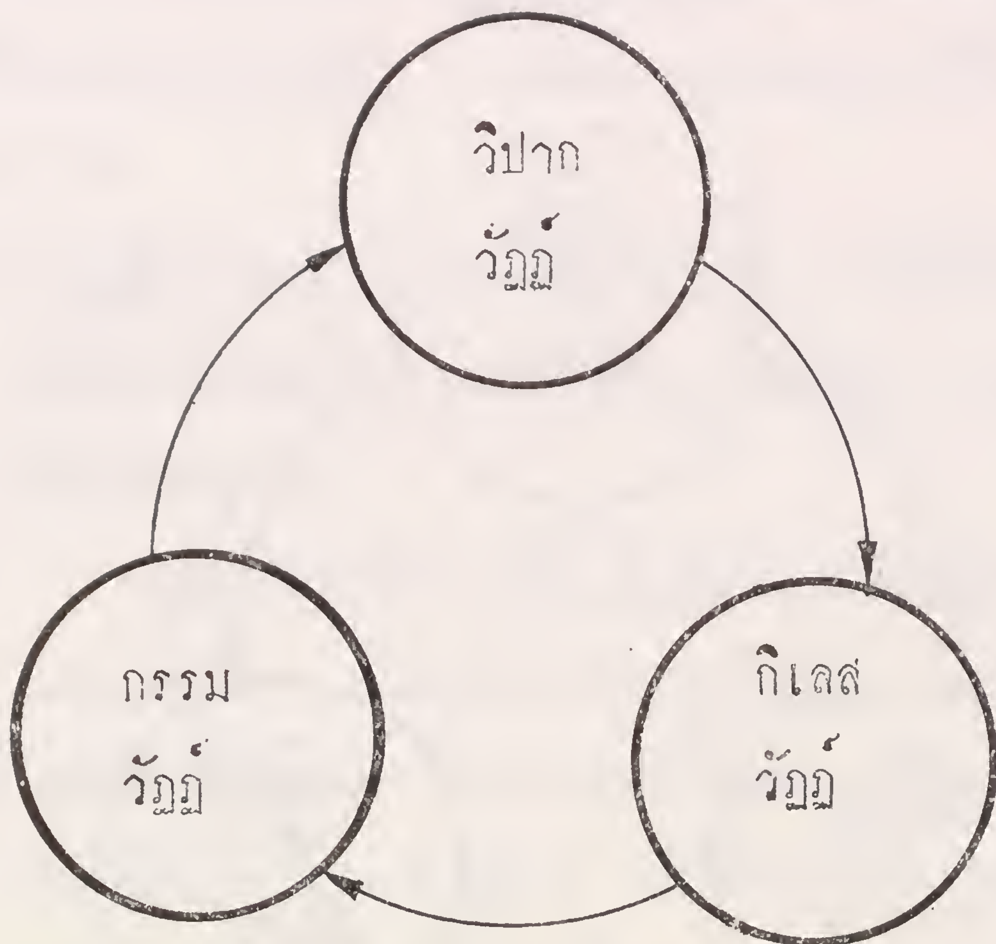
ในวัฏฏธรรมทั้ง ๓ ประการนี้ เป็นอาการเป็นไปของธรรมประจำโลก คือ:—

บรรดาสัตว์บุคคล ทั้งที่ยังมี **กิเลส** ก็ย่อมเป็นเหตุให้เกิด **กรรม** แล้วผลของกรรมคือ **วิบาก** จะต้องเกิดขึ้นแน่นอน เมื่อวิบากหมายถึงรูปนามขันธ์ ๕ ปรากฏขึ้นแล้ว ย่อมเป็นที่อาศัยของ **กิเลส** มีตัณหา และ ทิฏฐิ เป็นต้น ย่อมยึดมั่นในรูปนามขันธ์ ๕ ว่า เป็นอนัตตา ตัวตน, เป็นเรา, ปรารถนาความสุขกายสบายใจต่อไปอีก และเป็นเหตุให้ขวนขวายกระทำกรรม ที่เป็นบาป, เป็นบุญ หมุนเวียนกันอยู่เช่นนี้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

สัตว์โลกทั้งหลายต้องเวียนว่ายตายเกิด เป็นไปในวัฏฏะทั้ง ๓ ประการนี้แล้ว

ถ้าต้องการจะพ้นจากสังสารวัฏฏ์ จะต้องปฏิบัติอย่างไร ?

วัฏฏะ ๓ ประการ

เรื่องนี้ พระผู้มีพระภาคทรงชี้ไว้ในปฏิจจสมุปบาทธรรมว่า ต้องตัดที่ **กิเลสวัฏฏ์** เพราะกิเลส คือตัณหา เป็นปัจจุบันเหตุ ที่จะก่อให้เกิดกรรม ที่จะนำให้อนาคตผล คือ ต้องเกิดใหม่ในภพหน้าอีก

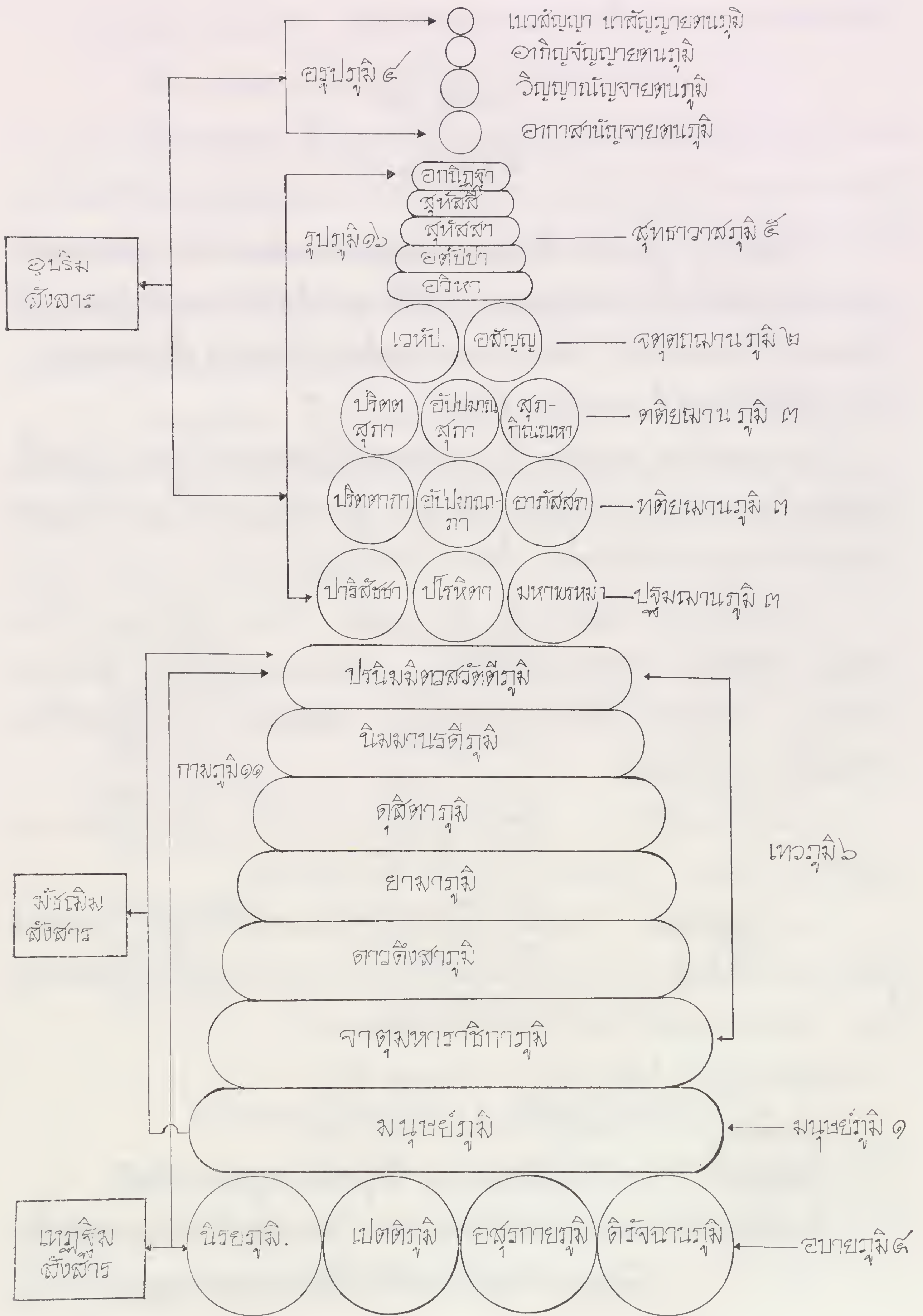
กิเลสวัฏฏ์ จึงเป็นธรรมที่ควรละ เพราะเป็นตัวสมุทัย ที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์

ส่วนกรรมวัฏฏ์ คือ กุศลกรรมเป็นธรรมที่ควรเจริญ เพราะเป็นผู้ขูดเกลากิเลส

สำหรับ **วิปากวัฏฏ์** อันได้แก่ รูปนามขันธ์ ๕ ของสัตว์ทั้งหลายนั้น เป็นตัวทุกขสัจจะ อยู่ในประเภทธรรมที่ควรกำหนดรู้

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า บรรดากิเลสทั้งหลาย เป็นปหาตัพพะธรรม คือ ธรรมที่ควรละ ควรประหาร จึงทรงสอนการปฏิบัติธรรม เพื่อละกิเลสทั้งปวงด้วย **ศีล, สมาธิ, ปัญญา** ในการเจริญมรรค อันประกอบด้วยองค์ ๘ ดังจะแสดงต่อไปในเรื่องอริยสัจ

แสดงภพภูมิอันเป็นที่เกิดและที่อาศัยของสัตว์ ที่ยังเวียนเกิดเวียนตายในสังสารวัฏฏ์ ด้วยอำนาจแห่งวัฏฏะทั้ง ๓ ประการ ดังต่อไปนี้ :–

เนวสัญญา นาสัญญายตนภูมิ
อากิญจัญญายตนภูมิ
วิญญาณัญจายตนภูมิ
อากาสานัญจายตนภูมิ
อรูปภูมิ ๔
อกนิฏฐา
สุทัสสี
สุทัสสา
อตัปปา
อวิหา
สุทธาวาสภูมิ ๕
รูปภูมิ ๑๖
อุปริม สังขาร
เวหัป.
อสัญญ
จตุตถฌานภูมิ ๒
ปริตตสุภา
อัปปมาณสุภา
สุภกิณณหา
ตติยฌานภูมิ ๓
ปริตตาภา
อัปปมาณาภา
อาภัสสรา
ทุติยฌานภูมิ ๓
ปาริสัชชา
ปุโรหิตา
มหาพรหมา
ปฐมฌานภูมิ ๓
ปรนิมมิตวสวัตดีภูมิ
นิมมานรดีภูมิ
กามภูมิ ๑๑
ดุสิตาภูมิ
เทวภูมิ ๖
ยามาภูมิ
มัชฌิม สังขาร
ดาวดึงสาภูมิ
จาตุมหาราชิกาภูมิ
มนุษย์ภูมิ
มนุษย์ภูมิ ๑
เหฏฐิม สังขาร
นิรยภูมิ.
เปตติภูมิ
อสุรกายภูมิ
ติรัจฉานภูมิ
อบายภูมิ ๔

บทที่ ๗

อริยสัจ ๔

อริยสัจธรรม คือ ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยะ หรือพระอริยะ ย่อมแทงตลอดอริยสัจ ๔ นี้ หรือสัจจะทั้ง ๔ เหล่านี้ ย่อมให้สำเร็จความเป็นอริยะ หรือเป็นธรรมที่เป็นของแท้จริง ไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน จึงเรียกว่า **อริยสัจธรรม**

อริยสัจธรรม มี ๔ ประการ คือ:—

๑. **ทุกขสัจจะ** ความจริง คือ ทุกข์ หมายถึงธรรมชาติที่เป็นความจริงนั้นถูกเบียดเบียนอยู่เสมอ, ทำให้เร่าร้อนเป็นนิตย์, มีความผันแปรเปลี่ยนแปลงเสมอ และถูกปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้น เมื่อหมดปัจจัยก็ดับลง

ตามนัยพระสูตร ได้แก่ ชาติ, ชรา, มรณะ, โสกะ, ปริเทวะ, ทุกขะ, โทมนัส, อุปายาส, ประสบกับสิ่งที่ไม่รัก, พลัดพรากจากสิ่งที่รัก, ไม่ได้ตามปรารถนา โดยย่อแล้ว ได้แก่ รูปนามขันธ์ ๕ อันตัณหา และ ทิฏฐิยึดไว้เป็นอารมณ์นั่นเอง เป็น **ทุกข์**

ตามนัยพระอภิธรรม ได้แก่ ธรรม ๑๖๐ ประการ คือ โลกิยจิต ๘๑, เจตสิก ๕๑ (โลภะ) รูป ๒๘ โดยย่อแล้ว ได้แก่ นาม—รูป

๒. **สมุทยสัจจะ** ความจริง คือ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ หมายถึงเป็นธรรมชาติที่ประมวลเอาทุกข์ทั้งหลายเข้าไว้, เป็นเหตุอำนวยผลให้ทุกข์ปรากฏขึ้น, และประกอบสัตว์ไว้มิให้พ้นไปได้จากสังสารทุกข์

ตามนัยพระสูตร ได้แก่ ตัณหา ๓ ประการ คือ:—

กามตัณหา ความยินดีติดใจในกามคุณอารมณ์

ภวตัณหา ความยินดีติดใจในภพ มี รูปภพ, อรูปภพ เป็นต้น

วิภวตัณหา ความยินดีติดใจในอารมณ์ อันประกอบด้วยความเห็นผิด ชนิดอุจเฉททิฏฐิ คือ เห็นว่า อัตตา และโลกสูญ

ตามนัยพระอภิธรรม ได้แก่ **โลภเจตสิก** ซึ่งเป็นตัวสภาวธรรมของตัณหาทั้ง ๓ ประการ ที่กล่าวไว้ตามนัยพระสูตร นั่นเอง

๓. **นิโรธสัจจะ** คือ ธรรมที่เป็นความดับทุกข์ หรือธรรมที่ดับทุกข์ และทุกข์จะดับได้ด้วยดับสมุทัย คือ ดับกิเลสตัณหา อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ความดับกิเลสในที่นี้ หมายถึง **ความไม่เกิดขึ้น** ของกิเลส หรือกิเลสเกิดไม่ได้ ในขณะมีนิพพานเป็นอารมณ์ นิโรธสัจจะ จึงได้แก่ **พระนิพพาน** ซึ่งเป็นอารมณ์ภายนอก อันเป็นธรรมที่ดับกิเลสและดับทุกข์

๔. **มรรคสัจจะ** คือ ธรรมอันเป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นธรรมที่นำสัตว์ออกจากทุกข์, เป็นธรรมที่ทำให้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจ ๔ คือ ทำให้ถึงพระ-นิพพาน ได้แก่ ศีล, สมาธิ, ปัญญา อันเป็นเหตุให้ถึงพระนิพพาน โดยสภาวธรรม ได้แก่ อริยมรรค มีองค์ ๘ คือ:—

สัมมาทิฏฐิ	ความเห็นชอบ	ปัญญา
สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ	
สัมมาวาจา	เว้นวจีทุจริต ๔	ศีล
สัมมากัมมันตะ	เว้นกายทุจริต ๓	
สัมมาอาชีวะ	เว้นมิจฉาอาชีวะ	
สัมมาวายามะ	ความเพียรชอบ	สมาธิ
สัมมาสติ	ความระลึกชอบ	
สัมมาสมาธิ	ความตั้งใจชอบ	

พระพุทธองค์สอนอริยสัจ ๔ เพื่อประโยชน์อะไร ?

พระพุทธองค์ ตรัสรู้อริยสัจ ๔ จึงสอนอริยสัจ ๔ ตามที่พระองค์ตรัสรู้นั้น เพื่อประโยชน์จะให้ **รู้ความจริง** จะทำให้ **บริสุทธิ์** หมดจดจากกิเลสได้ กิจที่จะให้รู้ความจริง และ ละกิเลสได้นั้นมีอยู่ในอริยสัจ ๔ คือ :—

กิจของอริยสัจ ๔

ทุกขสัจจะ	เป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้	(ปริญญกิจ)
สมุทยสัจจะ	เป็นธรรมที่ต้องละให้หมดไป	(ปหาตัพพกิจ)
นิโรธสัจจะ	เป็นธรรมที่ต้องทำให้แจ้ง	(สัจฉิกาตัพพกิจ)
มรรคสัจจะ	เป็นธรรมที่ควรทำให้เจริญ	(ภาเวตัพพกิจ)

กิจของอริยสัจ ๔ ประการนี้ ย่อมดำเนินไปในคราวเดียวกัน คือ :–

ขณะที่กำหนด **นามรูป** เป็นอารมณ์ในการเจริญสติปัฏฐานนั้น ชื่อว่า มีกิจในการกำหนด **รู้ทุกข์**

เมื่อดูนามรูปที่กำลังปรากฏอยู่เป็นปัจจุบันอารมณ์นั้น อภิชฌา และ โทมนัส คือ ความยินดี ยินร้าย เกิดขึ้นไม่ได้ในขณะนั้น ชื่อว่า มีกิจในการ **ละสมุทัย** และขณะที่กำหนดรู้อยู่กับนามรูป ติดต่อสืบเนื่องกันอยู่เสมอนั้น รู้ทุกข์มากขึ้นเท่าใด ก็ละสมุทัยมากขึ้นเท่านั้น การละสมุทัยนั้นเอง ชื่อว่า มีกิจในการทำ **นิโรธให้แจ้ง** และในการกำหนดรู้ทุกข์นั้นเอง ชื่อว่า กำลังทำกิจในการ **เจริญมรรค** ไปพร้อม ๆ กันด้วย และขณะนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา ในองค์มรรค ก็ดำเนินไปพร้อมกันในอารมณ์สติปัฏฐานนั้น ชื่อว่า เป็นการปฏิบัติ ศีล, สมาธิ, ปัญญา ไปพร้อมกัน

การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา

การปฏิบัติธรรมตามคำสอนในพระพุทธศาสนานั้น เป็นการฝึกหัดปฏิบัติจิตใจ เพื่อละกิเลสทั้งปวงให้บริสุทธิ์หมดจด จนถึงความพ้นทุกข์จากความเกิด

กิเลสทั้งปวงนั้น มีอยู่ด้วยกัน ๓ ชนิด

กิเลสอย่างหยาบ	ละได้ด้วย **ศีล**
กิเลสอย่างกลาง	ละได้ด้วย **สมาธิ**
กิเลสอย่างละเอียด	ละได้ด้วย **ปัญญา**

การปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนานั้น จึงเป็นการปฏิบัติใน **ไตรสิกขา** คือ ศีล, สมาธิ, ปัญญา

ศีล คือ อะไร ?

ศีล คือ ความสำรวม กาย วาจา มิให้ล่วงกายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ เป็นเบื้องต้นแห่งกุศลธรรมในพุทธศาสนา

ศีล ย่อมสำเร็จได้ด้วยการ **สังวร, วิรัติ, เจตนาสมาทาน** และ **การไม่ก้าวล่วงสิกขาบท**

๑. **สังวร** คือ การสำรวมระวัง มิให้บาปทุจริตเกิดขึ้นทางกาย และ วาจา สำรวมได้ด้วย ปาฏิโมกข์สังวร, สติสังวร, ญาณสังวร, ขันติสังวร และ วิริยสังวร

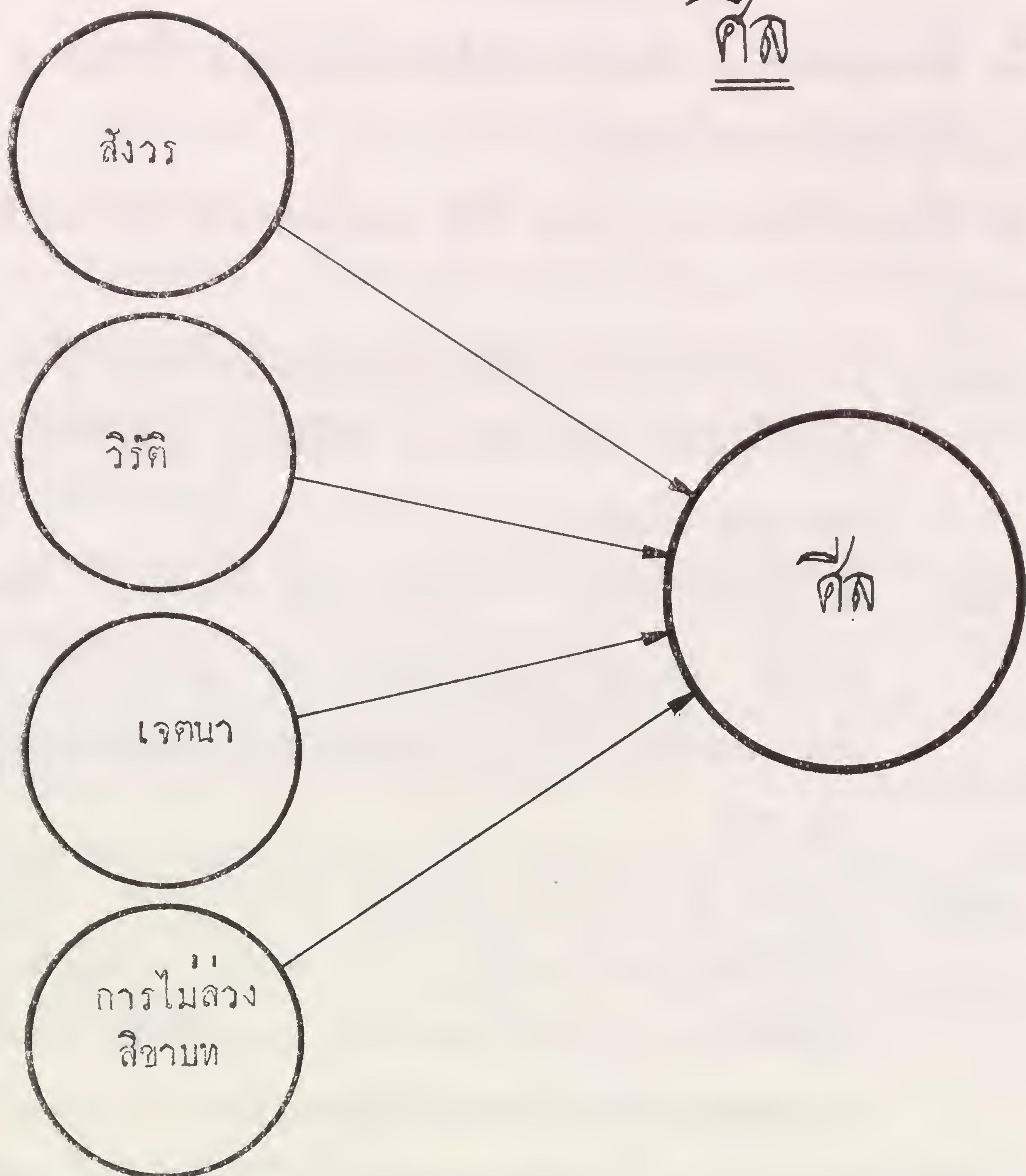
๒. **วิรัติ** คือ การเว้นวจีทุจริต, กายทุจริต และ มิจฉาชีพ ขณะที่มีอารมณ์ อันจะเป็นเหตุให้ทำทุจริตมาปรากฏเฉพาะหน้า ด้วยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะเจตสิกตามสมควรแก่อารมณ์

๓. **เจตนา** สมาทาน คือ การเว้นจากกายทุจริต และ วจีทุจริต ด้วยความตั้งใจไว้ก่อนว่าจะไม่กระทำบาป มีการฆ่าสัตว์, ลักทรัพย์, ประพฤติผิดทางเพศ, พูดปด และ เสพสุรายาเมา เป็นต้น ด้วยอำนาจเจตนาเจตสิก ที่ตนตั้งใจงดเว้นไว้ก่อน เรียกว่า "สมาทาน"

๔. **การไม่ก้าวล่วงสิกขาบท** ที่ตนได้สมาทานไว้แล้ว ก็ได้ชื่อว่า ยังตั้งอยู่ในศีล

เหตุให้ **ศีล** เหล่านี้สำเร็จขึ้น เพราะอาศัยปัจจัยในธรรม ๔ ประการ ดังกล่าวนั้น

กิจ ของศีลอยู่ที่การไม่ได้กระทำ กายทุจริตและวจีทุจริต

ละกิเลสอย่างหยาบ ที่เป็นกายทุจริต, วจีทุจริต

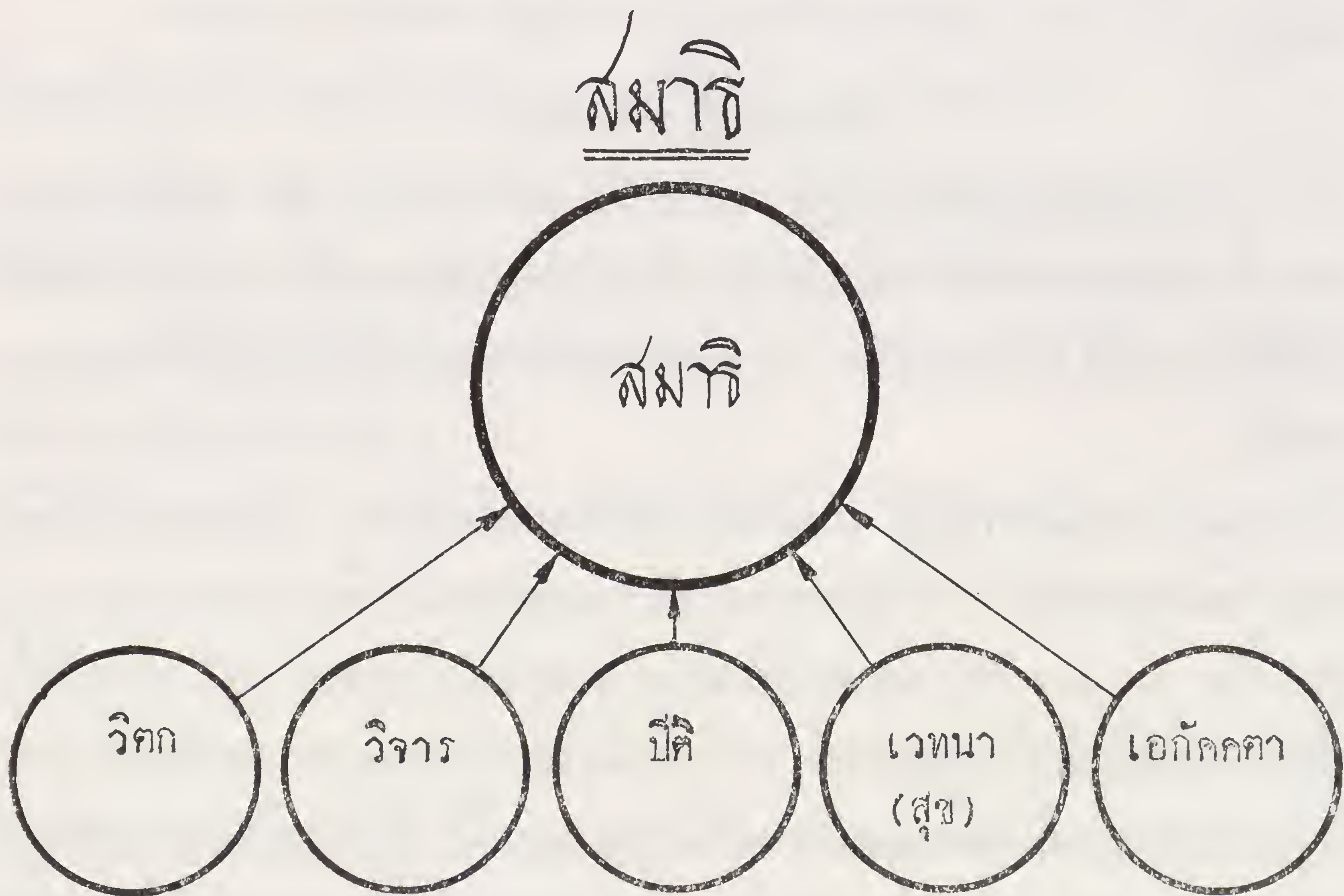
อานิสงส์ในการรักษาศีล ผู้รักษาศีลอยู่เสมอ ย่อมให้ได้โภคสมบัติ, มีเกียรติยศชื่อเสียงฟุ้งขจรไป, เมื่อเข้าสู่ท่ามกลางบริษัท ย่อมองอาจแกล้วกล้า, ใกล้ตายไม่หลงลืมสติ ครั้นเมื่อตายลง ย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นอกจากนั้น ศีลที่เป็นองค์มรรค ยังพาให้เข้าถึงพระนิพพานได้ คือ ศีล ที่เป็นไปพร้อมกับ **สมาธิ** และ **ปัญญา**

สมาธิ คือ อะไร ?

สมาธิ คือ อาการที่จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์อันเดียวด้วยอำนาจของ **เอกัคคตาเจตสิก** ถ้าจิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ได้ชั่วขณะหนึ่ง ๆ เรียกว่า **ขณิกสมาธิ**

ถ้าจิตตั้งมั่นอยู่ได้นาน พร้อมกับการข่มกิเลสนิวรณ์ไว้ไม่ให้เกิดความยินดียินร้ายในอารมณ์ เรียกว่า "**อุปจารสมาธิ**"

ถ้าจิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ได้แนบแน่นยิ่งขึ้น จนไม่เปลี่ยนย้ายไปในอารมณ์อื่นได้ และ ข่มนิวรณ์ให้สงบลงได้แน่นอน เรียกว่า **อัปปนาสมาธิ**

การเจริญสมถกรรมฐาน เป็นการอบรมสมาธิให้แนบแน่นกับอารมณ์ จนถึงขั้นอุปจารสมาธิ สามารถข่มนิวรณ์ธรรมให้สงบลง และ ถึงขั้นอัปปนาสมาธิ เรียกว่า เข้าถึงฌานกุศล

กิจ ของสมาธิ จึงอยู่ที่กิเลสนิวรณ์ มีอภิชฌา และ โทมนัสเป็นต้น เกิดขึ้นในจิตใจไม่ได้ เป็นผลปรากฏ

อานิสงส์ของสมาธิ สมาธิอันบุคคลได้อบรมดีแล้ว ย่อมให้ได้รับความสุขในฌาน, เป็นบาทแห่งวิปัสสนา เป็นเหตุแห่งอภิญญา และ สมาบัติผู้เข้าถึงฌานเมื่อตายลงย่อมบังเกิดในสุคติพรหมโลก เป็นรูปพรหมบุคคล หรืออรูปพรหม-บุคคลตามสมควรแก่ฌาน

ปัญญา คือ อะไร ?

ปัญญา คือ ธรรมชาติที่รู้เหตุผลตามความเป็นจริง ปัญญามีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น เรียกว่า อโมหะ ความไม่หลง, ญาณ ความรู้ชัด, วิชา ความรู้, หรือสัมมาทิฏฐิ ความเห็นถูก เมื่อกล่าวโดยสัมมาทิฏฐิ แบ่งความเห็นถูกไว้ ๖ อย่าง

สัมมาทิฏฐิ ๖ ประการ

๑. **กัมมัสสกตาสัมมาทิฏฐิ** ความเห็นถูกในกรรมบถ คือ เห็นว่าสัตว์ทั้ง-หลายเป็นไปตามกรรมที่ตนได้กระทำไว้ ถ้าทำดี ย่อมได้รับผลดีมีความสุข ถ้าทำชั่วย่อมได้รับผลไม่ดี มีความทุกข์ **กรรม** คือการกระทำเป็นกรรมสิทธิ์ของตน ๆ โดยแท้

๒. **ฌานสัมมาทิฏฐิ** ปัญญาที่รู้เหตุผลในการทำฌาน หรือทำสมาธิให้จิตสงบจากกิเลสนิวรณ์ อันเนื่องจากการรับกามคุณอารมณ์ ที่มากระทบทางตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย และ ใจ ถ้าเพ่งอารมณ์อันใดอันหนึ่งให้จิตสงบ อยู่ในอารมณ์นั้นแล้ว ความยินดี ยินร้ายในอารมณ์ จะเกิดขึ้นไม่ได้ จิตใจของตนจะเกิดความสงบเป็นความสงบสุข ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนความสุขจากกามอารมณ์ นอกจากนั้นยังรู้อานิสงส์ของฌานว่า ฌานนั้นเป็นบาทแห่งวิปัสสนาได และเมื่อตายลง ฌานยังส่งผลให้ไปบังเกิดในสุคติพรหมโลกได้

๓. **วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ** คือ ปัญญาที่รู้สภาวะของอารมณ์ตามความเป็นจริงในอารมณ์ ๖ ว่า มีแต่รูปธรรม กับ นามธรรมเท่านั้น และรูปนามนั้น มีความเกิด—ดับ อยู่เสมอ ทำให้เกิดปัญญารู้ว่า รูปนามนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ (ทนอยู่ไม่ได้) เป็นอนัตตา (ไม่ใช่ตัวตนและบังคับบัญชาไม่ได้)

ฉะนั้น **วิปัสสนา** จึงเป็นชื่อของปัญญาที่เห็นรูปนามไม่เที่ยง, เป็นทุกข์, เป็นอนัตตา เรียกอาการเหล่านี้ว่า "ไตรลักษณ์"

๔. **มัคสัมมาทิฏฐิ** เป็นปัญญาที่เกิดต่อจากการเจริญวิปัสสนา จนเข้าไปแจ้งในนิพพานอารมณ์ พร้อมกับประหาร อนุสัยกิเลส ได้เด็ดขาด เป็นสมุจเฉทปหาน

๕. **ผลสัมมาทิฏฐิ** เป็นปัญญาที่รับนิพพานเป็นอารมณ์ หลังจากที่ปัญญาในมรรค ทำกิจในการประหารอนุสัยกิเลสแล้ว ปัญญานี้ทำหน้าที่เสวยความสงบสุขจากการมีนิพพานเป็นอารมณ์ เรียกว่า "วิมุติสุข"

๖. **ปัจจเวกขณสัมมาทิฏฐิ** คือ ปัญญาที่พิจารณามรรคจิต, ผลจิต, นิพพาน, กิเลสที่ละแล้ว, กิเลสที่เหลืออยู่ในการที่ได้บรรลุพระนิพพานแล้ว

ปัญญา ในการเจริญสติปัฏฐาน, เจริญวิปัสสนา, เจริญมรรคมีองค์ ๘ หรือมัชฌิมาปฏิปทา มุ่งหมายเอา **วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ** และ **มัคสัมมาทิฏฐิ**

เหตุที่จะให้เกิดวิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ และ **มัคสัมมาทิฏฐิ** นั้น จะต้องประกอบพร้อมด้วยองค์ ๒ คือ :—

๑) ได้ฟังสัจธรรมจากผู้อื่น (ปรโตจโฆโส สจฺจานุสนฺธิ)

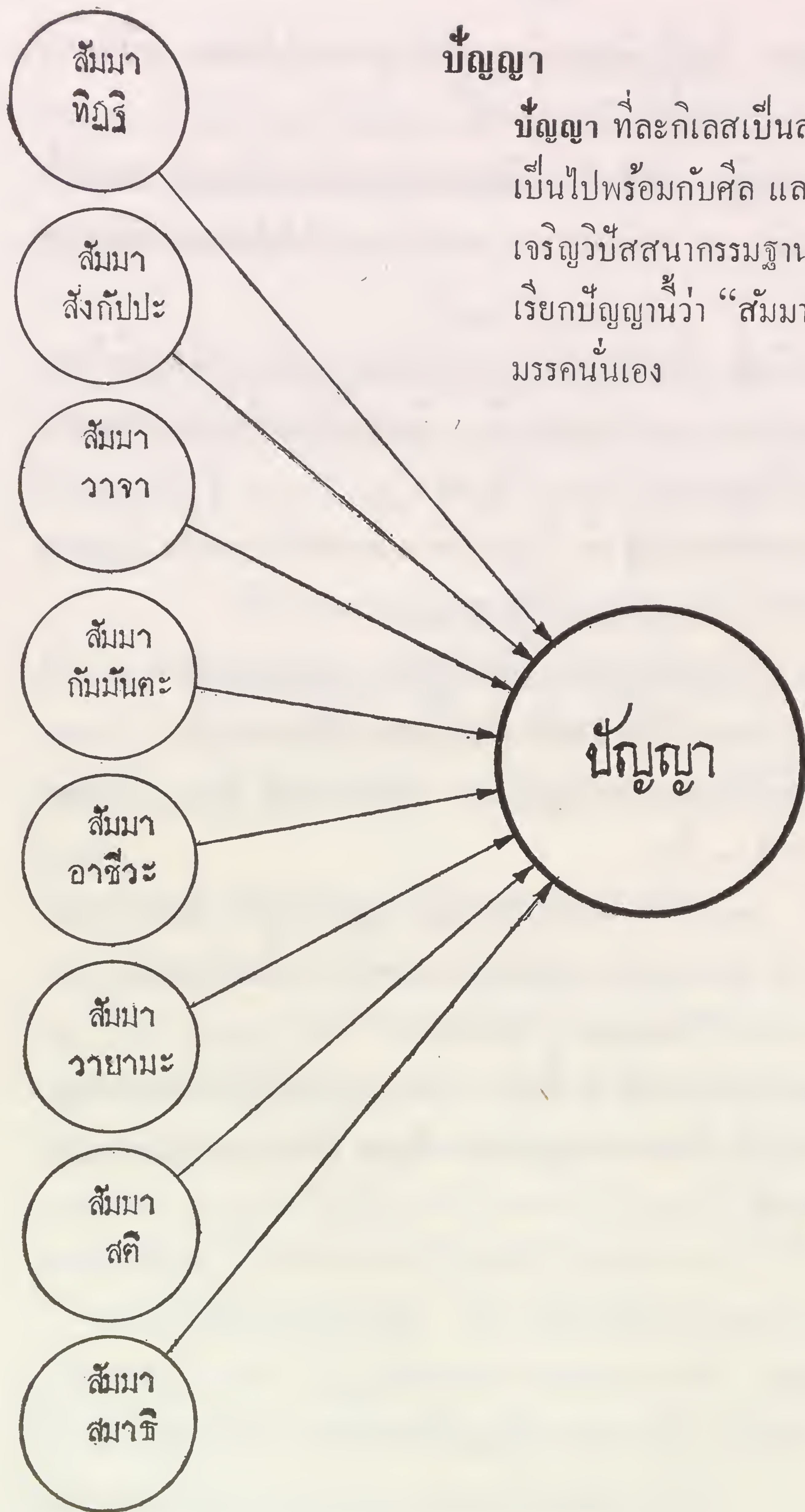
๒) กระทำความรู้ในสัจธรรมที่ยังเกิดขึ้นภายในตน

(อชฺฌตฺต จ โยนิโสมนสิกาโร)

เมื่อประกอบพร้อมด้วยองค์ ๒ นี้แล้ว ก็สามารถจะได้ซึ่งวิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ และ มัคสัมมาทิฏฐิ เป็นความสมบูรณ์ของ **ปัญญา** ที่ประชุมพร้อมอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็น **มัคสมังคี.**

ปัญญา

ปัญญา ที่ละกิเลสเป็นสมุจเฉทประหาร ที่เป็นไปพร้อมกับศีล และ สมาธิ ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน จนถึง มัคคญาณ เรียกปัญญานี้ว่า "สัมมาทิฏฐิ" ที่เป็นองค์มรรคนั่นเอง

ศีล, สมาธิ, ปัญญา ในพุทธศาสนานั้น จะต้องเป็นไปในคราวเดียวกัน ในการเจริญสติปัฏฐาน คือ ศีล, สมาธิ, ปัญญา ต้องมีในอารมณ์ที่เป็นรูป–นาม อันเดียวกัน เช่น ขณะที่นั่งอยู่ ดู "รูปนั่ง" เป็นอารมณ์ การกำหนดรู้ว่าเป็น "รูปนั่ง" รู้ด้วย **สติสัมปชัญญะ** และมี **วิริยะ** เป็นตัวความเพียรให้ระลึกบ่อย ๆ สภาวธรรมที่เป็นเหตุให้ **วิปัสสนา** เกิดขึ้นได้นั้น ได้แก่ **อาตาปี** คือวิริยะ **สัมปชาโน** คือปัญญา และ **สติมา** คือสติ

ขณะกำหนดอารมณ์ ดู "รูปนั่ง" สติ สำรวมอยู่ในอาการที่นั่ง มีความระลึกอยู่ในอาการนั่ง ตั้งสติไว้ที่ท่านั่ง เรียกว่า **สติสังวร** เป็นอินทรีย์สังวร ศีล

ขณะทำความรู้สึกตัวว่า กำลังดู **รูปนั่ง** ด้วยสัมปชัญญะ **เป็นปัญญา**

ขณะเพียรกำหนดรู้สึกตัวบ่อย ๆ ด้วย **วิริยะ** เป็นสัมมาวายามะ อยู่ในองค์ของ **สมาธิ** และขณะที่สติระลึกอยู่ในอาการ หรือท่าทางที่นั่ง ก็อยู่ในองค์ของสมาธิด้วย

ฉะนั้น ในการเจริญสติปัฏฐาน คือ สติสัมปชัญญะ ทำความรู้สึกตัวกำหนดรู้ "รูปนั่ง" บ่อย ๆ จึงเป็นงานของ **ศีล, สมาธิ, ปัญญา** ที่ดำเนินไปพร้อมกันในอารมณ์ของ **รูปนั่ง** ซึ่งเป็นอารมณ์ของสติปัฏฐานในหมวดอิริยาบถ อันเดียวกันนั่นเอง

เมื่อเจริญสติปัฏฐาน และวิปัสสนาญาณเกิดแล้ว ย่อมเป็นหนทางให้เข้าถึงพระนิพพานได้แน่นอน และขณะที่เข้าไปแจ้งพระนิพพานอารมณ์นั้น มรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ จะประชุมพร้อมกัน เรียกว่า "**มัคสมังคี**" มีองค์ ๘ คือ :–

๑. สัมมาทิฏฐิ ๒. สัมมาสังกัปปะ	สงเคราะห์ลงใน ปัญญา
๓. สัมมาวาจา ๔. สัมมากัมมันตะ ๕. สัมมาอาชีวะ	สงเคราะห์ลงใน ศีล
๖. สัมมาวายามะ ๗. สัมมาสติ ๘. สัมมาสมาธิ	สงเคราะห์ลงใน สมาธิ

มรรค มีองค์ ๘ โดยย่อ ก็คือ **ศีล, สมาธิ, ปัญญา** ดำเนินไปพร้อมกันนั่นเอง

ฉะนั้น ในการเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นปุพพภาคมรรค (เบื้องต้นแห่งมรรค) ก็จะต้องมี ศีล, สมาธิ, ปัญญา ดำเนินไปพร้อมกันในอารมณ์อันเดียวกันด้วย

ส่วนที่มีผู้เข้าใจว่า ต้องรักษาศีลให้บริสุทธิ์หมดจดเสียก่อน แล้วจึงเจริญสมาธิ คือ ไปทำสมถกรรมฐานให้จิตใจสงบ ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์อันเดียว แล้ว **ปัญญา** จะเกิดขึ้นเห็นพระนิพพานเอง ความเข้าใจอย่างนี้เป็นความเข้าใจที่ผิดจากเหตุผล และหลักฐานในพระพุทธศาสนา

ตามเหตุผลและหลักฐานในพุทธศาสนานั้น ศีล, สมาธิ, ปัญญา จะต้องเป็นไปพร้อมกันในอารมณ์ของสติปัฏฐานอันเดียวกัน จนถึงนิพพานอารมณ์

ความแตกต่างกันของสมถะ และ วิปัสสนา

๑. โดยปรารภผล

สมถะ เพ่งเพื่อให้จิตสงบ ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์อันเดียว

วิปัสสนา เพ่งเพื่อรู้อารมณ์ตามความเป็นจริง

๒. โดยอารมณ์

สมถะ มีนิมิตบัญญัติเป็นอารมณ์กรรมฐานเป็นส่วนมาก เพราะต้องการความมั่นคง

วิปัสสนา ต้องมีรูปนามเป็นอารมณ์ เพราะต้องเป็นอารมณ์ที่ไม่มั่นคง ต้องเกิด—ดับ

๓. โดยสภาวธรรม

สมถะ มีสมาธิ คือ เอกัคคตาเจตสิก ที่ให้จิตตั้งมั่นในอารมณ์

วิปัสสนา มีปัญญา รู้รูปนามว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

๔. โดยการละกิเลส

สมถะ ละกิเลสอย่างกลาง ปริยุฏฐานกิเลส

วิปัสสนา ละกิเลสอย่างละเอียด อนุสัยกิเลส

๕. โดยอาการที่ละกิเลส

สมถะ ละด้วยการข่มไว้ เป็นวิกขัมภนปหาน

วิปัสสนา ละด้วยการขัดเกลาเป็นขณะ ๆ เป็นตทังคปหาน

๖. โดยอานิสงส์

สมถะ ให้อยู่สุขด้วยการข่มกิเลส และให้ไปเกิดในพรหมโลก

วิปัสสนา เพื่อละวิปลาสธรรม และ เข้าถึงความพ้นทุกข์ คือ ถึงความไม่เกิดเป็นที่สุด

หลักของสมถะ และ วิปัสสนา

หลักของสมถะ เรื่องของ **สมถะ** หรือ **สมาธิ** โดยย่อก็คือ การทำจิตให้สงบนิ่งอยู่ในอารมณ์ที่ต้องการ จะเอาอะไรมาเป็นอารมณ์ เพื่อให้จิตจับนิ่งสงบอยู่ในอารมณ์นั้น โดยไม่กวัดแกว่งไปในอารมณ์อื่น ตามอำนาจของกิเลสนิวรณ์ ก็ใช้ได้

ส่วนการที่จะให้รู้อะไรหรือไม่นั้น ไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ ขอเพียงแต่ให้จิตตั้งมั่นนิ่งอยู่ในอารมณ์ที่เพ่งนั้นก็แล้วกัน เมื่อจิตเข้าถึงสมาธิแล้ว ในด้านความรู้นั้น อย่างดีก็จะมีความรู้สึกเพียง **ว่าง ๆ เฉย ๆ** หรือ **สงบเยือกเย็น** เท่านั้น ที่จะให้เกิดความรู้ใน **เหตุผล** นั้น ไม่มีเลย

หลักของ **สมาธิ** นั้น ถ้าความรู้ใน **เหตุผล** ยิ่งน้อยลงไปเท่าใด **สมาธิ** ก็จะมีกำลังมากขึ้นเท่านั้น หรือ **สมาธิ** ยิ่งมีกำลังมากขึ้นเท่าใด ความรู้ใน **เหตุผล** ก็จะยิ่งลดน้อยลงไปเท่านั้น จนเกือบจะไม่มีความรู้สึกอะไรเลย นี่คือหลักการของ **สมถะ** หรือ **สมาธิ**

หลักของวิปัสสนา ต้องการให้ **ปัญญา** รู้เหตุผลตามความจริงของสภาวธรรม ไม่ใช่ต้องการ **นิ่ง** หรือ **สงบ** หรือ **สุขสบาย** แต่ต้องการให้รู้ความจริงของธรรมชาติที่กำลังปรากฏเป็นอารมณ์เท่านั้น

หลักของปัญญาในทางที่ถูกต้องนั้น ยิ่งเพ่งยิ่งรู้ ยิ่งเพ่งอารมณ์ที่เป็นความจริงได้มากเท่าใด ปัญญาก็จะยิ่งรู้เหตุผลที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ยิ่งเกิดความเห็นถูกมากยิ่งขึ้นเท่าใด ความสงสัยและความเห็นผิด ก็ยิ่งจะหมดไปมากเท่านั้น กิเลส คือ ความเห็นผิดและความสงสัย ถูกละหมดไปมากเท่าใด จิตใจก็จะบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสมากขึ้นเท่านั้น

ฉะนั้น **วิปัสสนา** จึงเป็นเรื่องของ **ปัญญา** ที่รู้ความจริง แล้วละกิเลสให้บริสุทธิ์หมดจดได้ นี่คือหลักการของ **วิปัสสนา**

สมถะเกี่ยวข้องกับวิปัสสนาอย่างไร ?

สมถภาวนา เป็นการฝึกอบรมจิตใจให้สงบจากกิเลสนิวรณ์ มิใช่เป็นทางปฏิบัติ เพื่อความพ้นทุกข์โดยตรง ทั้งยังไม่เป็นเหตุให้เข้าถึงอริยสัจ ๔ ประการ เช่น การปฏิบัติของท่านอาฬารดาบส กาลามโคตร และ อุทกดาบส รามบุตร ที่สำเร็จอรูปฌาน ถึงอากิญจัญญายตนฌาน และ เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน และเคยสอนการทำฌานแก่พระพุทธเจ้ามาก่อน ก็ยังไม่บรรลุมรรค ผล นิพพาน เพราะสมถะไม่อาจหยั่งสู่สภาวะของรูปนามตามความเป็นจริง และไม่อาจทำลายความเห็นผิดที่คิดว่า รูปนามขันธ์ ๕ เป็นอัตตา, ตัวตน, เป็นเราได้

เมื่อไม่รู้จักรูปนาม ก็ไม่เห็นไตรลักษณ์ เพราะไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยง, เป็นทุกข์, เป็นอนัตตา มีอยู่ที่รูปนาม แต่ **พระพุทธองค์ประสงค์จะอนุเคราะห์แก่บรรดาฌานลาภีบุคคล** ที่เคยเจริญสมถภาวนามาจนสำเร็จฌานชำนิชำนาญแล้ว ก็ให้ยกองค์ฌาน คือ สภาวะของ **นามธรรม** มีวิตก, วิจาร, ปีติ, สุข (เวทนา) เอกัคคตา (สมาธิ) ขึ้นเป็นอารมณ์ของวิปัสสนา โดยต้องออกจากฌานเสียก่อน

นามธรรมที่เป็นองค์ฌานเหล่านี้ มีสภาพธรรมที่เป็นความจริง จึงจะแสดงความเป็นไตรลักษณ์ให้ปรากฏได้

อนึ่ง ผู้ที่เจริญสมถภาวนาจนจิตสงบ ข่มกิเลสนิวรณ์ลงได้แล้ว แม้ยังไม่สำเร็จฌาน หรือยังไม่ชำนาญในฌาน แต่การที่สงบจากกิเลสนิวรณ์ ก็เป็นปัจจัยช่วยให้การปฏิบัติวิปัสสนาสะดวกขึ้น เพราะอาศัยกิเลสนิวรณ์สงบลง จึงเป็นปัจจัยให้ปัญญารู้นามรูปตามความเป็นจริงได้ง่ายขึ้น ในวิสุทธิมรรคอรรถกถา จึงได้แสดงฌานเป็นบาทของวิปัสสนาไว้ โดยหมายถึงการได้ฌานแล้ว จึงมาเจริญวิปัสสนาต่อไป หรือหมายถึง เมื่อเจริญสมถภาวนาจนจิตสงบจากกิเลสนิวรณ์แล้ว จึงมาเจริญวิปัสสนากรรมฐานต่อไป เรียกผู้ปฏิบัติวิปัสสนา โดยอาศัยสมถะเป็นบาทนี้ว่า "**สมถยานิกะ**" แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงว่า หากไม่ทำสมถกรรมฐานเสียก่อนแล้ว วิปัสสนาย่อมเกิดไม่ได้ ความเข้าใจอย่างนี้เป็นการไม่ถูกต้อง เพราะวิปัสสนานั้น เป็นชื่อของปัญญา ที่เห็นรูปนามไม่เที่ยง, เป็นทุกข์, เป็นอนัตตา ผู้ใดเมื่อได้ศึกษารูปนามตามนัยปริยัติแล้ว จะยกรูปนามสู่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยตรงก็ได้ เรียกผู้นั้นว่า "**วิปัสสนายานิกะ**"

แต่ในปัจจุบันนี้ หาผู้ปฏิบัติสมถกรรมฐานจนสำเร็จฌานได้ยาก เพราะจิตใจของบุคคลสมัยนี้ เต็มไปด้วยอำนาจของกิเลสนิวรณ์ และกามคุณอารมณ์ก็อุดมสมบูรณ์

ด้วยเหตุนี้ ถ้าเรามัวแต่จะฝึกอบรมสมาธิหรือสมถกรรมฐานกัน เพื่อให้ฌานจิตเกิดหรือให้กิเลสนิวรณ์สงบ เพื่อนำไปเป็นบาทในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานนั้น ก็คงฝึกกันได้แต่เพียงทำสมาธิเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น ในที่สุดก็ตายเปล่า ไม่ได้ทำวิปัสสนา ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เมื่อพากันเสียเวลามาฝึกสมาธิกันมากเข้า จนไม่มีใครรู้จักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นว่า เป็นอย่างไร ? ผลสุดท้ายก็นึกเอาว่า **สมถะ** กับ **วิปัสสนา** นี่เป็นอันเดียวกัน

นี่แหละ อันตรายในพระพุทธศาสนา ที่เกิดขึ้นมาด้วยความเห็นผิด ที่เป็น **มิจฉาทิฏฐิ** ของผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาด้วยกันเอง

สมถะ ที่เกี่ยวข้องกับ **วิปัสสนา** นั้น หมายเอาเฉพาะ **สมาธิ** ที่ตั้งอยู่ในอารมณ์ของ **ปัญญา** คือ ขณะเจริญสติปัฏฐานเท่านั้น หรือที่เรียกว่า สมาธิในองค์มรรค คือ ขณะเจริญมรรค ๘ หรือ **มัชฌิมาปฏิปทา**

ส่วนสมถะหรือสมาธิใด ไม่ได้ตั้งอยู่ในอารมณ์ของปัญญา หรืออารมณ์ของสติปัฏฐาน ๔ คือ นามรูปแล้ว สมถะหรือสมาธินั้น ก็ไม่เกี่ยวข้องกับวิปัสสนา ซึ่งจะเรียกว่า **สมาธิ** นอกพระพุทธศาสนา ก็ว่าได้

ฉะนั้น สมถะหรือสมาธิ ที่เป็นไปในอารมณ์ของปัญญา คือ นามรูปเท่านั้น จึงจะเกี่ยวข้องกับวิปัสสนา ซึ่งเรียกได้ว่า สมถะหรือสมาธิ ในพระพุทธศาสนา.

เป้าหมายในการนับถือพุทธศาสนา

ธรรมดาการที่เราจะให้ความเคารพนับถืออะไรนั้น ก็ควรที่จะต้องศึกษาให้ได้เหตุผลในสิ่งที่ตนให้ความเคารพนับถือนั้นให้ถ่องแท้เสียก่อน มิฉะนั้นอาจตกเป็นคนพาลไปโดยไม่รู้ตัว เพราะไปสรรเสริญในสิ่งที่ไม่ควรสรรเสริญเข้า

ทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อถือนี้ ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงชี้แนะว่า "เมื่อได้ยินได้ฟังเรื่องราวอะไรมาก็ตาม อย่าเพิ่ง **ยอมรับ** และอย่าเพิ่ง **ปฏิเสธ** แต่ให้รับฟังไว้ เพื่อพิจารณาหาเหตุผล โดยพิสูจน์ให้เห็นประจักษ์ก่อน เมื่อพิสูจน์จนได้ความจริงแล้ว จึงพึงเชื่อ"

ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงกำหนดธุระในพระพุทธศาสนาไว้ ๒ ประการ คือ :–

๑. **คันถธุระ** ได้แก่ การศึกษาพระสัทธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เข้าใจ

๒. **วิปัสสนาธุระ** ได้แก่ การนำความรู้นั้นไปปฏิบัติ จนเกิดปัญญาเห็นว่า นามรูปนั้นไม่เที่ยง, เป็นทุกข์, เป็นอนัตตา

ธุระทั้ง ๒ ประการนี้ ต้องเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน

ฉะนั้น ผู้นับถือพระพุทธศาสนานั้น จึงจำเป็นต้องเรียนรู้คำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจ ก่อนนำไปปฏิบัติ

คำสอนของพระพุทธเจ้า ปัจจุบันนี้ มีอยู่ในพระไตรปิฎก

ถ้าต้องการเรียนรู้ เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ก็เรียนรู้ได้จาก **พระวินัยปิฎก**

ถ้าต้องการเรียนรู้ เพื่อดำรงชีวิตให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเอง ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ก็เรียนรู้ได้จาก **พระสุตันตปิฎก** ซึ่งสอนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นไปของสัตว์บุคคล ให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์

ถ้าต้องการเรียนรู้ เพื่อปฏิบัติตนให้พ้นจากทุกข์ ตามพุทธประสงค์แล้ว ต้องเรียนรู้ธรรมชาติ ที่เป็นความจริงภายในตน ได้แก่ จิต, เจตสิก, รูป แล้วจะสามารถรู้ความจริงภายนอกตน คือ พระนิพพาน ได้อีกด้วย คำสอนเหล่านี้ เรียกว่า ปรมัตถธรรม มีอยู่ในพระอภิธรรมปิฎก เมื่อเรียนรู้ของจริงแล้ว ต้องนำไปปฏิบัติด้วย เพราะการเข้าถึงความจริง ต้องได้มาด้วยการพิสูจน์

เมื่อเรียนรู้ธรรมชาติที่เป็นของจริง พร้อมทั้งเหตุผลแล้ว ทำให้รู้จักธรรมชาติของจริงภายในตน จน **อ่านตัวออก, บอกตัวได้** และ **ใช้ตัวเป็น**

นั่นคือ เมื่อเรียนรู้พระอภิธรรมแล้ว ย่อมรู้ถึงพระสูตร และ พระวินัยด้วย

ฉะนั้น การศึกษาพระพุทธศาสนานั้น ย่อมตั้งต้นเรียนที่ปรมัตถธรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติวิปัสสนา จึงจะพิสูจน์ความจริงตามที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนได้ และทรงสรรเสริญผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ว่า เป็นผู้บูชาเราตถาคตอย่างยิ่ง.

พิมพ์ที่อักษรธเนศวรการพิมพ์ 189 ถนนบำรุงเมือง ต. สำราญราษฎร์ กรุงเทพมหานคร
นายอภิชาติ เลิศเพชรพันธ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2528 โทร. 2222520